

A Magyar Kommunista Párt létrejötté és harca a hatalomért Veszprém megyében

I. BEVEZETŐ

1945 tavasza kitörölhetetlen emlékként vésődött be a magyar nép szívébe. A Vörös Hadsereg meghozta óriási véráldozatok árán egész népünk, így Veszprém megye dolgozó népe számára is a sok évszázad óta várt, minden elnyomás alóli felszabadulást.

A felszabadulás előtt Veszprém megye kisebb területű és kevesebb lélekszámú volt a mainál: 3966 négyzetkilométernyi területen 266 865 ember élt; 5 járásra, 176 községre és két városra (Veszprém és Pápa) tagozódott.¹ Dolgozatomban csak a fentebb leírt területű Veszprém megye helyzetét, nem az 1950-es évek elején, a közigazgatási átszervezések során létrehozott mai területű megye helyzetét értékelem.

A dolgozat célja, hogy megmutassa a Magyar Kommunista Párt létrejöttét és harcát Veszprém megyében 1945 márciusa és 1948 májusa között. A tárgyalt időszak jelentőségében fölülmúl minden más időszakot: hazánk felszabadulásával kezdődik és a két munkáspárt egyesülésével ér véget. Az út nem volt sima, nagyon sok akadályt, buktatót kellett leküzdeni. Gyászos örökséget vett át a magyar nép a volt uralkodó osztálytól, a földbirtokosoktól, tőkésektől. A második világháborúban megsemmisültek gyáraink, messze földön ismert, gyönyörű hídjaink. Külföldre vitték üzemünket, szinte teljes állatállományunkat, vasúti kocsijainkat. Egy rombadöntött ország területén, de életerős és élni akaró néppel, a Magyar Kommunista Párt vezetésével kezdődött meg az új, szocialista Magyarország felépítése.

Háborús veszteségeinket szemléltetően mutatják a következő országos és megyei adatok: elpusztult több, mint 400 ezer ember, az anyagi károk értékben megközelítették a 22 milliárd pengőt. A németek és nyilasok 1944 októbertől december végéig 55 ezer vasúti kocsirománymint kivevő értéket hurcoltak ki az országból, 3602 gyárat ért háborús károsodás. Elpusztult 1704 híd.²

A háborús veszteségek Veszprém megyében is jelentékenyek voltak, több mint 2 ezer ember halt meg háborús cselekmények következtében, 27 ezren elmenekültek, az elhurcoltak és eltűntek száma pedig meghaladta a 7 és fél ezret. ... a megye községei és városai közül 92 szenvedett légítámadást, 108 pedig földi harcokban károsodott. 15 község területe volt egy hónapnál tovább hadszíntér.³ A háború folyamán Veszprém megye összes lakóházainak negyedrésze (25,2%-a) megsérült. Különösen sok volt a rombadőlt, sérülést szenvedett lakóházak száma a városokban. A megyeszékhely lakóházainak pl. 75,5%-a sérült meg.⁴

Megyénk már a második világháború előtt is számottevő iparral rendelkezett; országos viszonylatban is jelentős volt pl. a szén-, a bauxit-, a mangánérc- és kőbányászata, vegyipara, pamut- és húsiipara. A felszabadulás előtt a megyénkben levő kőszénbányák adták az ország széntermelésének 12%-át.

Megyénk lakosságának többsége mezőgazdaságból élt. „A lakosság megoszlása 1945-ben: őstermelő 75% és csak a fennmaradó 25%-on osztozik az ipar, kereskedelem, munkások, értelmiségiek.”⁵ Még 1949-ben is a megye népességének 56,2%-át képezte a parasztság (1963-ban már csak 29,3%).⁶

Megyénk az utolsók között szabadult fel, így lényegesen később indult meg a demokratikus átalakulásért folytatott

harc. A Tiszántúlon, a Duna—Tisza közében és Észak-magyarországon már erőteljesen dolgoztak az ország újjáépítésén, szervezték a Magyar Kommunista Párt alapszervezeit, megkezdték a kommunisták vezetésével a földosztást, amikor Veszprém megyében még álltak a harcok, folyt a vér.

II. A PÁRT MEGALKULÁSA ÉS HARCA MEGYÉNK FELSZABADULÁSÁTÓL 1946 NYARÁIG

Megyénk a dunántúli hadműveletek keretében, annak második részében az 1945 március 16-tól április 4-ig tartó „Bécsi hadművelet” során szabadult fel. A Szovjet Hadsereg kemény harcot vívott a felszabadításért. Csupán március 24-én több mint 4000 ellenséges katona és tiszt holtteste borította a földet, 61 harckocsi, 76 löveg, sokszáz géppuska és géppisztoly, több mint 300 szállító gépkocsi került a szovjet csapatok kezébe. A 3. Ukrán Front csapatai március 16—24. között végrehajtott támadások során több mint 350 helységet szabadítottak fel a fasiszta terroruralom alól.⁷

Erre az időre így emlékezik vissza Molnár István elvtárs a párt régi harcosa: „1945. március 22-én Veszprém alá érkezett a front. A fasisztákon szörnyű pánik lett úrrá. Arra vették az irányt, hogy a még ittmaradt 5—6000 embert is eltávolítsák a városból. A lakosság döntő többsége, hogy el ne hurcolják őket, az óvóhelyekre menekültek. A legszörnyűbb volt az éjszaka. Iszonyatos lövöldözés 23-án reggel 6 óráig. Ettől kezdve a lövöldözések fokozatosan megszűntek. Reggel 8 óra körül a még visszahagyott fasiszta egységek szörnyű rombolásba kezdtek. Felgyújtották az üzleteket, lángban állt a „Hungária Étterem” az egyházmegyei nyomda és a mellette lévő két üzletház is. De a többi üzlet is feldúlva, kifosztva tátongtak... Itt maradt a város élelem és villany nélkül.”⁸

Tótvázasny felszabadulására így emlékeznek vissza a szemtanúk: „A község 1945. március 25-én délelőtt 10 órakor szabadult fel végérvényesen. Reggel 4 órakor a szovjet csapatok már bejöttek a községbe, de az ellentámadó németek 6 órakor és 9 órakor újból visszaszorították őket. A kivonuló fasiszták a község egyes utcáit felgyújtották és a füst leple alatt igyekeztek visszavonulásukat biztosítani. A házak egyrésze a bombázások következtében már úgyszólván égett. A németek az oltást nem engedték, hanem inkább gyújtogattak. Így égett le a községben 127 lakóépület és gazdasági épület. A szovjet csapatok legelső teendője az égő házak oltása volt.”⁹

Pápán szintén több épületet felgyújtottak a menekülő németek és lerombolták a villanyvezetéseket. A tüzek oltását nehezítette az is, hogy a tűzoltó felszereléseket is elhurcolták, hogy minél nagyobb károkat okozzanak. Mindenütt a szovjet katonák voltak azok, akik segítették a helyi lakosságot otthonuk mentésében.

„Mohács óta nem volt ilyen súlyos helyzetben az ország.” — jellemezte helyzetünket a Magyar Kommunista Párt. Megyénk népe is a múlt súlyos örökségével, a háború szörnyű pusztításával sújtottan, de felszabadultan kezdett hozzá a kemény munkához. Kifosztva, romokban hevert az ország, amikor a MKP már hirdette: „lesz magyar újjászületés”. Sokan nem hittek benne. Az emberek nagy tömege fáradt,

fásult, kiábrándult volt. Minden család siratott valakit, rokонт, jóbarátot. Fontos feladat volt visszaadni az emberekben a hitet, mozgósítani a sok és nagy feladatot végrehajtására. Melyek voltak a legsürgősebb feladatok? Veszprém város felszabadulásának első óráira így emlékezik vissza Varga István elvtárs a munkásmozgalom régi harcosa: „Első feladatunk volt a jelenlegi pártiskola előtt lévő tankcsapda eltávolítása, hogy az átvonulás biztosítva legyen a szovjet csapatok részére. Ezt a feladatot rövid idő alatt elvégeztük. . . Munkacsapatokba osztottak bennünket. Egészségügyi (hullaeltakarító), romeltakarító, közbiztonsági, élelmezési csoportokba. A város területén a harcok, valamint a bombázások következtében meghalt szovjet, magyar, német katona és civil lakosság eltemetése volt sürgős feladat.”¹⁰

A PÁRTOK, TÖMEGSZERVEZETEK MEGALAKULÁSA

A megye politikai helyzetét vizsgálva ebben az időben, azt látjuk, hogy a kor valamennyi áramlata, pártja, szervezete megtalálható volt itt. Az egyház befolyása a megyében székelő püspökségeken keresztül, gazdasági hatalmára is építve, jelentős volt. A fasiszta nézetek fennmaradását segítette az a tény is, hogy sok fasiszta, aki lakóhelyéről elmenekült, megyénkben telepedett le ideiglenesen és folytatta aknamunkáját. Megyénk tehát a klerikális reakciótól, a fasiszta befolyástól erősen fertőzött terület volt.

Ugyanakkor létezett a baloldali mozgalom is, amely a háború alatt különböző szabatázs akciókkal, szervezkedésekkel próbálkozott. A háború nemcsak a frontokon folyt, hanem a hátszágban is. Az üzemekben, bányákban is éreztette hatását. 1944-ben Ajkára, Úrkútra, Várpalotára, Nyíradra, Halimbára, Veszprémbe a bányákhoz, üzemekhez katonai parancsnokok kerültek. Ezek nemcsak a termelést ellenőrizték, hanem mindent elkövettek, hogy elfojtsák a munkásmozgalmat. Hadbírószág elé állítottak mindenkit, aki a munkásmozgalom próbálta szervezni vagy szabatálta a termelést. Legenyhébb büntetés az volt, hogy ha a „felforgatót” a frontra küldték. Pápán, ahol a megye munkásmozgalmának a központja volt, az 1944 márciusi német megszállás után a munkásotthon, a munkásmozgalom fellegvárát is lefoglalták. A munkásmozgalom vezetőit letartóztatták. Internáló táborba vitték Német Ernőt, Váczi Károlyt, Ács Kálmánt, Kerekes Jánost és másokat. A nyilasok mindent elkövettek, hogy a munkásmozgalom vezetőit fizikailag is megsemmisítsék. Így kerültek Dachaubá többek között Varga Lajos és Lampért Sándor elvtársak, akik közül csak Lampért elvtárs menekült meg.¹¹

A nagy elnyomás miatt a baloldal nem tudott komoly befolyást gyakorolni az ipari munkások, dolgozó parasztek tömegére. A legnagyobb illegálisban volt kénytelen dolgozni. Sok baloldali gondolkodású embernek kellett elhagyni a munkahelyét, lakóhelyét, nehogy letartóztassák őket. Különböző helyeken várták a felszabadulás napját. Ezek a haladó gondolkodású, egyszerű munkás és parasztek emberek voltak azok, akik létre hozták az MKP szervezeteit.

Az MKP Központi Vezetőségének Ideiglenes Szervezeti Szabályzata így határozza meg a párt lényegét: „A párt neve: Magyar Kommunista Párt. A magyar munkásosztály pártja, képviseli az egész dolgozó nép, a nemzet érdekeit, tömöríti magában a legöntudatosabb munkásokat, a szegény-parasztok és az értelmiség leghaladottabb, legharcosabb elemeit. Küzd a független demokratikus népi Magyarországgért és azon túl a szocializmusért, a kommunizmusért. A párt a marxizmus—leninizmus tanításának alapján áll.”¹²

Az MKP szervezése megyénkben is ezeknek az elveknek az alapján indult meg. A MKP Központi Vezetősége Budapestről több elvtársat küldött le, hogy segítsék megalakítani a helyi pártszervezeteket és ellenőrizték a meglevők munkáját. Így jöttek megyénkbe többek között Német István, Sipos János, K. Nagy István és Simon József elvtársak.

A Magyar Kommunista Párt szervezése megyénkben is elsősorban a bányavidékeken, üzemekben, az ipari centru-

mokban és ezekhez közel eső községekben indult meg. Pápán néhány nappal a felszabadulás után megtartották az alakuló ülést, melyen a KV részéről jelen volt Kiss Károly elvtárs. Titkárnak Német Ernő elvtársat választották meg, majd határozatot hoztak, hogy a párt székháza a volt úri kaszinó helyiségében legyen (Fő tér 2 sz.) Hozzáfoglalt az üzemekben az alapszervezetek megalakításához. Elsőnek a Textilgyárban, a Húsiipari Vállalatnál és a Dohánygyárban alakult meg az MKP, 1945 augusztusában pedig már létrejött a tókereti és az alsóvárosi pártszervezet is.¹³

Veszprém városban a felszabadulás után néhány nappal szintén megalakult az MKP. A párt megalakításában többek között részt vettek Molnár István, Gombai Pál, Varga István, Varga István II., Farkas Lajos, Tarján Ferenc, Horváth István, Horváth Ferenc, Lengyel György, Végh Károly, Oberecht Antal, Hercegfalvi László, Sági Géza, Sípos Jenő, Krell György, Weisz Ernő.¹⁴

A párt alapítói között ott voltak az illegális mozgalomban résztvevő elvtársak, a baloldali szociáldemokraták, akik a felszabadulás után a Kommunista Pártba léptek és azok az elvtársak, akik részt vettek a magyar Tanácsköztársaság dicsőséges harcaiban. Ott voltak a párt szervezésénél azok a magyar internacionalisták is, akik a Nagy Októberi Szocialista Forradalom és polgárháború résztvevői voltak. Ezek az elvtársak komoly erősségei voltak a pártszervezeteknek. Sokan voltak, mindannyiuk nevét nem lehet felsorolni. Közük volt Pápán Német Ernő, Fűzi Mihály, Veszprémben Molnár István, Csaba Jenő, Horváth Ferenc, Zircen Wittman János, Ajkán Szűcs Ferencné, Tribert Károly, Várpalotán Harák Ferenc, id. Borzas István. Balatonszepezden Horváth Károly, Nagytevelen Bábics Ágoston, Adorjánháza Kovács Imre.¹⁵

A régi munkásmozgalmi múlttal rendelkező elvtársak mellett megyénkben a párttagság nagyobb része azokból áll, akik a felszabadulást követő forradalmi hullám, az MKP programjának a megismerése következtében léptek be a Pártba.

Az ipari centrumokban létrejött pártszervezetekből elvtársak mentek segíteni a távolabbi falvak szervezését. A Budapestről leküldött elvtársak a megyei aktívakkal együtt dolgoztak azon, hogy minél előbb létrehozzák a párt szervezeteit. A megye nagy részében az átlagnál nehezebben indult meg a munka. Az elvtársak naplószerű jelentéseiből hűen tükröződik az a hősi küzdelem, amely a kommunisták vezetésével az élet megindításáért folyt. A párt szervezését nem lehetett különválasztani a háborús romok eltakarításától, az újjáépítéstől, a földreformtól, a reakció elleni harctól. Az elvtársak nemcsak a pártot szervezték, hanem mindennel foglalkoztak. Ahol csak tudtak segítettek. Romot takarítottak, élelmet szereztek. Nehéz volt megnyerni az emberek nagyrészét hiszen 25 évig sok rosszat hallottak a kommunistákról, a Szovjetunióról. Sokan féltek és sok volt a közömbös ember, 1945. április 15-i levelében ezt írja Sípos elvtárs Veszprémből az MKP Központi Vezetőségének: „dacára az elégtelen eredményeknek, optimista vagyok. Nem könnyű a feladat, nagyon passzívák a polgárok, ezt arra használjuk fel, hogy a legfontosabb közéleti funkciókat elragadjuk tőlük. Így mivel nem volt polgármester, választottunk, természetesen kommunista párttagot.”¹⁶

Az elvtársak sokoldalú munkáját mutatják az akkori időkből megmaradt jelentések is. „Megalakítottuk a Kommunista Pártot Herenden, Enyingen, Siófokon, Vörösberényben, Királyszentistvánon. Létrehoztuk a Földosztó Bizottságokat (FB) is.” Ahol nem tudták megalakítani a Pártot, az FB-t ott is létrehozták, hogy megkezdődhessen a földosztás. „Veszprémvárosban a községet teljesen vezetők nélkül találtuk, a jegyző, orvos, gyógyszerész elmenekültek. K. Zs. községi díjnosok jelöltük ki a jegyzői teendőket elvégzésére. Bakonygyirót község lakosai közül 40% Volksbundtag. Ezek nagyrésze elmenekült. Az üresen hagyott házakat leltározva a leégett családok részére utaltuk ki. Nagy volt az öröm. 6 tagú FB-t választottunk.”¹⁷ Az elvtársak valójában éjjel-nappal dolgoztak. Gyalog járták a községeket, étlen-szomjan, de nagyon lelkesen. Munkájuk eredményeképpen már áprilisban sok községben megalakult a KP.

A Kommunista Párttal egyidőben szervezték a többi pártokat és tömegszervezeteket is. Ezek létszáma, ereje eltérést mutat a megye területének különböző részein.

A *Szociáldemokrata Pártnak* több helyen volt a megyében erős szervezete, pl. Pétfürdőn, a Füzfői Nitrokémiánál, az Ajkai Bauxitnál. Itt a munkások közül is sokan léptek be az SZDP-be, ezenkívül az adminisztratív dolgozók és a műszaki értelmiség egyrésze. Városokban, községekben főként iparosok, kereskedők, kocsmárosok, ügyvédek, jegyzők, postások, vasutasok, tisztviselők léptek be a pártba. Parasztember viszonylag kevés volt köztük. A belépők közül sokan nyíltan hangoztatták, hogy az SZDP-t még a Horthy-rendszer is megtúrta, tehát bármi történjék, nekik nem lehet bajuk.

A *Független Kisgazda Párt* összetétele nagyon vegyes volt. Tagjai között minden réteg megtalálható. Ujgazdák, kis- és középparasztok, jómódú birtokosok, a volt kizsákmányolók, a régi államgépezet emberei, volt csendőrök, katonatisztek, tisztviselők. Az akkori FKP megyénkben is a reakciós erők fellegvára volt. „Az FKP pápai szervezetében a felszabadulás után közvetlenül Sulyok Dezső volt a teljhatalmú vezető. Bár a középparasztság jó része is a párt szervezetében tömörült, ők csak olyan „közkatona” voltak. A többséget a városi kispolgárok, nagyobb tekintélyű iparosok, kereskedők tették ki. Ezek azért ragaszkodtak a Kisgazda Párthoz, mert ezen keresztül biztosították maguk részére az anyagi előnyöket. Sulyok Dezső mint polgármester mindent elkövetett, hogy ezt a réteget segítse.”¹⁸

Pártjuk taglétszámának erősítése érdekében mindent elkövettek. Tészen téglát és cserepet ígértek azoknak, akik belépnek az FKP-ba. Ugyanakkor arról beszéltek, hogy jönnek az angolok és a kommunistákat felakasztják. Dákán az FKP titkára feltörte a KP helységét és az ott található iratokat megsemmisítette. A zászlót és a párt tábláját leszakította.¹⁹

A *Nemzeti Paraszti Párt* tagságának többsége dolgozó paraszt volt, de elég sok értelmiségi is ebbe a pártba lépett be. Megyei titkára Szentiványi Kálmán lett. Ez a párt a különböző bizottságokban segített elfogadtatni a KP helyes álláspontját, mert felismerték, hogy a dolgozók érdeke ezt követeli meg. Általánosan ez volt a jellemző, de azért előfordult, hogy néhány községben a Kisgazda Párt maga mellé állította a párt tagjait egyes kérdések eldöntésénél.

A *szakszervezetek* létrehozását nagyon fontosnak tartotta a KP, éppen ezért segítették a szervezését. Az 1945. július 3-i jelentés arról számol be, hogy 14 szakszervezet megalakult, 6 pedig alakulóban van. Ezek taglétszáma a szakmunkásoknak csak egyharmadát ölelte fel. Nehéz volt megértetni a dolgozókkal a szervezkedés jelentőségét. A megyei lapban rendszeresen közöltek cikkeket a szakszervezetek alakulásáról, tevékenységéről, hogy ezzel is segítsék a szervezést. Ebben a jelentésben írnak arról is, hogy 7 helyen alakult Üzemi Bizottság, köztük a Veszprémi Lőszerműveknél, a Herendi Porcelángyárban. Az ÜB-nek nagy szerepe volt a termelés beindításában, a dolgozók ellátásának javításában.²⁰

MAGYAR DEMOKRATIKUS IFJÚSÁGI SZÖVETSÉG (MADISZ)

Nagy harc folyt a pártok és szervezetek részéről az emberek megnyeréséért, de különösen nagy volt a harc az ifjúság megnyeréséért. Annak érdekében, hogy az ifjúságot ne szakítsák szét, a KP nem alkotott külön ifjúsági szervezetet, hanem a MADISZ-t segítette. A többi pártok viszont nem akarták ezt az egységet és harcot indítottak, hogy létrehozza saját ifjúsági szervezeteiket, maguk mellé állítsák az ifjúságot.

Ebből a küzdelemből az egyház sem maradt ki, és sok helyen titokban működtette szervezeteit, vagy a demokratikus ifjúsági szövetséget igyekezett befolyása alá vonni. A MADISZ szervezése komoly harci feladat volt. Pápán a KP megalakulásával egyidőben a megyében elsőként jött létre a MADISZ. Néhány hónap alatt több községben alakult meg, de még 1946 elején is sok községben hiányzott. Takács János elvtárs az MKP megyei ifjúsági megbízottja 1946. január 15-i jelentésében főproblémaként azt veti fel, hogy nincs a MADISZ-nak

megyei vezetősége, amely irányítaná a szervezés munkát. Jól dolgozó szervezetek voltak Pápán, Devecserben és Várpalotán. 1946 novemberében alakult meg a MADISZ Jásdon, Márkón és Nagyesztergáron. Jól működő szervezet volt már akkor Bakonytamásin és Hidegkúton is.

Veszprémben 1945 áprilisában alakult meg. 1945 nyarán azonban az egyháznak sikerült Veszprémben teljesen a befolyása alá vonni ezt a szervezetet. A piarista diákokat a tanárok rendszeresen beszámoltatták arról, hogy mi történik a szervezetben és ellátták instrukciókkal. Ennek hatására a MADISZ helységében nyilas indulót és horthysta dalokat énekeltek. Olyan kijelentéseket tettek, hogy „a zsidókat ki kell irtani, a nemzetiségieket egy szál ingben át kell zavarni a határon, vagy ki kell őket is végezni. Nagy Magyarországot ez a fiatalság fogja vissza szerezni a III. világháborúban.” Ezek a diákok állandóan a rendszer ellen izgattak. Szidták a kommunistákat és mindenért a KP-t tették felelőssé. Végül a rendőrségnek is foglalkoznia kellett az ügygel és az egész MADISZ-t át kellett szervezni Veszprémben 1945 második felében.²¹

MAGYAR NŐK DEMOKRATIKUS SZÖVETSÉGE (MNDSZ)

A nők megnyerése az egyik legnehezebb feladat volt. A reakciós, vallásos befolyás közöttük érvényesült a legjobban, távoltartották magukat a politikai mozgalmaktól. Az MNDSZ szervezetei elsősorban a bányatelepeken, városokban jöttek létre. Többségében kommunista asszonyok alkották a nőszerveget, az első időkben nem szívesen vettek fel pártonkívüli asszonyokat. „A helyi MNDSZ egyelőre még egy-két tag kivételével csaknem kizárólag kommunista tagokból áll” — írja 1946 januári jelentésében az MKP devecseri járási titkára. 1946-ban indult meg nagyobb mértékben falun is az MNDSZ szervezése. Munkájuk elsősorban a gyerekek segítésére irányult. Bölcsődéket, napközi otthonokat hoztak létre, ruhát, cipőt gyűjtöttek a menhelyben levő gyerekeknek. Sok helyen a KP-val közösen szerveztek műsoros estéket, és ezek bevételeit szociális célokra fordították. A „SAS” akciók (Siess, Adj, Segíts) jól sikerültek. Látszatra az MNDSZ többségében szociális kérdésekkel foglalkozott, mégis kezdettől fogva más volt mint a régi rendszer jótékonykodó nőegyletei. Nagyon sokat tettek a nők politikai felvilágosítása érdekében, hozzásegítették őket ahhoz, hogy a saját gondjaik mellett lássák községük, munkahelyük, sőt az ország problémáit is. A gyerekek segítése volt az a terület, ahol a politikától idegenkedő asszonyokat is meg lehetett nyerni és fokozatosan bevonni más munkába is. Sikeres karácsonyi akciókat bonyolítottak le már 1945-ben Pápán, Veszprémben, Zircen, Várpalotán, Enyingen, Ajkán, Devecserben pl. „Karácsony napján ötven szegény gyermek kapott ünnepi ebédet, 83 szegény családnak pedig élelmiszercsomagot (az élelmet úgy gyűjtötték össze). 38 család kapott 5—5000 pengőt, 22 család 10—10 000 pengő pénzeségélyt. 30 szegénysorsú katona kapott sülttészta-ból, fehérkenyérből és cigarettából álló csomagot.”²² Devecserben ekkor még rövid ideje működött az MNDSZ, december 9-én alakult.

A FÖLDREFORM

A hatalomért folyó harcban a tömegek megnyerésénél döntő volt a munkás-paraszti szövetség megteremtése. A földreform gazdasági vonatkozásában is rendkívül jelentős, de végrehajtása fontos politikai kérdés volt. A parasztság megnyeréséhez nagy segítséget adott a földreform végrehajtása. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. március 15-én rendkívüli minisztertanácsi ülésen fogadta el a 600/1945 sz. rendeletet. A rendelet végrehajtása során Magyarországon kb. 650 000 család kapott földet.

A felszabadulás előtt megyénk mezőgazdaságát is a félföldi nagybirtokviszonyok jellemezték, 1935-ben pl. az egyház és mintegy kétszáz földbirtokos kezén volt a megye földterületének egyharmada, ugyanakkor 20 000 paraszt család

egyáltalán nem rendelkezett földdel. A megye legnagyobb földbirtokosa az egyház volt, a veszprémi püspökség, a veszprémi káptalan, a zirci apátság együttesen 150 000 kat. hold földbirtokkal rendelkezett.²³

Földterület nagysága	Az összes gazdaságok számához viszonyítva	Összes területéhez viszonyítva
1 kh-on aluli	33,6	1,2
1—5 kh-ig	32,6	6,6
5—10	14,0	8,4
10—20	12,2	14,0
20—50	5,7	13,2
50—100	0,9	4,7
100—1000	0,8	19,1
1000 kh-on felüli	0,2	32,8
	100%	100% ²⁴

Veszprém megyében a földosztás során 240 000 kh földet osztottak fel. Földhöz jutott 15 884 család, melyek közül 7,862 családnak a felszabadulás előtt nem volt földingatlana. A földjuttatásban részesültek a kapott föld nagysága szerint a következők szerint oszlanak meg:

Gazdaság nagyság csoport	Földjuttatásban részesültek száma százalékban
0—1 kh-ig	21,1%
1—3 kh-ig	43,4%
3—5 kh-ig	17,4%
5—8 kh-ig	13,5%
8—10 kh-ig	6,2%
10—15 kh-ig	6,8%
15 kh fölött	0,6%
	100 % ²⁵

A földosztással jelentősen megnőtt a kisbirtokosok száma. Megszűnt a hatalmas nagybirtok, összeomlott az úri nagybirtokos Magyarország gazdasági alapja és valósággá vált a párt jelszava: „a föld azé, aki megműveli”.

A kizsákmányolás megszüntetésének a földreform végrehajtása csak első lépés volt. Nagyon nehéz körülmények között kezdtek az újjazdák a földek megműveléséhez, hosszú ideig ki voltak szolgáltatva a kulákszorának.

Addig, amíg a Tiszántúlon forradalmi gyorsasággal már áprilisban be is fejeződött a földosztás, a Dunántúlon vontatottan haladt. A mi megyénkben is nagyon hosszú időt vett igénybe és sok igazságtalanság is történt.

Veszprémben Jutas puztán a püspöki birtokon osztottak először földet április 17-én, ünnepélyes keretek között, a járárok közül pedig az enyingi járás kezdte el áprilisban a földosztást. A vontatottságot bizonyítja, hogy a megyei földbirtokhivatal 1946. szeptember 20-i jelentése szerint: „a földreform során 8 községben lett a telekkönyvezés végleg befejezve: Kádárta, Papkeszi, Szentgál, Vörösberény, Sóly, Ósi, Bakonyhána, Nagyvácsony”.²⁶

Megyénkben a földosztásnál elég sok igazságtalanság történt: Vicspusztán az újjazdák a legrosszabb földet kapták, az intéző viszont 480 holdat megtartott magának és terrorizálta az újjazdákat. Bársonyoson a földosztásnál 7 holdat kapott az, akinek már volt földje, a teljesen nincstelenek 3 holdat.²⁷ Mezőlakon a nincstelenek a község legtávolabbi részén kaptak földet, míg a földtulajdonosok a közelben. Az uradalomban levő, szétosztásra került gazdasági felszerelést a jobb módúak kapták, míg a szegénysorsúak csak kis részben részesültek belőle.²⁸

A földreformtörvény kijátszásának, a nincstelenek kisméizésének egyik jellemző példája Mindszenty József földigénylése. A felszabadulás után Mindszenty mindent elkövetett, hogy mentse az egyházi birtokot. Különböző érdemekre hivatkozva Farkasgyepű határában kiigényelt 107 katasztrális hold földet és meg is kapta. A püspökség emberei megfélemlítették a parasztokat. Azt mondták, hogy nem szabad igényelni a püspöki birtokból, mert úgyis visszavennék, másrészt nem érdemes igényelniük, mert ez gyümölcsös és ebből

lényegesen kisebb darabot lehet kérni. Mindszenty úgy tájékoztatta a megyei Földhivatalt, hogy nincs igénylő a községben és egyszerű szántóföldről van szó. Így Farkasgyepűn 18 család maradt teljesen nincstelen, mert kevés volt a kiosztásra kerülő föld és még 1948-ban is alkalmi munkából, főleg favágásból éltek. Ezen az igazságtalanságon csak 1948-ban változtattak.²⁹

A földosztásnál előforduló lassúság és a hibák összefüggnek a Vármegyei Földbirtokrendező Tanács és a megyei Földhivatal nem kielégítő munkájával, amiért több tagját le is kellett váltani. De összefügg a Földigénylő Bizottságok összetételével is. Ahol a Földigénylő Bizottságokban megfelelő számban voltak képviselve az agrárproletárok — mint például Kertán — ott gyorsan és jól oldották meg, de ahol — és ilyen sok volt — falusi iparosok, alkalmazottak voltak többségben, ott a spekuláció érvényesült. Több községben a Földigénylő Bizottságban kommunisták egyáltalán nem voltak, mert amikor megalakult a bizottság, még nem volt a községben pártszervezet, később pedig nem változtattak az összetételen. Pl. Takácsiban még 1946-ban is csak parasztpárti tagjai voltak a bizottságnak, pedig már volt a községben KP. Ahol nem voltak pártszervezetek a környék üzeminek kommunistái segítettek és a Budapestről leküldött elvtársak. Az MKP Veszprém járási konferenciáján 1946. március 9-én Slamovics Zoltán elvtárs nemesvámosi körzeti titkár hangsúlyozta, hogy mennyire fontos tudatosítani a parasztság között, hogy az MKP kezdte el a földosztást és harcol a föld megvédéséért. A konferencia egyhangúlag elfogadta azt a javaslatát, hogy a pártszervezetek nagyobb gondot fordítsanak a Földigénylő Bizottságok munkájára és ahol szükséges, válasszák újra ezeket. A kommunistáknak részt kell venni a bizottság munkájában és biztosítani kell a föld igazságos elosztását és megvédését.³⁰

Kislődön 1946 novemberében a földigénylők és újjazdák gyűlésen követelték a Földigénylő Bizottság lemondását, mert „jelenlegi összetételében nem képviseli az érdeküket, nem tud eleget tenni feladatának”. A bizottság összetétele a következő volt: elnök Kovács segéd, helyettese — műszerész, a többi tag — 2 írnök, egy bogárné és egy suszter.³¹ Tehát még mutatóban sem volt benne agrárproletár vagy szegény paraszt. Nem képviselte ez a bizottság a telepesek érdekét sem. Az új bizottságba telepeseket is választottak. Mivel a telepesek közül sok volt a kommunista így a választásoknál a telepesek bekerülésével együtt a KP képviselője is bekerült a Bizottságba.³²

HARC A MAGYAR KOMMUNISTA PÁRT I. ORSZÁGOS ÉRTEKEZLETE HATÁROZATÁNAK VÉGREHAJTÁSÁÉRT

Az MKP 1945. május 20-án tartotta Budapesten első országos értekezletét. Megszabta azokat a feladatokat, amelyek megoldása biztosította az ország újjáépítését, a munkásszertály vezetőszerepének erősödését, a nemzeti összefogást. Az értekezleten hangsúlyozták, a feladatok végrehajtásához nagyon fontos, hogy falun is kiépüljenek a KP szervezetei. Ezeket a szervezeteket rendszeresen kell segíteni, irányítani, ezért létre kell hozni a megyei és járási pártbizottságokat, melyek irányítói az adott területnek. „Minden vármegyében a pártszervezetek munkájának összefogását és a pártmunka irányítását 5 tagú megyei pártbizottság végzi. A megyei pártbizottságot a megyei pártértekezlet választja. Amennyiben a megyei pártértekezlet egybehívása akadályokba ütközik, úgy a megyei pártbizottságot ideiglenesen a Központi Vezetőség nevezi ki.”³³

Az értekezlet után a Központi Vezetőség Német István elvtársat nevezte ki az MKP Veszprém megyei titkárának. Német elvtárs a felszabadulás után néhány nappal a pápai járásban szervezte a pártot, segítette a földosztást, így titkári kinevezése előtt a megye egy részét már ismerte, de mint pestinek, nagyon új volt ez a terület. Német elvtárs vezetésével június 6-tól működött az MB, de még szorosan összefonódva a városi vezetőséggel, keresztezve egymás munkáját. Az MB-nak csak négy tagja volt és nem reszortok, hanem területek

szerint voltak felelősek a munkáért. (Egy-egy MB-tag egy vagy két járásért volt felelős, azt segítette, külön reszortmunkájuk nem volt.)

A megyei pártbizottság létrehozása nagyjelentőségű volt. Mindenütt létrehozták a járási bizottságokat és ezeken keresztül biztosították az alapszervezetek egységes irányítását, segítségét. Az országos értekezlet előtt, mivel még nem volt MB, a Veszprém városi pártbizottság irányította az egész vármegyét, a járási székhelyeken alakult pártbizottságok pedig a járás területét.

Az 1945. október 10-i MB ülésen választják szét a városi és megyei pártbizottságokat. Ennek szükségességét Német elvtárs így indokolja: „A felszaporodott és egyre komplikálódó adminisztrációs munka szükségessé teszi a városi és vármegyei szervezetek szétválasztását.” Tehát az adminisztratív feladatok miatt tartották elsősorban fontosnak a különválasztást és nem azért, hogy elhatárolják a városi és megyei bizottság konkrét feladatait. Október előtt nem ülésezett rendszeresen az MB. A megyei titkár mellett még három elvtárs dolgozott, de nem volt pontosan meghatározva a beosztásuk. Ezekről a problémákról beszélt Német elvtárs. „Az MB első alkalommal ül össze teljes összetételében. Eddig senkinek nem volt meghatározott munkaköre amiért felelt volna.” Azonkívül, hogy a két bizottságot szét választották, pontosan elosztották a reszortokat is.

A Megyei Pártbizottság tagjai lettek: Német István titkár, Harák Ferenc szervező, Vég László propagandista, Bali Ferenc káderezető. Új tag lett Berzsák Béla, akit az adminisztráció vezetésével bíztak meg. A Veszprém városi szervezet vezetésével a következő elvtársakat bízták meg: Kemény János titkár, Hajós Lajos propagandista, Spizer Géza gazdasági vezető, Gergen Rudolf adminisztráció vezető.³⁴

Rövid ideig dolgozott együtt az MB ebben az összetételben. Német elvtársat novemberben pártiskolára vitték és a Központi Vezetőség Horváth Jánost nevezte ki megyei titkárnak. A december 22-i MB-ülésen választották meg az új MB-t, amely a megyei pártértekezletig vitte a munkát. Decembertől 7 tagja lett az MB-nak. A régi tagok mellé új reszortfelelősök kerültek be: Csepreghy Mátyásné nőtitkár, Balog László ifjúsági titkár, és Kemény János elvtárs mint városi titkár, tagja lett az MB-nak.³⁵

A megyei pártbizottság tagjai között elosztották a területet. Sajnos keveset tudtak kint tartózkodni a területen, amihez nagyon hozzájárult a jármű hiánya is. Így sokszor csak a járási székhelyre és a közeli községekbe jutottak ki. A járás problémáit megismerték, de az egész megyében a reszortjukba tartozó munka értékelését, irányítását nem tudták olyan színvonalon megoldani, ahogy azt a körülmények megkövetelték. A megyei nőtitkár pl. az enyingi járásért volt felelős, így ami időt kiszállással tudott tölteni, ott töltötte, de viszont a többi járásba nagyon ritkán jutott el. Így az irányításnál egymás beszámolóira, a járások jelentéseire kellett támaszkodniuk. A jelentések sokszor egyoldalúak voltak, csak a közvetlen feladatról számoltak be, pl. tagszervezés, földosztás, sok más nagyon fontos feladat végrehajtásáról pedig nem volt pontos kép. Az egyes jelentések sokszor ellentmondóak voltak. Előfordult nem egy esetben, hogy a járás kevesebb párttagot jelentett, mint az előző hónapban, ugyanakkor jelenti, hogy több új pártbizottságot hoztak létre. A különbség általában onnan adódott, hogy a párttagokat az üzemnél is, a lakóhelyükön is számba vették. Az MB decemberi ülésén határozatot hozott, hogy havonta 20 napot köteles minden MB-tag kint tartózkodni a területen, de ezt nem tudták megvalósítani. Az alsóbb szervek sokat bírálták az MB-t, hogy keveset tartózkodnak kint, az alapszervezetek többségénél nem ismerik az MB tagjait. Még 1946-ban is voltak alapszervezetek, amelyek mint a megyei titkár beszámolójában elmondotta: „nem is tudják, hogy működik az MB és ezért fordulnak mindenért a központhoz”. A járási bizottság tagjai is keveset tartózkodnak a területen. Volt sok olyan alapszervezet, amelyet az alakulás után alig látogattak meg. Ezek az alapszervezetek segítség hiányában megszűntek és újból meg kellett őket alakítani. Egy-egy járási pártbizottságon három elvtárs dolgozott, ebből egy az adminisztrációs feladatokat végezte. Ezen a helyzeten segített az, hogy felállították a já-

ráson belül a körzeteket, egy körzethez 10–12 község tartozott és ezt egy körzeti titkár irányította. Így a járási bizottság a körzeti titkárokon keresztül képet kapott az egész járás területéről. A devecseri járásban már 1945-ben, a többi járást megelőzve, a körzeti rendszer alapján dolgoztak.³⁶

1945 augusztusában az MKP Központi Vezetősége tagtoborzásra hívta fel a párt tagságát. Fokozatosan megszüntették minden olyan korlátot, amely nehezítette a tagfelvételt. A KV Titkársága 1945 augusztus 7-i határozata alapján az újonnan felvett tagoknak nem kellett életrajzot írni, a taggyűlés elé csak névsort terjesztettek. Ez jó volt, mert sok egyszerű, becsületes, főleg idősebb parasztember azért nem kérte felvételét, mert nehezére esett az életrajzot megírni. De ugyanakkor ez a veszéllyel járt, hogy a pártban nem volt módjában ellenőrizni az új belépőket. A párttagság így minőségileg felhígult, a párt tényleges ereje nem nőtt olyan mértékben, mint a taglétszáma. Ennek ellenére helyes volt a tagtoborzás. Olyan időpontban került erre sor, amikor már kialakultak a koalíciós viszonyok, így a hatalmi, igazgatási pozíciók szak szervezeti, üzemi bizottsági funkciók, különböző szervezetekben, bizottságokban való részvétel a pártok taglétszámától függetlenül.

Vállalni kellett tehát azt a kockázatot, hogy a sok becsületes ember mellett bekerülnek nem oda valók is. A tagtoborzás jó eredményt hozott. Országos viszonylatban az 1945. július elejéhez viszonyítva, amikor 226 577 volt a taglétszám, októberben már 508 801 főre emelkedett, ami 124,5%-ot jelentett. Az ország lakosságának 5,7%-a az MKP tagja lett. A Dunántúlon különösen nagy volt az előrelépés. A Győri Területi Pártbizottság — melyhez Veszprém megye is tartozott — kimutatása szerint a július eleji taglétszám összesen 6000 volt, októberben pedig már 24 105 tagja volt a TB-hoz tartozó pártbizottságoknak. Ez 301,7%-os emelkedés.³⁷

Megyéinkről külön még nincs kimutatásunk, de több adattal bizonyítani lehet, hogy szép eredményeket értünk el. A kis létszámú megyei és járási pártapparátus mellett nagyon sokat dolgoztak az üzemek kommunistái, akik járták a falvakat és segítették a párt szervezését, de a községekben is mentek az elvtársak a közeli falvak segítségére, így Nemesvámosról, Hajmáskérrel, Nemesszalókról, Devecserből. Az elvtársak példamutató munkájának meglelt az eredménye. A megye legerősebb járása a veszprémi járás volt, ahol 1945 decemberében a járáshoz tartozó 36 községből 30-ban volt pártbizottság 2699 taggal. Ennek a járásnak sokat segítettek a várpalotai és péti pártbizottságok kommunistái. A devecseri járásban 45 községből 36-ban, 2231 taggal, a pápai járás 47 községből 40-ben 1822 taggal, a zirci járás 36 községből 32-ben 1346 taggal, az enyingi járás 15 községből 13-ban 1992 taggal működtek pártbizottságok. A legrosszabb helyen Veszprém város állt, ahol a KP-nak csak 652 tagja volt és ezek közül is többet el kellett távolítani a pártból. Ugyanakkor megyénk másik városában, Pápán jól működő pártbizottságok voltak, taglétszámukat, mely 1945 őszén 400 fő volt, 1946 február 24-re, az MKP első megyei pártértekezletére 1200-ra emelték fel.³⁸

ÚJJÁÉPÍTÉS

A felszabadulás után lerombolt országban, leszerelt és kifosztott üzemekkel indult meg az élet. A katonai parancsnokságok aláásták a termelés jövőjét. Nem törődtek a fejlesztéssel, csak azzal, hogy minél több legyen a termelés a fasiszta hadviselés számára, mindegy, hogy milyen áron. A felszabadulás után még sokáig lehetett érezni ennek a rablógazdálkodásnak a következményeit. Ezek a katonai parancsnokok a háború vége felé „bénításokat” hajtottak végre. A legfontosabb berendezéseket leszereltették, tönkretették, vagy Németországba szállították. A munkások, ahol lehetett szabotáztak, kijátszva a parancsnokokat, eldugták a gépeket, alkatrészeket egy részét. Nem tettek eleget a kiürítési parancsoknak, helyükön maradtak és várták a felszabadulást. Az előállt rendkívül nehéz helyzetet súlyosbította még az élelmiszer és nyersanyag hiány. Ilyen helyzetben kezdett hozzá munkásosztályunk az újjáépítéshez. A nyersanyag hiányon belül legnagyobb volt a

szén hiánya, hiszen ez akadályozta a gyárak folyamatos üzemeltetését, a szállítást megindítását. Az ország szeme a bányászokon volt. Várpalotán a németek a „bénítás” keretében vízzel árasztották el a bányát. Szovjet katonák siettek a bányászok segítségére, hogy vízteleníteni tudjanak. Ők segítettek azzal is, hogy gépkocsikat biztosítottak a bányászokból alakult brigádok részére, akik aztán elmentek a határszéli megyékbe, sőt még Ausztriába is, hogy megkeressék és visszaszerezzék elhurcolt gépeiket. Az élelmszier inség enyhítésére brigádok jártak szemet cserélni élelemre.

A háború okozta kár Ajkán lényegesen kisebb volt, mint Várpalotán, így a felszabadulás után 3 napon belül megindult a termelés. A bánya vezetősége így számolt be erről a Bányakapitányságnak: „sikerült a bányát olyan szerencsésen átmenteni, hogy a bányába menekült lakosság kivonulása után 3 nappal a széntermelést meg tudtuk indítani. Az áramszolgáltatás egy percig sem szünetelt”.³⁹ Nem volt bányafa, ezt is szénért kellett cserélni. Pl. Ajkára bányafát a nagyatádi, barcsi, simongáti erdősegekből hozták.⁴⁰

Hiányzott a robbanóanyag. A peremartoni robbanóanyaggyár sietett a bányások segítségére. „Nem volt a bányákban használatos füstmentes robbanóanyag; paxit sem. A peremartoni robbanóanyaggyár fel nem robbant háborús lövedékeket dolgozott fel a bányák számára. Ezzel az anyaggal azonban a robbanás füst és mérgezőgázképződéssel járt, ami több órára akadályozta a munkát és rontotta a bányászok egészségét. Néhol a bányászok maguk készítettek házilag robbanóanyagot, hogy a termelés ne akadályozza meg. A meg nem felelő robbanószerkezetek sok súlyos balesetet okoztak. Ezért csak feltétlen szükség esetén robbantottak, ami ugyancsak lassította a termelést.”⁴¹

1945 júniusában a megye majdnem valamennyi községében gyűléseket tartott a KP, melyen a párt pünkösdi konferenciájának az újjáépítéssel kapcsolatos határozatát ismertették. Az ipartelepeken a munkásokoztály hamar megértette, hogy mi a feladata és vállalta, hogy a nélkülözések között is helytáll. Veszprémben június 18-án ankétot tartott az újjáépítésről a KP megyebizottsága. Az ankéton részt vettek a város szakemberei, pénzügyi képviselői és a politikai pártok vezetői. Az előadó ezt írja jelentésében az ankét után: „A polgárok nem valami nagy lelkesedéssel szóltak a dolgokhoz, meglehetősen tartózkodóak voltak, de eredmény mégis van, mert megalkult az Újjáépítési Bizottság, melynek feladata lesz előkészíteni az újjáépítést.”⁴²

A háborús károk helyreállításában, ahol tudott segített a Nemzeti Bizottság. Több helyen az ő nevékhöz fűződik a téglagyárak üzembehelyezése pl. a veszprémi NB utasítására helyezték üzembe a Csomai-féle téglagyárat. A Városi Villamosmű részére foglalatok, bakelit kapcsolók és villanygépek kiadására adott utasítást az üzlettulajdonosoknak. A Magyar Lőszerművek telepéről asztalosipari gépeket adott ki azzal az indokkal, hogy közérdekből is fontos, hogy ezek a gépek minél előbb üzembe helyezhetők legyenek.⁴³

Az MKP országos értekezlete hangsúlyozta: „Az újjáépítési program megvalósításának egyik legfontosabb előfeltétele, hogy végre teljes erővel meginduljon a fasiszta és nyilas maradványok és a reakció elleni harc. Tűrheterlen, hogy lanya ha igazoltatások folytán egyre-másra vissza jöjjenek állásaikba a régi rendszer szekértelói.”⁴⁴

Az igazoló bizottságok lényegében az 1080/1945 M. E. sz. rendelet alapján dolgoztak, mely májusban jelent meg, amikor az igazolási eljárások nagymértékben megindultak.⁴⁵ A bizottság tagjait a Magyar Függetlenségi Frontba tömörült 5 politikai párt (Magyar Kommunista Párt, Szociáldemokrata Párt, Független Kisgazda Párt, Nemzeti Paraszt Párt, Polgári Demokrata Párt) képviselőiből, a Szakszervezeti Tanács küldöttéből a főispán jelölte ki. Ezenkívül állandó tagja volt az igazoló bizottságnak egy jogi képesítésű személy, aki tanácsadóként szerepelt. Egy szavazati joggal nem rendelkező tagot viszont mindig az a hivatal, intézmény vagy üzem küldött ki, amelynek alkalmazottait akkor igazolási eljárás alá vonták.

Csupán a veszprémi igazoló bizottságok, melyeknek hatásköre még a veszprémi járásra is kiterjedt, 4400 ügyet tárgyaltak működésük alatt.⁴⁶

Népi demokráciánk fejlődése szempontjából nagyon jelentős volt a munkájuk, eljárásaik során kezdődött meg a tisztogatási folyamat, a felelősségre vonás. Nehéz körülmények között dolgoztak, hiszen a felsőbb állami szervekben is ott voltak még a reakciós erők s ez befolyásolta munkájukat.⁴⁷ Az igazoló bizottságban dolgozó kommunistáknak nagyon nehéz feladatuk volt, kemény harcot kellett vívni a többi pártok képviselőivel szemben. A veszprémi igazoló bizottságban pl. a Polgári Demokrata Párt ny. alezredest, a Kisgazda Párt pedig kulák nagybérlet delegált.⁴⁸ A KP befolyása nem volt elég erős az igazoló bizottságokra. A bizottságban delegált tagján keresztül igyekezett befolyást gyakorolni, természetesen nagyobb eredményt ért el ott, ahol a Szakszervezeti Tanács küldötte is kommunista volt és ahol a testvérpártot is sikerült megnyerni a cél érdekében. A KP képviselői a pártközi értekezleteken több esetben felvetették az igazoló bizottságok munkájában meglévő hiányosságokat és a kirívó eseteket a megyei lapban leközöltették. Több helyen — pl. Veszprémben is — a KP javaslatára a pártok visszahívták tagjaikat és másokat delegáltak, olyanokat, akik erősebben léptek fel. 1945 vége és 1946 eleje világosan bebizonyította, hogy a nép erősebb intézkedéseket követel. „A csöglei parasztok húsángokkal akadályozták meg, hogy a reakciós jegyző visszatérjen a faluba.”⁴⁹

A reakciós erők hol nyíltan, hol burkoltan, de kezdettől támadták a demokráciát. Rémhíreket terjesztettek, izgattak a demokrácia ellen, sztrájkokat kezdeményeztek. Támadásukat elsősorban a kommunisták ellen irányították. Több olyan község volt a megyében, mint Mezőszilas, ahol egy régi fasiszta nyíltan izgatott, arról beszélt: „nem lesz hosszú életű a rendszer, nem úgy fognak elbánni a kommunistákkal mint 1919-ben, hanem mindet kivégzik”.⁵⁰

A reakciósok gyűjtőhelye és védelmezője megyénkben is a Független Kisgazda Párt volt. Dr. Rainprecht Antal kisgazda főispán 1945. augusztus 25-én a zirci gyűlésen más kisgazda vezetőkkel együtt szidta a kommunistákat, őket tette felelősé a háború okozta nehéz helyzetért és a nemzeti érzésekre hivatkozva igyekezett megnyerni a tömeget. Jelszöként hangoztatták a gyűléseken: „A magyar zászló piros, fehér, zöld és nem lehet egyszínű zöld, fehér vagy vörös. Vörös diktatúra, kommunizmus itt sohasem lesz.”⁵¹ Papkeszin azt a hírt terjesztették a Kisgazda Párt reakciós emberei, hogy azért kell nélkülözni, mert a nyugati hatalmak nem akarják segíteni a kommunistákat, de ha a kisgazdák győznek minden lesz, velük majd tárgyalnak az angolok és segítenek. Anyira mentek a kommunista ellenességben, hogy egyesek a kommunisták kiirtásáról beszéltek. A kommunisták nem nézték tétlenül a támadást és követelték a reakciós jegyző és egy volt bérlet eltávolítását a községből, mivel ezek voltak a kommunista ellenes mozgalom szervezői.⁵¹

Pápan Sulyok Dezső volt a reakció fő támasza. Mindent elkövetett, hogy védje a reakciósokat és szítsa az ellentéteket. Reakciós tevékenysége az egész országban ismert volt. Parlamenti felszólalásában olyan éles sovíniszta kifejezéseket használt, hogy saját pártjának is tiltakoznia kellett hangsúlyozva: „egyéni vélemény, nem a párt álláspontja”.⁵² Ez azonban nem akadályozta meg Sulyokot abban, hogy a párt megyei lapjában terjessze ezeket a nézeteket.

Sulyok mint polgármester mindenütt igyekezett keresztül vinni, hogy a demokratikus erőket visszaszorítsák vagy elvegyék kedvüket és maguk vonuljanak vissza. Példa erre a Nemzeti Paraszt Párt pápai szervezetének 1945. július 29-i határozata is. Minden érdekelt szervnek megküldték ezt a határozatot, melyben bejelentik, hogy minden bizottságból, testületből visszahívják tagjaikat, nem engedik meg, hogy ezekben működjenek addig, amíg nem orvosolják sérelmeiket. Hangsúlyozták, hogy felelősen érzik magukat azoknak a bizottságoknak, testületeknek a munkájáért, amiben résztvettek és minden erejükkel azon voltak, hogy a köz ügyet szolgálják. Azonban a különböző szervezeteknek működésük súlyos eltérést mutat mind a fennálló törvényes rend, mind pedig a politikai rendszer irányától, ezért nem vesznek benne tovább részt. Felvetik a Nemzeti Bizottság és a polgármester felelősségét, amiért türik, hogy egyre többen megsértsék a törvényes rendelkezéseket. Pl. a közellátási hivatal a vágási tilalom el-

lenére több ízben jogtalanul elkobzással fenyegetőzve vásárolt föl szegénysorsú földművesektől szarvasmarhákat és levágatta. Az igazoló bizottságok működését nem ellenőrizték, így sok olyan személyt leigazoltak, akiket felelősségre kellett volna vonni és ez felhátorította a közvéleményt. Nem intézkedtek, hogy a járás területén nagyszámban megtalálható volt SS tagokat a rendőrség letartóztatása és eljárás alá vonja. Nem akadályozták meg, hogy a letartóztatott volt SS katonákat, Volksbund vezetőket a rendőrségi internáló táborból napi 20 kg kenyérgabona fizetség ellenében ellenőrzés nélkül hazaengedjék aratási munkára. A nyilas vezetők az elkobzott földjeikről learatták a termést és megfélemték az internálótábor parancsnokával.⁵³

A Szabad Nép 1946. március 10-i számában „Sulyok Dezső igazi arca” címmel cikket közölt arról, hogy Sulyok 1945 elején Pápán egyszemélyben volt polgármester, rendőrkapitány és a Nemzeti Bizottság elnöke. A Kisgazda Párt helyi vezetői-ül elsősorban a régi jegyzőket szervezte be, köztük sok nyilast és védte őket a felelősségre vonás elől.⁵⁴

A KP harca eredményeképpen sikerült elérni, hogy 1945 végén a reakció fősipánt leváltották. A kommunisták javaslatára a Nemzeti Bizottság többször követelte ezt, konkrét tényekkel bizonyítva, hogy a reakciót segíti, mégis hónapok kellett az eltávolításához. Sulyok Pestre kerülése után is még egy ideig megtartotta a polgármesteri beosztását, de végül sikerült helyette kommunista polgármestert választani. A Nemzeti Bizottságok egyre több helyen, így Veszprémben is követelték a reakciós tisztviselők eltávolítását. „A veszprémi NB kommunista indítványokra több alkalommal is tiltakozott a népbíróság feltűnően egye ítéletei ellen. A népbíróság dr. Rimaszombati Imre nyilas fősipánt 4 évi fegyházra ítélte. Az NB 1946. január 25-i ülésén heves vitát váltott ki az egyik kommunista párti bizottsági tag felszólalása, mely az egyhe ítélet elleni tiltakozás kifejezését javasolja.”⁵⁵ Nagy vita után elfogadták a javaslatot, 1946. január 31-én a Szabad Nép is írt erről a tiltakozásról.⁵⁶

AZ 1945 NOVEMBERI VÁLASZTÁSOK

1945. november 4-én került sor az országgyűlési választásokra. A KP választási programjában a demokrácia megszilárdítását, az újjáépítést, az infláció megszüntetését, a közéletbiztosítást, a mezőgazdaság talpraállítását és a demokratikus külpolitika megvalósítását tűzte ki célul.

A megye kommunistái gyűléseken, egyéni agitáción keresztül ismertették pártunk programját. Csupán a devecseri járásban 60 gyűlést tartottak a választás előtt. Október 7-én a megyében 50 helyen, október 14-én pedig 36 helyen volt gyűlés. Lepsényben és Várpalotán nagygyűlés volt, melyen Molnár Erik elvtárs beszélt, a KP listavezetője. A beküldött jelentések mind arról számoltak be, hogy lelkes hangulat volt a gyűléseken, ez bizony megtevesztően hatott. A népnevelőket agitátorképző pártiskolán képezték ki Devecserben, ahová szeptembertől kezdve a többi járások is 20–20 népnevelőt küldtek. Nem volt olyan község a megyében, ahol a választás előtt legalább egy gyűlést ne tartott volna a KP. Nagy gondot fordítottak arra, hogy amivel lehet, segítsék a dolgozókat. Devecserben 300 családnak 2–2 mázsa szenet osztottak ki. Ugyan itt szétoztottak 10 mázsa só is, melyet spekulánsoktól foglaltak le.⁵⁷

Az első nagy összecsapást a haladás és reakció erői között az 1945-ös választások jelentették. A Kisgazda Párt országosan megszerezte a szavazatoknak 57 százalékát, tehát az abszolút többséget. A KP 17 százalékot, az SZDP 17,4 százalékot, a Nemzeti Paraszt Párt 7 százalékot kapott országosan. Megyénkben lényegesen rosszabb volt a helyzet. A Kisgazda Párt 85 122 szavazattal 65,54 százalékot, az SZDP 16 945 szavazattal 13,06 százalékot, a KP 16 598 szavazattal 12,77 százalékot, a Nemzeti Paraszt Párt 9 767 szavazattal 7,52 százalékot ért el. A legjobb eredményt a veszprémi járásban 18,2 százalékkal és a devecseri járásban 15,7 százalékkal érte el a KP.⁵⁸ Az eredmények a KP számára is meglepetést jelentettek, mert a gyűlések lelkes hangulatából, a párttagság létszámának állandó erősödéséből következtetve többre számítottak. A választás részletes eredményét az I-es sz. táblázat szemlélteti.

A választás megmutatta azt is, hogy nagyobb gondot kell fordítani a parasztság, a nők és a középrétegek megnyerésére. Túrelmes munkával biztosítani kell a két munkáspárt szoros együttműködését, nem szabad lebecsülni a reakció erejét, hanem közösen kell harcolni ellene.

A választások után mint az ország többi részén megyénkben is egyre erősebb támadásokat intézett a demokrácia vívmányai ellen és az MKP ellen a reakció. 1945. december 7-én Somlóvásárhelyen két bujkáló volt SS katona megtámadta Fullér Ferenc elvtársat, aki csak fizikai erejének köszönhetette, hogy életben maradt. Az egyik SS meghalt, a másikat sebesülten a lakosság egyrésze bújatta, majd megszöktette.

I. SZ. TÁBLÁZAT ÖSSZESÍTETT KIMUTATÁS
az 1945. XI. 4-i nemzetgyűlési képviselő választásról

Járás	Nemzeti Paraszt Párt		Polgári Demokrata Párt		Magyar Kommunista Párt		Független Kisgazda Párt		Szociáldemokrata Párt	
	szavazatok	%	szavazatok	%	szavazatok	%	szavazatok	%	szavazatok	%
Devecseri	1530	7	263	1,3	3 486	15,7	14 907	67,1	1 968	8,9
Enyingi	2178	11,8	208	1,1	2 272	12,2	11,738	63,3	2 154	11,6
Pápai	2090	9,4	192	0,9	2 137	9,5	16 231	72,5	1 743	7,7
Zirci	1388	6,7	262	1,2	1 801	8,3	15 547	71,6	2 752	12,5
Veszprémi	1910	7,8	303	1,2	4 542	18,2	14 645	59,3	3 361	13,5
Összesen	9096	8,3	1228	1,1	14 238	13,2	73,068	66,5	11 918	10,9
Veszprém város	237	2,6	128	1,4	818	9,2	3,567	62,7	2 139	24,1
Pápa város	434	3,8	92	0,8	1 542	13,5	6,487	57,0	2 828	24,8
Összesen	671	3,3	220	1,0	2 360	11,6	12 054	59,7	4 967	24,4
Választókerület	9767	7,52	1448	1,11	16 598	12,77	85 122	65,54	16 945	13,06

A rendőrség letartóztatta a szökésben segítséget nyújtókat. Ugyan itt letépték az MKP zászlaját és gyalázkodó feliratokat festettek a falra. Ugyanakkor Magyarpolányban a visszaszökött SS-ek a rendőrségre tüzeltek és megfenyegették a KP titkárát, hogy egész családjával együtt kiirtják. Tésen 1946. február 6-án betörték az MKP helyiségebe és kirabolták. Zircen ismeretlen tettesek betörték a KP helyiségének ablakát, amikor ott szemináriumot tartott a párt. A rendőri nyomozás a zirci járásban, a kommunistákat gyanúsította. Itt a rendőrség élén egy jobboldali szociáldemokrata állt és több vele egyetértő személy tartozott a testület kötelékébe. Kommunista vezetőket koholt vádak alapján letartóztattak és verték őket. A járási kapitány a kommunista rendőrtiszteket felüggesztette állásukból. Tésről többen feljelentést tettek, hogy a KP vezetőit rágalmazzák. A rendőrség kiszállt a helyszínre és a panasztevő kommunistákat verték meg.⁵⁹

A későbbiek során Zircen az egész rendőrséget át kellett szervezni, mert bizonyítást nyert, hogy szándékosan a KP ellen dolgoztak.

A reakció általános támadására ellentámadással kellett válaszolni. Fontos feladat volt a reakció leleplezése és a munkás-paraszt szövetség megszilárdítása. A reakció szervezkedett az államapparátusban is, de akcióit elsősorban a földosztás vívmányai ellen irányította. „A földreform elleni támadás súlyosságát mutatja, hogy a balatonfüredi járásban 70 százalékat támadták meg a kiosztott földeknek. Nemeszalókon a Földigénylő Bizottság kiosztotta G. L. és D. Gy. nyugalmazott főszolgabíró földjét. A volt tulajdonosok népelemek és németbarátok voltak. Internálva voltak akkor is, és mégis, a Megyei Földbirtokrendező Tanács visszaadta földjüket.”⁶⁰ Jól jellemezte a reakció mesterkedését a KP I. megyei értekezletén Bakonybánk küldötte: „Az tapasztaljuk, hogy a reakciók felmennek a kormányzathoz és ott jogászokkal szövetkezve próbálják kijátszani a törvényeket... A nagybirtokos azzal védekezik, hogy ő földmunkás származású, de soha nem nevezte magát másnak, mint földbirtokosnak. Egy főszolgabíró azért követeli vissza a földjét, mert ez a létfenntartását szolgálja.”⁶¹

Az MKP I. megyei pártértekezlete, melyet 1946. február 24-én tartottak meg Veszprémben, nagyon határozottan állt ki a föld megvédése mellett. Határozatában hangsúlyozza: „A legélesebben tiltakozik a földreform vívmányainak megsemmisítésére irányuló minden kísérlet ellen.” Követeli, hogy a földet ne lehessen visszavenni a parasztoktól. Ennek érdekében a pártértekezlet követeli a telekkönyvezés gyors befejezését.⁶²

Veszprém megyében 43 olyan község volt, amelynek lakossága jelentős részben németajkú és ezek között elég sok olyan volt, akit mint SS vagy Volksbund-tagot vagy onkolobzásra, vagy kitelepítésre köteleztek. A kitelepítettek helyére részben a megye, részben pedig az ország más területéről, a Felvidékről, a Viharsarokból telepítettek be parasztokat. Ez a kitelepítés országosan is igen vonatottan haladt és nagyban akadályozta a telekkönyvezés megoldását. A Megyei Földhivatal szívesen és sokszor hivatkozott erre. A ténylegesen meglévő nehézségek mellett azonban egy más összetételű megyei földhivatal eredményesebben, gyorsabban oldotta volna meg a problémát. Az MKP megyei bizottsága többször felvetette és követelte, hogy szervezzék át a megyei Földrendező Tanácsot és Földhivatalt.

A kommunisták erélyes intézkedéseinek, következetes harcának köszönhető, hogy a megyei Földhivatal kénytelen volt elutasítani több régi földbirtokosnak a kérését, melyben az újjagadónak juttatott földet követelik vissza.⁶³

A KP azon volt, hogy az SZDP-vel közösen segítsék a dolgozók jogos követeléseinek a teljesítését és vigyék sikerre az 1945-ben elkezdődött népmozgalmakat. Ennek megvalósítását azonban akadályozta, hogy az SZDP központjából olyan utasítások jöttek, mely nem a segítséget, hanem inkább a népi mozgalmak megakadályozását célozta. A megyei vezetésben levő jobboldali szociáldemokraták mindent el is követtek, hogy eltereljék a legfontosabb kérdésekről a figyelmet és akadályozzák a munkát.

„Amikor egyes helyi SZD szervezetek az SZD központhoz fordultak, hogy mi legyen az álláspontjuk a népmozgalmak-

kal kapcsolatban az SZDP vidéki titkársága közölte velük, hogy az SZDP „a leghatározottabban szembehelyezkedik a népi tevékenységekkel.”⁶⁴ Az SZDP vidéki titkárságának 1945 telen írott jelentése ezt írja: „... a falu népe számára egyáltalán nem volt politikánk. A falu kényes és ügyes-bajos dolgaiban nem tudtunk állást foglalni és az elintézés olyan lanya módon folytak, hogy amíg mi elintéztük egy karaközörcsöki gazdának az ügyét, addig a KP száz ügyet is elintézték.”⁶⁵

Veszprém megye kommunistáinak feladatát az ellenség elleni harcban világosan jelölte meg az I. megyei pártértekezlet. Rámutatott arra, hogy a föld megvédése mellett nagyon fontos feladat az államapparátus megtisztítása a reakciós elemektől. Határozatában hangsúlyozza: „A reakció elleni harcot az eddiginél erőteljesebben kell folytatni.” Név szerint felsorolja azokat a reakciós közigazgatási tisztviselőket, akiknek sürgős az eltávolításuk. „Gyökeresen a „B-lista” összeállításával kell segíteni a közigazgatásunkon.”⁶⁶

A reakció leverésére összefogtak a baloldali erők és 1946 március 5-én a KP javaslatára Budapestben megalakult a Baloldali Blokk. A KP mellett az SZDP, a Nemzeti Paraszt Párt és a Szakszervezeti Tanács közösen vette fel a harcot a reakció ellen.⁶⁷ Követelték a közigazgatás megtisztítását. Ennek eredményeképpen rendelet jelent meg az államapparátus létszámának csökkentéséről. Az 1938-as létszámhoz képest 10 százalékkal kellett csökkenteni az időközben nagyon felduzzadt közigazgatási apparátust. Gazdasági kihatása is számottevő volt, de elsősorban politikai szempontból volt rendkívül jelentős, mert a létszám csökkentését úgy kellett végrehajtani, hogy a reakciós elemek kikerüljenek az államapparátusból. A Baloldali Blokk harcának eredményeképpen több reakcióst volt kénytelen a Kisgazda Párt is eltávolítani soraiból, köztük Sulyok Dezsőt.

A SZDP megyei jobboldali vezetői azon voltak, hogy a szoros együttműködést megakadályozzák. 1946-ban több jelentésben jelzik a járási Pártbizottságok, hogy a Nemzeti Paraszt Párttal jó a kapcsolat, és a Kisgazda Párttal is jobban együtt lehet működni mint az SZDP-vel. Romádon az SZDP helyi vezetői kijelentették, hogy a megyétől kapott utasítás értelmében csak akkor kötelesek együtt működni a Baloldali Blokkban, ha a községben bűnösök és reakciósok vannak. Mivel az ő véleményük szerint „a községben sem bűnösök, sem reakciósok nincsenek, nem hajlandók együtt működni”. Nem lehetett meggyőzni őket. „Inkább feloszlattuk a pártot, de mégsem működünk együtt a Baloldali Blokkal” hangsúlyozták és elhagyták a termet.⁶⁸

1946. március 9-én a Szabad Nép cikket közöl „Amíg Budapestben egy ablak sem tört be, vidéken gyilkol a fasizmus”. Beszámol arról, hogy Zalahalápon a KP titkárát, aki a Nemzeti Bizottság ülésén szóvá tette, hogy Török, volt uradalmi ispán foglalkozás nélkül, munkátlanul él és még a közmunkán sem tesz eleget, másnap este Török lelőtte. Segítségére siető feleségét halálra sebezte, a párttitkárt életveszélyes sérülésekkel szállították kórházba. A gyilkos megszökött.⁶⁹

Veszprémben március 10-én tartotta meg a reakció elleni tiltakozó nagygyűlést a BB. A KP megyebizottságának felhívására bejöttek Várpalotáról, Ajkáról, Úrkútról, Peremartónból, Fűzfőről a munkások. Több mint 5000 ember vonult fel. A lelkes gyűlés után végig vonultak a városon. „Földet vissza nem adunk!” „Reakció gyere ki, vár a proli ide ki!” jelszavak hangoztatásának kísérletében. Veszprémben még nem láttak ilyen lelkes, harcosságmegmozdulást. Nemcsak Veszprémben, hanem az egész környéken sokáig emlegették ezt a tüntetést. Várpalotán arról beszéltek a reakciósok: „ha Várpalotán is sor kerül ilyen tüntetésre, előtte elmenekülünk.”

1946 március elején a megye nagy részében voltak tiltakozó gyűlések. Pápan közel 5000 ember vett részt a tüntető nagygyűlésen. Sulyok Dezső, valamint Tömör Béla járási rendőrkapitány ellen tüntettek. Tömör Sulyok embere volt, ugyanolyan reakciós tevékenységet folytatott, ezért a tüntetők ki is zavarták hivatalából. Március 10-én Enyingen volt lelkes, tiltakozó nagygyűlés. Ezek a gyűlések, felvonulások a demokratikus erőket még inkább mozgósították, a reakciósokra viszont megfélemlítő hatást gyakoroltak.⁷⁰ A reakció elleni harc élén megyénkben is mindenütt a KP állt. Nagy-

píriten a községben levő 97 kommunista kiharcolta, hogy a reakciós jegyzőt eltávolítsák.⁷¹

Egyes helyeken egész nagy méretet öltött a B-listázásnál eltávolított reakciós tisztviselők visszahelyezése. A zirci járásban ez olyan méretű volt, hogy a KP megyei titkára több esetben tiltakozását fejezte ki és kérte, hogy állapítsák meg, ki a felelős érte. A járási jegyző azzal érvelt, hogy nem rajtuk múlik, kit vesznek vissza.⁷²

A közigazgatás megtisztításáért folyó harcban nagy feladatot várt a Nemzeti Bizottságokra. Tevékenyen részt kellett venniük a B-listázásban. Az I. Megyei Pártértekezlet így határozta meg feladatukat: „Helyes, hogy a NB ellenőrizze és nemcsak ellenőrizze a közigazgatást, hanem azokat a jegyzőket, akiket el kell távolítani, listára kell venni és a járás vagy megye összes NB-val közölni kell azt, hogy egyetlen község közigazgatásába se lehessen bevenni őket.”⁷³

HARC A TERMELÉS FOKOZÁSÁÉRT

Az országban folyó lelkes szénctárból megyénk bányászai is kivették részüket. 1946 februárban az I. Megyei Pártértekezleten az ajkai és várapalotai bányászok versenyre hívták ki egymást, hogy ki ad több szenetet az országnak. A Szabad Nép rendszeresen beszámolt a bányászok hősi küzdelméről, és több esetben dicsérték meg megyénk bányászait szép teljesítményükért. Az ajkai bányászok a január 23-i termeléshez viszonyítva február 2-án, majdnem 50 százalékkal termeltek többet. Teljesítményükért az egész nép háláját fejezte ki Nógrádi elvtárs távirata: „A kormány és a nemzet nevében köszönöm az ajkai bányászoknak, mérnököknek.” Az elismerés újabb nagy eredményekre lelkesítette és március 25-én városuk felszabadulásának évfordulóján az ajkai bányászok 104 vagon szenet termeltek, azzal elérték a békebeli termelésüket. A várapalotai bányászok felszabadulás utáni napi 40 vagonos termelésüket jelentősen megemelték. Március havi átlaguk napi 61 vagon volt. Olyan nagy volt a lelkesedés, hogy a várapalotai asszonyok önként jelentkeztek földalatti munkára, hogy ők is segítsék a termelést.⁷⁴

Az ellenség is felismerte, milyen döntő a széntermelés fokozása és mindent elkövetett, hogy megakadályozza a munkát. Jellemző példa az alábbi eset. Várapalota az erőmű üzemeltetéséhez Ajkáról kapta a szénét. Április 9-én a vagon szénben egy aknát találtak, melyet az erőmű felrobbantására tettek oda. Az erőműnél dolgozó kommunisták éberségének köszönhető, hogy az akna nem került a kazánba és nem robbant fel az erőmű. A robbanás az egész erőművet tönkretette volna és a bányáuzem is kb. 1 évre leállt volna. Az ellenség módszerei közé tartozott az is, hogy sztrájkokra biztatott. A KP-nak komoly felvilágosító munkájára volt szükség, hogy meggyőzze a munkásokat Várapalotán, Úrkúton és az ajkai Bauxitban, hogy a nehézségeket nem sztrájkjal, hanem több termeléssel lehet legyőzni.⁷⁵

A MKP ERŐSÖDÉSE

Az első megyei pártértekezleten, 1946 február 24-én a küldöttek arról számoltak be, hogy a megyében ekkor már 181 pártszervezet működött 12 400 taggal, a megye 10 községében nem volt pártszervezet. Az értekezlet résztvevői állást foglaltak abban, hogy az ország, illetve a megye előtt álló sok és nagy feladat végrehajtásához döntő a meglévő pártszervezetek erősítése, és ahol még nincs pártszervezet ott létre kell hozni. Határozatot hoztak, hogy a tagság létszámát 18 000-re felemlik.⁷⁶

Egy hónappal később a Megyei Választmány olyan határozatot hozott, hogy 25 000-re kell emelni a taglétszámot.⁷⁷

A munkát segítette, hogy 1946 elején már minden járásban kiépültek a körzetek. A megyében 16 körzet volt, ezek közvetlenül a járási Pártbizottságokhoz tartoztak. Májusban már 15 000 párttag volt a megyében.⁷⁸ Az új tagok döntő többségükben egyetértettek a párt célkitűzéseivel és meggyő-

ződésből léptek be. Voltak azonban területek, ahol nem elég alaposan nézték meg az új belépőket és így a becsületes emberek mellett bekerültek olyanok is, akik csak számításból léptek be a pártba, így akartak álláshoz jutni, vagy állásukban megmaradni. Többen voltak, akiket ki kellett zárni a pártból, mikor kiderült nyílas, vagy éppen csendőrné multjuk. Ezek kihasználva a tagtoborzásnál meglévő hiányosságokat beléptek a pártba, helyenként a vezetést is megszerezték (pl. Nagydém, Nyárad) és bomlasztották a pártot.⁷⁹

A tagtoborzásnál kitűzött cél nem volt reális. Az első megyei Pártértekezleten kitűzött szám a 18 000 is sok volt, de különösen a megyei választmányi ülésen elfogadott közel 25 000-es taglétszám nem volt megalapozott. A népgyűlésen, panasznapokon belépő új tagok közül sokan csak rövid ideig voltak a párt tagjai, tagdíjat egyáltalán nem fizettek, kimaradásukat többségében azzal indokolták, hogy nagyon szegények, úgysem tudnak tagdíjat fizetni, és nem is érnek rá pártmunkát végezni. Több pártszervezetnél volt türelmetlenség is ezekkel a fiatal párttagokkal szemben. Pl. Mezőszilason, ahol azokat, akik nem fizettek tagdíjat kizárták a pártból és kidoboltatták, hogy kiket zártak ki ilyen okból. Ezzel sok nagyon becsületes szegény embert megaláztak és eltaszítottak a párttól. Előfordult, hogy különböző sérelmek miatt (pl. nem jó földet kaptak) kimaradtak egyszerű emberek a pártból, Somlóvásárhelyen, Dákán, Mezőlakon.⁸⁰

A Megyei Pártértekezlet a bátor bírálat és önbírálat jellemezte. A megyei titkár őszintén elmondta, hogy keveset tartózkodnak kint a területen. A felszólalók szintén foglalkoztak ezzel a kérdéssel. Bírálták a Megyei Pártbizottság tagjait, mert „nem látogatják a vidéki szervezeteket. Propaganda anyagot nem kapunk, ez is hátráltatja a szervezést. Mi igyekezzünk emelni a létszámot, de a megyei vezetőség ne feledkezzék meg a falvakról.”⁸¹

A párt értekezlet foglalkozott a pártegység kérdésével is és kihangsúlyozta az egység jelentőségét. Ezzel kapcsolatban a következő határozatot hozta: „A pártértekezlet a leghatározottabban sikra száll a párt egységének megerősítéséért, ezért harcot folytat úgy a bal, mint a jobboldali elhajlás ellen.”⁸²

A megyei Pártbizottságot nem közvetlenül a megyei Pártértekezlet után választották meg, hanem három héttel később, március 16-án a megyei választmányi ülésen. A választmány egyhangú szavazással a következő 7 elvtársat választotta meg:

megyei titkár:	Horváth János
megyei szervező:	Kovács Rudolf
megyei káderes:	Váci Mátyas
m. propagandista:	Kemény János
m. nőszervező:	Csepreghy Mátyasné
m. b. tag, városi titkár:	Goreczki Kálmán ⁸²

A megyei Pártértekezlet, majd ezt követően a rendszeresen megtartott választmányi ülések nagyon sok segítséget adtak a megye kommunistáinak a pártmunkához. A megyei Pártbizottság rendszeresen hetenként megtartotta üléseit, ahol értékelte a megye politikai helyzetét és megszabta a reszort felelősök feladatait. A választott Megyei Pártbizottság már sokkal tervszerűbben dolgozott, de sokáig nem sikerült felszámolni azt a munkamegosztást, hogy a MB tagjai egy-egy járásért is felelősek voltak, ami saját reszortmunkájuk rovására ment. Jól jellemzi ezt a helyzetet a megyei propagandista, aki 1947-ben a propagandamunkáról szóló jelentését azzal kezdte: „a balatonfüredi járás mindenese voltam...”⁸³

A megyei Pártértekezlet határozatainak ismertetése, a feladatokra való mozgósítást megyénk kommunistái felhasználták arra, hogy erősítsék a pártot. A szervezés különböző formában folyt le: egyéni agitáció, családtagok, munkatársak, szomszédok beszerzése. Nem volt ritka eset amikor népgyűlésen alakították meg a KP-ot. 1946 április 13-án Csóton dobszó útnán gyűlést hívtak össze. A KP járási titkára ismertette a párt célkitűzéseit, programját, majd pedig felkérte a jelenlevőket, hogy jelentsék ki a KP megalakulását. Ez meg is történt, utána megválasztották a vezetőségét.⁸⁴

Hogy ez nem elszigetelt jelenség volt bizonyítja a megyei szervező munkatervéből idézett rész is:

„1946 április 4-én Iharkút pártalapító népgyűlés.

április 5-én Németbánya pártalapító népgyűlés.

április 28-án Borsosgyőr pártalapító népgyűlés.”⁸⁵

Ebben az időben rendszeresen tartottak panasznapokat a kommunisták és itt is szervezték a pártot. Horváth János megyei titkár így számol be erről a MB ülésén: „Falun gyűlés után panasznapokat tartottam. Felírtuk a panaszokat, egyben felszólítottuk a panasztevőket, hogy lépjenek be a pártba. Volt olyan eset, hogy egy-egy gyűlés után 10–15 párttag lépett be a pártba.”⁸⁶

A MKP befolyásának növekedését bizonyítja, hogy 1946 elején sok új pártszervezet jött létre. Márciusban Veszprémkülső pályaudvaron alakult MKP szervezet. A MKP bakonyzombathelyi körzeti titkár jelentése szerint, a körzethez tartozó 12 községből mind a 12-ben volt MKP szervezet 1946 április elején. Pápán márciusban 92 fővel emelkedett a taglétszám és 100%-kal megnőtt a pártnapok látogatottsága. Veszprémben ugyanekkor 106 új tag lépett be a KP-ba és az egész város iparosságát összefogó Iparoskör vezetőségi választásán elnöknek és alelnöknek is kommunistát választottak.⁸⁷

A KP erősítése szempontjából nagyon pozitívan kell értékelni a telepések idehelyezését. Sok mozgalmi múlttal rendelkező, harcos mezőgazdasági munkás került így megyénkbe. Sokan közülük a KP tagjai voltak és több községben ők hozták létre a pártszervezetet. Ajkarendeken 1946 április 28-án a Kunszentmártonból oda települt elvtársak alakították meg a KP szervezetet. A Járási Pártbizottság májusi jelentésében azt írja: „a járás legjobb szervezetei közé tartoznak, a hangulat igen kedvező köztük és a régi lakossággal is békességben élnek.”⁸⁸ A zirci Járási Pártbizottság több jelentésében írja 1946-ban, hogy „a taglétszámról nem tudunk pontos képet adni, mert állandóan érkeznek a telepések és ezek nagyon javítják az arányt.”⁸⁹ A pápai Járási Pártbizottság 1946 májusi jelentésében írja: „a telepítés a járás 18 községében megindult, a telepések lényegesen javítják a taglétszámot.”⁹⁰ A pártbizottságok a telepések érkezésénél figyelemmel voltak arra, hogy a nehezebb területekre több kommunista kerüljön. Ebben az időben az új tagoknak 30%-a telepések közül került ki.

HARC PÁRTUNK III. KONGRESSZUSA HATÁROZATÁNAK VÉGREHAJTÁSÁÉRT

A KP Központi Vezetőségének 1946 június 9-i kongresszusi versenyfelhívása megszabta a kommunisták feladatait: „Pártszervezeteink és párttagjaink megfeszített munkával tegyék lehetővé, hogy a kongresszuson a választott küldöttek a legjobb eredményekről számolhassanak be. Kövessünk el mindent a kongresszusig pártszervezeteink ideológiát és szervezeti megszilárdításáért, pártunk politikai és szervezeti tömegbefolyásának növeléséért.”⁹¹

A versenyfelhívást párttagjaink taggyűléseken megtárgyalták.

A párttaglétszám nagyobb számú növekedését mindenütt akadályozta az ellenség tevékenysége. Az Ajkai Erőmű párttitkárának megállapításai megyénk más üzemekre is vonatkoznak. „... az üzemben lévő fasiszta szelleműek (és ezek szép számmal vannak), hasonlóképpen a pejeristák, valamint az üzem vezetősége mindent elkövet, hogy az erős pártszervezet kialakulását megakadályozza.”⁹² Pápán a verseny során 1946 szeptember 10-ig 34%-kal emelték a tagság létszámát és így az 1714 fő lett. A kongresszusi verseny során bontakozott ki az „aprómunka”, amivel nagy tömegeket állítottak a KP mellé. Pápán a kommunisták segítségével hozták létre a Petőfi népi kollégiumot. A kommunisták voltak azok, akik ki-harcolták, hogy a Dohánybevéltő Kirendeltség Pápán telepjen le és ezzel 300–350 ember részére biztosítottak munkalehetőséget. Segítették megszervezni a dolgozók iskoláját, ahol 70 munkás kapcsolt be az oktatásba. 168 utcára kiterjedő utcabizalmi rendszert építettek ki. A dolgozók sokirányú problémáival foglalkozott a párt és ezért bizalommal

is fordultak hozzá. A városi titkár szeptember 5-i jelentésében azt írja, hogy csak éjszaka jut idő jelentésírásra, mert egész nap annyian jönnek a pártba, hogy egymásnak adják a kilincset párttagok és pártonkívüliek.⁹³ A kongresszusi verseny során fejlődött ki a falujárás is. Üzemekből, városokból kommunisták tömege járta a falut. Az első falujáró csoport 1946-ban Ajkacsingerben jött létre Rideg János és Merse Ferenc elvtársak vezetésével. Az ajkai, várpalotai, peremartoni, fűzfői, pápai falujárók sok egyszerű embert állítottak a párt mellé. Az ajkacsingervölgyi falujáró csoportban Gyimesi Sándor bányaorvos is részt vett. Elvtársaink nagyon sokféle munkát végeztek. Betegét gyógyítottak, gyógyszert szereztek iskolákon, templomokon, tanító lakásokon végeztek javításokat. Lovat patkoltak, ekevasat élesítettek, lyukas edényeket, varrógépeket javítottak meg. Balatonalmádiban a gyerek cipőket javították meg és tüzelőt adtak az iskolának. A peremartoniak Cs. Tóth István elvtárs vezetésével önkéntes munkával bevezették Ósiba a régen nélkülözött villanyt.⁹⁴

A kongresszusi verseny sokrétűségét bizonyítja a várpalotai példa is. Egy 20 éves nagyon beteg lánynak a KP szerzett gyógyszert. Két nincstelen család elhalt gyermeke temetésének teljes költségét vállalták. A bányászerecsétlenség következtében elhunyt H. J. családját élelemmel segítették. Szegényebb sorban levők rombadólt házáinak felépítéséhez meszet adtak. A megye sok községében a hósi halált halt szovjet katonák sírjának gondozását vállalták. Mindenütt emelték a pártaktívák létszámát. Várpalotán pl. 150 főről 503 főre emelték, hogy minél többen végezzenek aktív munkát.⁹⁵

A kongresszusi verseny olyan időpontban indult el, amikor a legnagyobb méreteket öltötte az infláció, de a jó pénz megteremtése egyre közelebb került.

A KP harca sikerrel járt, megszűnt az infláció. A vásárlási kedv növekedését sokan arra használták fel, hogy több árut felvásároltak, hogy aztán a megengedettnél jóval magasabb áron továbbadják. Ez ellen a feketetés elhalt lépett fel erőlyesen a KP. Az árak emelkedésével a spekuláció fokozódott. Erélyesebb intézkedések kellettek az árak szabályozásához, a feketetés megbüntetéséhez. Veszprémből egy 35 tagból álló fekeztető csoportot internáltak. Növelte a párt tekintélyét, amikor a feketetők között három hentes is lezártak, akik a KP tagjai voltak és a párt nem állt ki értük, sőt követelte, hogy szigorúan vonják őket felelősségre.⁹⁶

A KP megyei bizottsága határozatot hozott, hogy a járási felelősök pártközi értekezletet hívjanak össze a járási székhelyeken és konkrét tervet dolgoztassanak ki az inflációs hangulat megszüntetésére, a helyi jellegű áremelkedések megfékezésére. Nyilvános gyűléseken és a sajtóban ismertették a feketetők ellen hozott ítéleteket.

Üzemeinkben többtermeléssel készültek a kongresszusra. A II. megyei pártértekezleten, 1947 elején, már arról számoltak be, hogy a várpalotai bányászok napi 110 vagonra emelték a termelésüket. Az ajkai Bauxitnál a termelés a timföld részlegben a legmagasabb háborús termelést is felülmúlta. Ajkacsingerben májusra elérték a békebeli termelés 90 százalékát. Dudaron pedig napi 40 vagon szenet termeltek. Úrkúton megszilárdult a munkafegyelem, sikerült a sztrájkokat megszüntetni és a termelés oly mértékben emelkedett, hogy felülmúlta a legmagasabb háborús termelést is.⁹⁷

A Megyei Pártbizottság szeptember 24-i ülésén értékelt a Kongresszusi versenyt és a következő döntést hozta:

- Járások között:
1. Enying
  2. Zirc
  3. Veszprém
  4. Pápa
  5. Balatonfüred
  6. Devecser

Városok között:

1. Pápa
2. Veszprém

Üzemek között:

1. Várpalotai Szénbányák
2. Ajkai Bauxit
3. Ajkacsinger Szénbánya

A községek közül Csetény ért el nagyon szép eredményt, amiért a Megyei Pártbizottság jutalmazásra javasolta az országos versenyben.

Ezen az ülésen döntöttek arról is, hogy a megye részéről kik szólnak fel a kongresszuson. Horváth János, Varga György és Csepreghy Mátýásné elvtársakat bízták meg, hogy mondják el a megye kommunistáinak, pártonkívüli dolgozóinak javaslatát.⁹⁸

Megyénekből a MKP III. Kongresszusára a következő elvtársakat választották meg: Horváth János, devcesteri járás Hermetz Imre, veszprémi járás, Varga György, zirci járás Szabó Kálmán, enyingi járás, Pintér Sándor Pápa város Raduly Zsigmond Várpalota város, Csepreghy Mátýásné balatonfüredi járás, Rideg János Ajka.⁹⁹

1946 szeptember 28-án ült össze a Magyar Kommunista Párt III. Kongresszusa. Horváth elvtárs 429 veszprémi párt-szervezet üdvözlését tolmácsolta a Kongresszusnak.

A Kongresszus után a küldöttek beszámoltak a kongresszus munkájáról. Járási, városi, körzeti, majd pedig községi aktív üléseket tartottak, ahol ismertették a határozatokat. Az aktív ülések után gyűléseken, párnapokon ismertették a dolgozók széles rétegével pártunk programját. A párttagság elméleti képzésének fokozására 28 szemináriumot szerveztek, melyek vezetését pártiskolát végzett elvtársak vállalták. 51 helyen szerveztek Szabad Föld téli estétet a paraszt-ság felvilágosítása céljából.¹⁰⁰

1946 november 10-ig a KP 84 népgyűlést szervezett a megyében, melyeken 11 402 fő vett részt. Általános volt a tapasztalat, hogy a parasztság a szokottnál nagyobb érdeklődést tanúsított a gyűlések iránt.¹⁰¹

1947 elején egyre több helyről jelezték, hogy a Kisgazdapárt soraiban megindult a bomlás. Zircen a Kisgazda Párt járási titkára jelentkezett a KP-ba felvételre. Nem vették fel, mert nem volt jó vélemény a magatartásáról. A járási szervezet viszont felvették és el is helyezte a KP Pétre dolgozni, hogy ott a munkások között biztosítva legyen politikai fejlődése is. Így értékelte a helyzetet a KP megyei Bizottsága: „Érezhető, hogy a Kisgazda Párt elvesztette a paraszti tömegek között a tekintélyét. . . Megyei vezetőségében komoly belső harcok keletkeztek az összeesküvés leleplezése után. Mindent elkövettek, hogy szorosan együtt működjenek a KP-al és kerültek minden támadást, mely a KP ellen irányult.¹⁰²

A MKP járási titkára ezt írja jelentésében: „A Kisgazda Párt, Nemzeti Paraszt Párt és az SZDP sem Devcesterben, sem vidéki viszonylatban pártéletet nem él, így az ő tömegeik is pártunkhoz fordulnak felvilágosításért, támogatásért. . . Dabrony községben, ahol még nem volt párt-szervezetünk, a jól végzett aprómunkának köszönhető, hogy megalakult a KP, a Nemzeti Paraszt Párt tagjaiból.”¹⁰³

1947 március 9-én tartották Veszprém megye kommunistái a II. megyei pártértekezletet. A párttagság létszámát tekintve az ország egyes területeihez viszonyítva, le voltak ugyan maradvány, de a küldöttek konkrét példákkel bizonyították a párt erejének, tekintélyének növekedését. A megyei titkár összefoglalója jól jellemezte a megye helyzetét: „Pártunk tekintélyének, befolyásának növeléséhez nagyban hozzájárult, hogy sorainkat megtisztítottuk azoktól az elemektől, akik párt-szerűtlenül viselkedtek, vagy korrupt kiskirályok voltak. Még az ellenfél oldaláról is éppen a napokban jelentette ki az egyik kisgazda vezető, hogy Veszprém megyei viszonylatban is a KP az egyetlen párt, amely egységesen, céltudatosan végzi feladatát, állandóan fejlődik és tisztul.”¹⁰⁴

A megye taglétszáma 1947 márciusában 15 500 fő volt, vagyis 25%-kal volt több mint az előző pártértekezleten. Hiba lenne azonban csak a számszerű emelkedést látni, hiszen ez jóval alatta maradt a kitűzött célnak. De ez a 15 500 tag sokkal képzetesebb, harcedzettebb volt az előző évinél. A megyei Pártértekezleten 29 küldött szólalt fel, számolt be az eredményekről, problémákról. 1946 végén több párt-szervezet taglétszáma nagymértékben emelkedett. Csajágon pl. 6 hét alatt 8 főről 61-re, Borsosgyőron 2 hét alatt 8 főről 50-re emelkedett. Péten 2 hét alatt több mint 100-zal, Marcaltón 1 hét alatt 50 taggal nőtt az MKP tagok száma. Sárpusztán 80 családból 70 kommunista volt. Az eredmények alapján az értekezlet olyan határozatot hozott, hogy május 1-ig a megye taglétszámát 24 000-re kell felemelni, a tagdíj fizetésnél pedig el kell érni a 100%-ot.¹⁰⁵

A Magyar Kommunista Párt III. Kongresszusa és a megyei pártértekezlet után még erőteljesebben indult meg a harc a reakció ellen. Az eredményesebb harc érdekében fontosnak tartotta a megyei Pártbizottság, hogy szorosabb legyen a kapcsolat a többi párttal. Ezért határozatot hozott, hogy rendszeresíteni kell az SZDP-al és a NPP-al a kapcsolat biztosító találkozókat. Ezért hetenkint összekötő bizottsági ülést kell tartani, ahol megbeszéljük a problémákat és feladatokat. A KP részéről Papp Lajos és Gorecki Kálmán elvtársakat fogadták el az összekötő bizottság tagjainak.¹⁰⁶

A KP nagyon fontosnak tartotta a dolgozók életszínvonalának emelését, az újjáépítés befejezésének meggyorsítását. E cél érdekében arra törekedett, hogy összefogja a baloldali erőket, közösen harcoljanak a 3 éves terv megvalósításáért. A dolgozó magyar nép tapasztalt vezetőjének, a Magyar Kommunista Pártnak irányításával minden erejét megfeszítve tevékenykedett a rombadöntött ország újjáépítésén, de száz- és száz ágú tevékenysége és emberfeletti erőfeszítései közepette is az újjáépítés mielőbbi befejezése mellett az új-építés problémáin gondolkodott.

A 3 ÉVES TERV

A KP javaslatában így foglalja össze ezeket a feladatokat: „A 3 éves terv célja: Magyarország újjáépítése népünk érdekei szerint, népünk javára. Ebből következik, hogy az alapvető feladat, amelyet tervünk megkíván valósítani, a dolgozó lakosság életszínvonalának gyors ütemű emelkedése.”¹⁰⁷

Az ipari üzemek államosítása s ezen keresztül a szocialista termelési viszonyok kialakítása megyénkben már 1945—1946-ban megkezdődött. 1946 első felében a megye öt legnagyobb szénbányája, az ajkacsingeri, a Jókai, a dudari, a padragi és a várpalotai állami tulajdonba került. A 3 éves terv keretei között megkezdődött a gyár- és ipar teljes újjáépítése, majd a korszerű nehézipar alapjainak lerakása. Ezt segítette elő 1948 márciusában a 100 munkásnál többet foglalkoztató iparvállalatok állami tulajdonba vétele. Megyénkben ekkor 12 jelentős üzem került a dolgozó nép kezébe, köztük a balatonfüredi Hajógyár, a herendi Porcelángyár, az ajkai Üveggyár, a peremartoni Ipari Robbanóanyaggyár, a pápai Textilgyár, a fűzfői Papírgyár. Veszprém megye népe a reakciós propaganda ellenére is bizakodással fogadta a 3 éves tervet. Az államosítások gyors végrehajtását a dolgozók többsége helyszíneléssel, elismeréssel fogadta. Az államosított üzemekben kitűnő volt a hangulat, lelkesedéssel fogadták az eseményeket. A munkásigazgatók kinevezése nagy többségben közmegelegedésre történt. A munkások kezdeményezésére kialakult és kiszélesedett a munkaverseny-mozgalom. 1948 elején bányáink az országos versenyben a második helyen álltak. A pápai Dohánybevaltó és a pápai Perutz első helyen állt. A verseny fokozása érdekében nagy gondot fordítottak a versenyeredmények ismertetésére. A jól dolgozók fényképeit és eredményeit a megyei lapban leközölték, üzemekben, városokban falitáblákon ismertették. A pápai képviselőtestület március 15-én határozatot hozott, hogy a versenyben kitűnő legjobb munkásokat tanácskozási joggal meghívják a városi képviselőtestületbe.¹⁰⁸

Nem feladatom részletesen ismertetni megyénk eredményeit a 3 éves terv időszaka alatt, hiszen 1948-ig a két párt egyesüléséig még csak egy év telt el. Néhány adattal mégis szeretném bemutatni, milyen sikereket értünk el. Cél volt, hogy minden község kapjon villanyt a 3 év alatt. Már 1947-ben, néhány hónappal a terv beindítása után több község: Gic, Bakonygyepes, Ajka, Ajkarendek, Kislőd, Vöröstó, Mencshely, Magyarbarnag kapott villanyt. A KP megyei Párt értekezlete 1948 februári határozatában állást foglalt amellett, hogy „még ebben az évben legalább 10 községben vezessék be a villanyt.”¹⁰⁹ Sok község kapott rendkívüli államsegélyt községi épületek, kultúrházak helyreállítására, óvodák építésére, artézikutak létrehozására. Számos út épült, köztük az Enying—Mezőszilas közti útszakasz, amiért több mint 30 évig hiába harcoltak a község dolgozói.

A MNDSZ a 3 éves terv jegyében 1948 nyarára 80 nyári napközi otthont hozott létre, ebből 55 az MNDSZ felügyelete alatt működött. Az enyingi járásban létrejött a megye első traktorállomása. Cél volt, hogy a 3 éves terv ideje alatt valamennyi járásban legyen traktor- és gépállomás. A mezőgazdaságban is megkezdtek a verseny szervezését.¹¹⁰

AZ 1947 AUGUSZTUS 31-I ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOK

A 3 éves terv végrehajtásához az anyagi fedezet és a dolgozó tömegek támogatása mellett olyan parlamentre volt szükség, amelyben a demokrácia képviselői vannak többségben és nem akadályozzák, hanem segítik a terv végrehajtását. Az összeesküvés felszámolása után a Kisgazda Párt nagy tömeget veszített és ennek a megváltozott erőviszonynak tükröződnie kellett az országgyűlésben is.

A választások előkészítése pártunk III. Kongresszusának célkitűzései alapján ment végbe. A megyei pártbizottság a kongresszusi verseny során szép eredményeket hozó aprómunka kiterjesztését, a tömegszervezetekben végzendő munka fokozását jelölte meg feladatként a megye kommunistáinak.

Ennek szellemében Várpalotán a dolgozók jobb munkafeltételeinek megteremtéséért harcoltak és tiltakoztak az 1946 október 14-i taggyűlésen az ellen, hogy a 207 építőmunkásból csak 30-at akartak meghagyni. Határozatukban rámutattak arra, hogy az infláció alatt éhbéért dolgoztak ezek az emberek és milyen nagy igazságtalanság az elbocsátásuk. Hangsúlyozták, hogy milyen sok a romdaból ház, van tehát munka. Sürgős helyszíni kivizsgálást követeltek a felsőbb szervektől.

Fűzfőgyártelepen október 3-án a két munkáspárt közös határozatban tiltakozik a munkások elbocsátása ellen. Szentgálon a mésztelepen december 22-én a KP vezetésével tiltakoznak a szanálások ellen. Ilyen követelések mellett egyre több helyen látják, hogy kivezető út az üzemek államosítása. A III. kongresszus határozatainak végrehajtásáért harcoltak megyénk kommunistái, amikor élére álltak ezeknek a követeléseknek. 1946 október 15-én a Magyar Vegyipari Munkások Szabad Szakszervezete ajkai csoportja rendkívüli taggyűlést tartott, ahol a dolgozók nehéz helyzetéről tárgyaltak. Határozatukban megmutatják a kivezető utat: „A Bauxitbányák és feldolgozó üzemek államosítását sürgősen vegyék napirendre, az alumíniumipar és nem utolsósorban a dolgozók elviselhetetlen helyzete miatt.”¹¹¹

A KP befolyásának növekedését bizonyítja, hogy 1947 elején Ajkacsingervölgyben az Üzemi Bizottságba a fizikai munkások közül mind kommunistát választottak be. Az értelmiségiek közül 2 kommunistát és 2 szociáldemokratát. A balatonfüredi Hajógyárban 6 kommunistát és egy szociáldemokratát, a peremartoni Merkur gyártelepen a szociáldemokrata ÜB elnök helyett kommunistát választottak.¹¹²

A KP úgy akarta növelni befolyását a munkások között, hogy közben megnyerje nemcsak a pártonkívüli, hanem a szociáldemokrata munkásokat is. A két párt vezetői 1947 június 9-én Összekötő Bizottsági ülést tartottak, melyen határozatot hoztak, hogy a pártaktívák kötelesek az együttműködést megteremteni. Ennek érdekében legalább havonként egyszer összekötő bizottsági ülésen meg kell beszélni a fennálló problémákat. Amennyiben a vitás kérdéseket nem tudják megoldani, írásban értesíteniük kell a járási, illetve a megyei titkárokat.

A határozatban hangsúlyozzák, hogy egyik párt sem intézhet támadást vezető pozícióban levő elvtársak ellen, sem szóban, sem a sajtón keresztül. Amennyiben vezető pozícióban levő elvtársak tevékenysége esik kifogás alá akár az egyik, akár a másik párt részéről, a két párttitkár (városi, járási, megyei) jelenlétében kell az ügyet kivizsgálni és döntést hozni. Nyilvánosság elé ilyen ügyeket egyik párt sem vihet.

A választási harcral kapcsolatban rámutattak arra, hogy a reakció ellen kell harcolni nem egymás ellen. Kérték a megyei aktívákat, hogy ne tőrjenek meg személyi túllapásokat, s a választások előtt különösen nagy gondot fordítsanak az együttműködésre.¹¹³

Sajnos, ezeket a jó határozatokat a legtöbb helyen nem hajtották végre. A KP zirci járási titkáranak július 21-i jelentése a többi járásokra is jellemző helyzetet ír le: „A SZDP-al sokkal több bajunk van, mint a Kisgazda Párttal. A SZDP ebben a hónapban több helyen tartott gyűlést központi előadóval és mindenhonnan panasz érkezett be az elvtársaktól, hogy teljesen a kommunisták ellen beszélnek. Ilyeneket mondanak: „Nem indulunk velük közös listán a választásokon, mert csak egyszer volt Budán kutyavásár. Mit énekelgetik, hogy: „ez a harc lesz a végső” mi már 75 éve harcolunk és ennek a harcnak köszönhetőek ezek az eredmények amik vannak.”¹¹⁴

A Várpalotán és Péten tartott gyűléseken is a kommunistákat támadták. Arról beszéltek: „A magyar politikai életben két párt van: „Káin párt” ez a KP és van az „Ábel párt” ez az SZDP. A Káin párt minket piszkos és aljas módon elárul. Feloszlatta a Kisgazda Pártot és most az SZDP-ot akarja, de mi megmutatjuk két hónap múlva, hogy ki lesz az erősebb.” Péten az összes kommunista plakátokat leragasztották a szociáldemokraták a sajátjukkal. Mire a KP titkára kijelentette: „Ennek még folytatása lesz. Ahogy kapunk újabb plakátokat néhány meglepetésben részcsitjük mostoha testvérpártunkat.”¹¹⁵

1947 június 12-én ülést tartott a KP megyei bizottsága. Határozatot hoztak, hogy június 25-ig Veszprémben és Pápán megszervezik az egyhetes agitátorképző tanfolyamot. „... a tanfolyamot végzett elvtársak szervezetükbe visszaverté agitációs csoportot szerveznek és ezek részére esti tanfolyamokon adják át az iskolán tanultakat. Az esti tanfolyam befejezése után népnevelő csoporttá alakulnak át.”¹¹⁶

A választások előtt több helyen a községpolitikai terv alapján utakat építettek, iskolákat tataroztak. Az „Akcio program” keretében a KP megye bizottság több olyan kérdést megoldott, mely nagy tömegnek volt előnyös. Célul tűzték ki pl. a villanyáram díjának leszállítását. Ennek érdekében aláírásokat gyűjtöttek, közben röplapjainkat osztogatták és agitáltak. Az akció sikerrel zárult.¹¹⁷

Nagy gondot fordított arra is a megyei Pártbizottság, hogy a nagygyűlések mellett, minél több kisgyűlést tartsanak a községekben és az egyéni agitáció rendszeres legyen. Jó módszernek bizonyult a „szomszédolás”, amikor a közellakók, egymást jól ismerő emberek jöttek össze és elbeszélgettek egymással az elért eredményekről, tervekről.

A megye kommunistái bizalommal néztek a választások elé és reálisan értékelték az esélyeket. Ezt bizonyítja a július 13-án megtartott aktívaértekezlet is. Az volt a megyei Pártbizottság véleménye, hogy ha jól dolgoznak a Pártszervezetek, az 1945-ben elért nem egészen 13 százalékos eredményt emelni lehet és el lehet érni a 20 százalékot.¹¹⁸ 1947 augusztus 31-én került sor a választásra. A választó-kerületben a KP-ra szavazott összesen 27 517 fő, ami az összes leadott szavazatok 19,3 százalékát jelentette. Országosan a KP lett az első a választáson 22 százalékkal. Megyénk összesített eredménye ennél a számnál alacsonyabb, de az emelkedés nagyon jelentős. Legjobb eredményeket a veszprémi és devecseri járásban ért el a KP. A veszprémi járásban 26,4 százalékot (1945-ben 18,2), a devecseri járásban pedig 22,7 százalékot (1945-ben 15,7 százalék) ért el, így ezekben a járásokban az országos átlagnál jobb volt az eredmény. Különösen előretört a bányavidékeken: Úrkúton 54 százalékról 91 százalékra, Ajkacsinger bányatelepen 36 százalékról 82 százalékra, Várpalotán 41 százalékról 46 százalékra nőtt a kommunista szavazók aránya. A devecseri járásban nem volt olyan helység, ahol 2 százaléknál kevesebbet kapott volna a KP. De nemcsak az ipari centrumokban, hanem a községekben is nőtt a KP szavazóinak száma. Pl. Kislődön, ahol 1945-ben csak 1,3 százalékot kapott, 1947-ben már 22 százalékot. A SZDP is növelte a megyében szavazatainak számát, ugyanakkor, amikor országosan kevesebbet kapott. Megyénkben 1945-ben 16 945 fő, a leadott szavazatok 13,06 százalékát kapta a SZDP, míg 1947-ben 19 701 fő, a szavazatok 13,8 százalékát jelentette. A SZDP vezetői ennél többre számítottak, nem vették figyelembe azt, hogy Peyerék átpártolása a Radikális Párthoz erkölcsi kárt okozott. A Radikális Párt nem ért el nagy eredményt, de 4977 főt, az összes szava-

II. TÁBLÁZAT
ÖSSZESÍTETT KIMUTATÁS
 az 1947. VIII. 31-i országgyűlési választásról Veszprém megye járásaiban

Járás	Magyar Kommunista Párt		Független Kisgazda Párt		Szociáldemokrata Párt		Nemzeti Paraszt Párt		Demokrata Nép Párt		Magyar Radikális Párt		Független Demokrata Párt		Polgári Demokrata Párt	
	szavazatok	%	szavazatok	%	szavazatok	%	szavazatok	%	szavazatok	%	szavazatok	%	szavazatok	%	szavazatok	%
Balatonfüredi	1 317	16,1	1 685	20,5	883	10,8	794	9,7	2 243	27,3	220	2,7	941	11,5	116	—
Devecseri	4 929	22,7	1 881	8,6	2 387	11,0	1 419	6,5	9 024	41,6	797	3,7	660	3,0	622	2,9
Enyingi	3 900	17,5	4 398	19,6	2 598	11,6	3 570	15,9	6 078	27,2	704	3,1	854	3,8	295	1,3
Pápai	3 333	15,2	3 067	14,0	1 706	7,8	3 479	15,9	9 153	41,7	672	3,1	143	0,65	356	—
Veszprémi	6 682	26,4	3 802	15,0	5 295	20,9	2 064	8,1	6 373	25,2	556	2,2	381	1,5	176	0,7
Zirci	3 858	18,1	3 632	17,2	3 323	15,8	2 540	12,5	6 606	31,2	456	2,2	556	2,6	73	0,4
Összesen	24 019	20,0	18 465	15,3	16 192	13,5	13 966	11,6	39 477	32,6	3405	2,8	3534	2,9	1637	1,4

III. TÁBLÁZAT
ÖSSZESÍTETT KIMUTATÁS
 az 1947. VIII. 31-i országgyűlési választásról Veszprém és Pápa, valamint a választókerület

Város	Magyar Kommunista Párt		Független Kisgazda Párt		Szociáldemokrata Párt		Nemzeti Paraszt Párt		Demokrata Nép Párt		Magyar Radikális Párt		Független Demokrata Párt		Polgári Demokrata Párt	
	szavazatok	%	szavazatok	%	szavazatok	%	szavazatok	%	szavazatok	%	szavazatok	%	szavazatok	%	szavazatok	%
Pápa	1 980	16,7	442	3,8	1 804	15,2	375	3,3	6 098	51,3	896	7,6	94	0,8	158	1,3
Veszprém	1 518	15,3	342	3,4	1 705	17,2	315	3,2	5 155	52,05	676	6,8	112	1,1	94	0,95
Összesen	3 498	16,1	784	3,6	3 509	16,2	690	3,2	11 253	51,04	1572	7,3	206	1,0	252	1,2
Választókerület	27 517	19,3	19 249	13,5	19 701	13,8	14 656	10,3	50 730	35,7	4977	3,5	3740	2,6	1889	1,3

zatok 3,5 százalékát megszerezték.¹¹⁹ A választás részletes eredményét az alábbi II. és III. táblázatok tartalmazzák.

A Barankovics Párt, a klerikális reakció pártja rendkívül sok szavazatot kapott: 50 730-at, tehát 35,7 százalékot. Ez a nagy szám bizonyítja, hogy milyen erős volt még az egyház befolyása, főleg a parasztság elmaradottabb rétegeire és a nőkre, még a városokban is. Megyei elsőségét biztosította a két városban elért jó eredménye: Veszprémben a püspöki városban a szavazatok 52,05 százalékát, Pápán a református püspöki székhelyen a szavazatok 51,3 százalékát szerezték meg. Még a devecseri járásban is 41,6 százalékot ért el.¹²⁰

A Kisgazda Párt, amely 1945-ben (85 122 fő) a szavazatok 65,54 százalékával első volt megyénkben, 1947-ben (19 249 fő) 13,5 százalékot kapott. A KP erősödése mellett azt is megmutatta a választás, hogy a reakció erősebb a vártnál, csak már nem egységesen a Kisgazda Párt soraiban foglalt helyet. Megyénkben ezzel sajnos nem eléggé számoltak és a választási harcok során a két munkáspárt több esetben harcolt egymás ellen, mint a reakció ellen. Sok helyen egymástól hódították el a tömeget. Eléggé általános kép, hogy ahol a KP ért el jó eredményt, ott a SZDP nagyon lemaradt és fordítva. Kevesebb az a hely — bár ilyen is akad —, ahol a két munkáspárt hasonló jó eredményt ért el és a reakció szenvedett vereséget. Ilyen példa inkább egy-két ipari centrumban volt. Bódén a KP 42,7 százalékot, a SZDP 37 százalékot, Ajkán a KP 40,6 százalékot, a SZDP 23 százalékot kapott. Itt biztosítva volt a demokratikus erők többsége. Az egymástól elhódított szavazatokat bizonyítják az alábbi példák.¹²¹

	Magyar Kommunista Párt	Szociáldemokrata Párt
Devecser	20,7	5,45
Alsódörgicse	3,9	19,0
Vászoly	20,8	2,35
Aszófő	6,4	18,8
Nemespécse	28,2	3,3
Litér	8,9	47,7

A választások után a MKP megyei bizottsága reálisan értékelte a helyzetet és fontos feladatként jelölte meg a munkás-egység erősítését és ezen keresztül a munkásosztály többségének a megnyerését. Megállapította a megyei pártbizottság azt is, hogy ott ért el nagyobb eredményeket a KP, ahol jól mozgósították a párt aktiváit és lelkiismeretesen végrehajtották az akció-programot. A választási munkában sok község és üzem olyan nagy aktivitással vett részt, hogy a MKP Központi Vezetősége dicséretben részesítette őket. Ilyen dicséretet kapott többek között Ajkacsinger, Várpalota, Úrkút.

A választás egyik legfontosabb eredménye az volt, hogy a KP növelte szavazatainak számát a parasztok között. Ez nagymértékben befolyásolta a hatalom megszerzéséért folytatott harc eredményességét. 1948 február végén került sor az UFOSZ vezetőség választására. Ez a szervezet az Újgazdák és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége 1946 első felében jött létre. A Kisgazda Párt kezdeményezésére már előbb létrejött a Parasztszövetség, mely a nagygazdák érdekét képviselte és az „egységes parasztság” jelszavával igyekezett félre vezetni a dolgozóparasztokat. Követelésük a begyűjtés eltörlése volt. Ennek megvalósítása az inflációs időszak idején még inkább fokozta volna a nyomort, segítette volna a feketéket. Az UFOSZ nagyon sokat tett annak érdekében, hogy felvilágosítsa a parasztságot, erősítse a munkás-paraszt szövetséget. Azért harcolt, hogy a begyűjtésben, az adózásban a progresszivitás érvényesüljön. A kommunisták segítettek létrehozni az UFOSZ-t. Devecserben 1946 május 8-án alakult meg 120 taggal, Borszöröcskőn augusztus 4-én 37 taggal. Általában 1947-ben kiépültek a szervezetek és 1948-ban sor került a vezetőség választására.

A vezető pozíciók 75%-a kommunista kézbe került. A megyei választmányba 16 : 5 arányban kommunistákat választottak be. Az elnök Nagy Lajos elvtárs lett, aki 3 hetes pártiskolát végzett és ezüstkalászos újgazda volt. Kislődön, Ajka-

rendeken, Magyarpolányban a vezetőség 80%-a lett kommunista.¹²² Voltak községek, ahol nagyon lemaradt a KP, a megye 14 községében egyetlen kommunistát sem választottak be a vezetőségbe. Pl. Veszprémben, Siófokon, Lovason, Tószokberénden. Egyes helyeken nagyon előretört a Nemzeti Parasztpárt. Balatonbuzsokon 8 : 2, Csopakon, Bakony-szentkirályon, Takácsiban pedig 6 : 1 arányban voltak képviselve a Kommunista Párttal szemben.¹²³ A KP a parasztok között végzett munka fokozásával igyekezett változtatni ezen a lemaradáson. Másrészt igyekeztek jó kapcsolatot kiépíteni a Nemzeti Parasztpárttal. Ezt annál könnyebb volt elérni, mert a NPP részéről is megvolt ez az őszinte törekvés. Az együttműködés érdekében kizárták jobboldali magatartása miatt pártjukból, a devecseri járási titkárt. Elhatározták, hogy az egész megyében felülvizsgálják szervezeteiket, és kizárják a jobboldali elemeket.¹²⁴

1948 április 24-én a Magyar Kommunista Párt és a Nemzeti Parasztpárt megyei vezetői közös értekezletet tartottak a két párt baráti együttműködésének megszilárdítása céljából. Elhatározták, hogy megyei és helyi viszonylatban 3—3 tagból álló összekötő-bizottságot létesítsenek. Közös akciókat indítsanak a reakció ellen. Résztvesznek a munkaversegek szervezésében, együtt dolgoznak a három éves terv végrehajtásáért. A közvetlen napi feladatok mellett a távolabbi feladatokat is meghatározták. „Közös célul tűzzük ki a koalíciós pártok közös frontjának, a népfrontnak előkészítését. Célunk, a Függetlenségi Front pártjait egymáshoz közel hozni, baráti viszonyt teremteni a pártok vezetői, tagjai, valamint helyi szervezetei között. Egységes, erős kötelék fűzze össze ezeket az erőket a nép belső- és külső ellenségeivel szemben. A két párt együttműködése politikánk összehangolása az első lépés, amely hivatva van megteremteni a koalíciós pártok nagy, erős, barátságos és harcos összefogását az egész magyar nép érdekében.” Mindkét párt felszólítja tagjait, hogy lépjenek be az UFOSZ-ba, segítsék elő, annak erős szervezetté válását. Elhatározták, hogy a Függetlenségi Front összefogására meghívják a demokratikus pártokat, szervezeteket és súlyt helyeznek arra, hogy az egyházak képviselői is résztvegyenek ebben a mozgalomban. „Éljen népi erők tömörülése! Éljen az újjászülető Magyar Nemzeti Függetlenségi Front!” — fejezik be nyilatkozatukat.¹²⁵

A Kisgazda Párt tevékenységéről a KP Veszprém megyei titkára ezeket írja 1948 februárjában: „Aktívabb munkát nem igen fejtenek ki, a megyei vezetők többsége beilleszkedik Dobi István által kihirdetett vonalba. A kisebbségben lévők, a jobbszárny azon mesterkedik, hogy ellentétet idézzen elő a régi telepések és a Szlovákiából most betelepítettek között. A KP ennek megakadályozására támadást indított a Kisgazda Párt jobbszárnya ellen, amiben az új főispán segítette.”¹²⁶ A későbbi jelentések arról számolnak be, hogy a Kisgazda Párt megyei vezetőivel jó az együttműködés, az új főispán komoly tisztogatást végez a pártban.

Az egyház kiharánálva a Barankovics-párt győzelmét egyre jobban fokozta támadását a demokrácia erői, elsősorban a KP ellen. 1947 október 31-i jelentésében így értékeli a KP megyei titkára az előállt helyzetet: „... a kath. egyház fokozza a MKP ellenes agitációját, főleg Barankovics szervezeteinek létrehozásával és a svábok mentesítésével kapcsolatban. Sváb községekben miséken felolvaszták Mindszenty svábmentő körlevelét.”¹²⁷ A veszprémi püspöktől egy bizalmas levél ment ki minden plébánoshoz, hogy minden MKP segítséget utasítsanak vissza. Már nehezen lehetett elhitetni az emberekkel, hogy a kommunisták lerombolják a templomokat, hiszen a falujárás során éppen ők építették újjá. Somlósárhelyen a plébános a Mindszenty-levél hatására visszautasította azt a haragot, amelyet Rákosi Mátyas javaslatára a hívők adományoztak. A visszautasítást azzal indokolta, hogy a kommunista párttagok nem lehetnek hívők. A párt KV propaganda osztályáról levélben hívták fel a Megyei Bizottság figyelmét: „utasítsa vissza ezt az álláspontot, mert a kommunista párt soraiban igen sok hívő, jó katolikus van, és a hívőkre nézve sértés, ha az egyház nem fogadja el a haragot.” A Megyei Pártbizottság kérte, hogy ne a párt nevében, hanem egy személy nevében ajándékozzák a haragot. A Központi Vezetőség e javaslatot elfogadta és közölte,

A KÉT MUNKÁSPÁRT SZERVEZETI EGYSÉGÉNEK MEGTEREMTÉSE VESZPRÉM MEGYÉBEN

hogy az ajándékozó személy Rákosi Mátyás, Magyarország miniszterelnökhelyettese. Erről a döntésről levélben értesítették a plébánost és kérték, hogy mivel a község lakossága kérte azt a párttól, az adományozott harangot fogadja el. A veszprémi püspökséggel is tárgyalt a megyei Pártbizottság kiküldötte. Az volt az álláspontjuk hogyha a plébános kéri, a püspökség megadja az engedélyt. A somlóvásárhelyi Nemzeti Bizottság rendkívüli ülésén hozott határozatában követelte a harang elfogadását. Így is több hónapi munkába került, míg végre a tömeg akarata érvényesült, és 1948 június 29-én a túskevári plébános felszentelte a somlóvásárhelyi harangot. A helyi plébános az ünnepségen, csak mint szemlélő, polgári ruhába öltözve vett részt, a falu lakossága viszont lelkesen ünnepelt. Örömeiket és a párt iránti megnövekedett szimpátiájukat meggyőzően demonstrálta a délutáni, a KP által szervezett nagygyűlésen való részvételük.¹²⁸

AZ ISKOLÁK ÁLLAMOSÍTÁSÁÉRT FOLYTATOTT HARC

Az államosítást a két párt egyesülése után hajtották végre, de az érte folyó harc előbb kezdődött. Megyénkben 350 iskolát érintett, ebből 14 középiskola és 336 általános iskola volt. Az egyház mindent elkövetett, hogy megakadályozza az államosítást. Májusban „Mária napokat” rendezett és ezt felhasználta a tiltakozásra. Az egész megyében komoly ellenpropagandát fejtettek ki a papok. Több helyen házról házra járva aláírásokat gyűjtöttek az államosítás ellen. Veszprém-ben az apácák gyertyapénzszedés ürügye alatt folytattak házi agitációt. Veszprém-ben az erős papi befolyás miatt különösen éles volt a helyzet. Borbélynál, trafikokban sokan nyíltan mondogatták, hogy „gazemberek, csirkefogók azok, akik az államosítás mellett vannak”. Az Angolkisasszonyok iskolájában azt mondták, hogy az államosítást csak a nép szemete akarja. A tanuló lányok előtt az állami iskolákat úgy állították be, mint ahol erkölcstelenségre nevelik a fiatalokat.¹²⁹

A püspök helyettese utasítást adott ki, melyben arra utasítja a felekezeti tanítókat, hogy minden elképzelhető ellenállást fejtsenek ki az államosítás ellen. „Ha az államosítás törvényerőre emelkedik, akadályozzák meg az épületek átadását még abban az esetben is, ha ennek internálás lenne a következménye.”¹³⁰

A párt felvilágosító munkája nem jutott el eléggé a tömeg közé. A sok feladat mellett erre kevés idő jutott. A megyei pártbizottság felismerve a helyzetet májusban 3 tagú bizottságot választott, melynek feladata volt foglalkozni az iskolák államosítása melletti agitációval. Megszervezték a háziagitációt, hogy ellensúlyozzák az ellenség tevékenységét. A megyebizottság május 21-i ülése úgy határozott, hogy „párttagjaink menjenek el a misékre, vegyenek részt szülői értekezleteken, hogy friss értesüléseket szerezhessünk az egyház államosításellenes propagandájáról és azonnal vissza tudjunk felelni és ellenérveket hozni.”¹³¹

Az iskolák államosítása melletti agitációnál népnevelőink azt is felhozták, hogy milyen sokat tettek a kommunisták azért, hogy a gyermekek tanulása biztosítva legyen. A „Dolgozók az iskoláért” mozgalom keretében sok iskolát hoztak rendbe. Az egyházi iskolák nagyon elhanyagolt állapotban voltak. Legtöbb helyen tankönyv sem volt és a tanerő olyan kevés volt, hogy egy tanító 4–5 osztállyal is foglalkozott.¹³²

A Veszprém Megyei Nemzeti Bizottság, majd ezt követve több NB is táviratot küldött a miniszterelnöknek és ebben állást foglaltak az államosítás mellett.

Az államosításért folytatott harc megmutatta, hogy a párság nem egységes. Megoszoló állásfoglalásukra jellemző volt, hogy sok helyen nem olvasták fel Mindszenty pásztorlevelét, vagy elhadarták, hogy ne lehessen megérteni. Sok pap érezte, hogy mennyire támadja ez a levél a demokráciát és nem akartak ellentétbe kerülni demokratikus érzelmű hívőkkel. Ugyanakkor a papok egyrésze nagyon élesen támadta a demokratikus rendszert. Különösen kiemelkedett ebben a csoportban a plébános, akinek a tevékenységét a megyei sajtóban is leleplezték és a megye minden részéből tiltakoztak tevékenysége ellen.¹³³

A két munkáspárt egyesülését megyénkben is hosszú előkészítő munka előzte meg. 1947 november 28-án Veszprém-ben a két párt megyei vezetői közös értekezletet tartottak, ahol megállapodtak abban, hogy 12 pontból álló határozati javaslatot terjesztenek elő, melyben vázolják az együttműködés alapjait. Ezt a határozati javaslatot csekély módosítással a december 2-i közös értekezlet egyhangúlag elfogadta. Mindkét párt képviselői hangsúlyozták a kölcsönös bizalom és őszinteség jelentőségét, mint az együttműködés alapját.

Határozatot hoztak, hogy havonta egyszer városi, kéthavonként pedig vármegyei összekötő ülést tartanak. Itt megvitatják a felmerült kérdéseket és megbeszélik a megoldás módját. 8-as bizottságokat hoznak létre, amelyek feladata sürgős esetekben dönteni a vitás kérdésekben és fegyelmi ügyekben. „A 8-as bizottság tagjai: a két vármegyei titkár, két területileg illetékes járási titkár, két területileg illetékes helyi titkár, és a megye 2 vezető nőfunkcionárusa.”

Megegyezték a két párt vezetői, hogy megszüntetik az egymás elleni nyilvános vitákat. A kérdésekkel kapcsolatos problémákat a 8-as bizottság vizsgálja ki és döntson abban, hogy nyilvánosságra kell-e hozni a vizsgálat eredményét. Nem zárkoztak el az elől, hogy a sajtóban elvi kérdésekről kimondottan építő szándékú elvi vitát folytassanak, de ezek a viták a két párt egységét erősítsék és ne legyen a vitának olyan látzata, mintha szemben állnának egymással, mert ennek csak a reakció örülne. A munkásegység megerősítése érdekében közös akciókat kell szervezni, mind gazdasági, mind politikai téren. Közös pártnapokat kell szervezni a legkisebb községekben is. „A megállapodás megszegőit pártbüntetésben kell részesíteni, esetleg javasolni kell a pártból való kizárását is.”¹³⁴

Az egyezményt a két megyei titkár és a két megyei újság szerkesztője írta alá. Az értekezlet résztvevői táviratot küldtek a két párt főtitkárainak és ebben biztosították őket, hogy mindent megtesznek a munkásegység erősítéséért, a munkáosztály teljes győzelméért.

A SZDP megyei vezetésében ekkor még sok jobboldali elem volt, élén a megyei titkárral, mégis kénytelenek voltak aláírni a megegyezést és az együttműködésről beszélni, mert az alsóbb szerveknél ekkor már a tömeg az egyesülésről, annak helyességéről beszélt. Több helyről küldtek fel ilyen irányú nyilatkozatokat a SZDP központba. 1948 január 19-én a KP megyei pártbizottsága foglalkozott az együttműködéssel: „A SZDP nem járult hozzá a közös pártnapok rendszeréhez. A közös aktív üléseket viszont nem tiltotta be, ezért ilyeneket kell szervezni.” A kommunisták őszintén törekedtek az egységre, amit bizonyít ennek az ülésnek a határozata is: „Meg kell kísérelni a SZD-ák meghívását pártiskolánkra, esetleg közös pártiskola létrehozását. Ha ez nem sikerül, legalább csere előadások szervezését oly módon, hogy hente-ként kommunista előadót küldjünk a SZD pártiskolára.”¹³⁵

1947 végén megkezdődött a szociáldemokraták átlépése a KP-ba. Decemberben Kislődön és Szentgálon a SZDP titkárai és velük együtt több tag lépett át a MKP-ba. Gannán és más községekben is több tag átlépett. Pápán tömegesen jelentkeztek, hogy át akarnak lépni.¹³⁶

Folyt a harc a baloldal megszervezéséért és a jobboldal kiszorításáért. A SZDP megyei vezetői kezdetben nem akartak egyetlen megyei jobboldali vezetőt sem eltávolítani. Major Sándor megyei titkár kizárással fenyegette a baloldalt és a jobboldal eltávolítása helyett, adatgyűjtést rendelt el a kommunista vezetők ellen. A KP látva, hogy nem lehet megégyezni velük, a párt megyei lapjában konkrét adatokkal leplezte le a jobboldali elemeket. Ennek hatására több megyei és városi SZD vezető lemondott nemcsak pártfunkciójáról, hanem a közigazgatásban betöltött vezető állásáról is. A megüresedett helyekre pl. a városi főjegyző helyére és még több helyre is, kommunisták kerültek. A SZDP legerősebb megyei pozícióinak megingása pánikot idézett elő a SZDP szervezeteiben. A közigazgatásban dolgozó tisztviselők már

másnap nagy számban jelentkeztek a KP-ba felvételre, így többek között 4 járási, 24 községi jegyző, 3 mérnök, 20 városi tisztviselő. Február 19-től 22-ig a KP üzemi gyűléseket tartott Péten, Ajkán, Úrkúton és Pápán. Ennek eredményeképpen a 3 nap alatt 904 tag lépett át a KP-ba. Több is lett volna, de közbejött a tagfelvételi zárlat. Pápán olyan tömeges volt az átlépési jelentkezés, hogy a SZDP vezetői komolyan aggódtak és naponta többször is felmentek a KP-ba megnézni, hogy nem vesznek-e fel a tagfelvételi zárlat ellenére is tagokat.¹³⁷

Ilyen előzmények után tartották meg február 22-én a két párt közös megyei aktívá ülést, ahol a SZDP megyei vezetői, felismerve a reális helyzetet; baloldali magatartást tanúsítottak és bejelentették 16 jobboldali megyei vezető eltávolítását. Ezek és az előzőleg önként lemondott jobboldali vezetők nevét a megyei sajtóban leközölték.¹³⁸

Február 29-én a SZDP megye bizottsági értekezletet tartott. Itt már teljesen a baloldali volt a szó és határozatban követelték a két munkáspárt egyesülését. Végrehajtó Bizottságaikat felfüggesztették és ideiglenes Intéző Bizottságokat hoztak létre, melynek jelölését a KP-al közösen végezték el.¹³⁹

Március 15-e után, a tagfelvételi zárlat megszűnésével az ipari munkások és értelmiségiek belépése a KP-ba folytatódott. Egy hónap alatt Péten 400-zal, Pápán 300-zal, Veszprém-ben 200-zal, Devecserben 100-zal, Ajkán 100-zal emelkedett a taglétszám. Április 9-én a KP megyebizottsági ülésén a megyei titkár beszámolt arról, hogy a koalíciós pártok akcióbizottságában többen felvetették, hogy a KP Veszprém-ben erőszakos tagtöborzást végez. A megyei pártbizottság határozottan elítélte ezt a módszert. Hangsúlyozta, hogy a KP-nak erre semmi szüksége nincs és aki ilyet csinál, függetlenül attól, hogy egyszerű párttag, vagy funkcionárius, kizárásra kerül. Ezt az álláspontot gyűléseken, pártnapokon és a megyei sajtóban is ismertették.¹⁴⁰

Péten, ahol komoly bázisa volt hosszú ideig a SZDP-nak, óriási mértékben indult meg az áramlás és félt volt, hogy az egyesülés előtt teljesen felmorzsolódik a SZDP, hiszen áprilisban már csak 20 tagja volt, míg a KP taglétszáma április 9-től 30-ig 182 főről, 250 főre emelkedett. A kommunista nem akarták felszámolni a SZDP-ot, éppen ezért több helyen meg kellett beszélni a SZDP tagjaival, hogy ne jöjjenek át, mert teljesen megszűnik a párt, hanem maradjanak ott és harcoljanak az egyesülésért. Ezt a nagyon reális intézkedést később kihasználta a jobboldal és arról beszélt, hogy a Kommunista Párt „beépítette embereit a SZDP-ba”.¹⁴¹

A SZDP megyei titkára március 2-i jelentésében beszámol arról, hogy az összes városi és járási székhelyi Végrehajtó Bizottságokat lemondatta és a két városban 7 tagú, a többi helyeken 5 tagú Intéző Bizottság viszi az ügyeket és majd a kongresszus után tartanak tisztújításokat.¹⁴²

A kongresszus előtt végre kellett hajtani a pártszervezetek egyesítését. Ezt a munkát a két párt közös Központi Szervező Bizottsága által kiadott Irányelvek alapján végezték.¹⁴³

Megyéinkben már március 19-én ülésezett a megyei egységbizottság. Megtárgyalták az üzemi, városi és járási egységbizottságok kiépítésének a sorrendjét. Úgy határoztak, hogy haladéktalanul elkezdik mindenütt a bizottságok létrehozását, és ezeken keresztül a tisztogatási munkát. Megtárgyalták Major Sándor SZDP megyei titkár ügyét is és a következő határozatot hozták: „M. S. képtelen lenne az itteni előzetes munkájának teherterhelésével az egységbizottságra és a SZDP szervezeteire háruló munkák elvégzésére, csak megrehezené és hátráltatná a szervezeti egység gyors és zavartalan elvégzését. Ezért tehát az egységbizottság tagjai közé fel nem veszi és megyei titkári funkciójának elvégzésére alkalmatlannak tartja.” Pártiskolára való küldését javasolták azzal, hogy az iskola elvégzése után az egységes párt vezetősége döntson arról, hogy milyen funkció betöltésére lesz alkalmas. Nagyon humánusan bántak azzal az emberrel, aki bizony nagyon sok kárt okozott a megyében jobboldali magatartásával. Nem is sokáig volt a párt tagja, mert Budapesten kizárták a pártból, melyről az itteni megyei Pártbizottságot is értesítették.¹⁴⁴

Március 23-án tárgyalta a megyei egységbizottság a közigazgatásban vezető állásban levő jobboldali szociáldemok-

raták ügyét. Határozatot hoztak 22 fő kizárására és funkciójuktól való eltávolításukra.¹⁴⁵

Ajkacsingerben március 26-án alakult meg az egységbizottság, de ez nem ment könnyen. Éles vita volt, mert a SZDP helyi vezetői nem akarták tudomásul venni, hogy létre kell hozni a bizottságot. Ez nem volt véletlen, hiszen ennek a bizottságnak kellett dönteni a jobboldali eltávolításáról. Döntöttek is, és a kizártak között ott volt a SZDP helyi vezetőinek több tagja, köztük volt csendőr is. Létszámukat tekintve a megyében működő bizottságok eltérnek az Irányelvektől, mert általában nem 9, hanem 6 tagúak voltak. Összetételük 4 kommunista és 2 szociáldemokrata volt. Pápán március 25-én alakult meg a járási egységbizottság. Határozatot hoztak, hogy mivel a járás területén 100 tagon felüli SZDP szervezet nincs, ezért alapszervezetnél nem hoznak létre egységbizottságokat. Utasítottak minden alapszervezetet, hogy legkésőbb 2 héten belül jelentsék, hogy kiket javasolnak kizárásra.¹⁴⁶

Zircen március 24-én alakult meg a járási EB. A következő határozatokat hozták:

1. Március 30-tól a két járási titkár teljesen együtt dolgozik.
2. A járás területén a zirci EB-on kívül csak a dudari bánánál alakítanak külön EB-t.
3. Április 30-ig a SZDP-ot megosztítják a jobboldali elemektől és a községekben létrehozzák az Egységes Munkáspártot.¹⁴⁷

Pétfürdőn az EB határozatot hozott, hogy: „Az Egységbizottság kezébe veszi Pétfürdő és a gyártelep politikai irányítását, megteremtí a két munkáspárt egyesülésének feltételeit és a gyárból eltávolítja a jobboldali munkáellenes elemeket.”¹⁴⁸

Tudták, hogy egyszerre nem lehet megoldani az összes elengedő elem eltávolítását, de arról sem mondanak le, hogy a későbbiekben ne foglalkozzanak még ezzel a kérdéssel. Ezt mutatja a határozat is: „Akit most nem javasolunk elbocsátásra, fenntartjuk azt a jogot, hogy a későbbi elbocsátásukat a további magatartásuktól tesszük függővé.”¹⁴⁹

A devecseri járási egységbizottság április 22-én a következő határozatot hozta: „A devecseri EB elrendeli valamennyi üzemi szervezetnek, hogy azokat az elemeket, akiknek kizárását az EB jóváhagyta, a munkahelyükről azonnal el kell távolítani.”¹⁵⁰

A pártból való kizárásokat több helyen — pl. Peremartonban — részletesen megindokolják. Általában nemcsak az van az indokban, hogy jobboldali szociáldemokrata volt, hanem nagyon változatos jelzők: „Volt nyilas keretlegény”, „Volt volksbundista”, „németbarát”, „Összejátszott a tőkéssekkel”, „Elősegítette a szabotálást”, „Mint kizárt kommunista párttag lépett be a SZDP-ba”, „állása megtartása miatt lépett a pártba”. „Kommunista ellenességért internálva volt”. „Többszöri lopásért büntetve volt”. A kizártak között sok a polgár, ügyvéd, nagykereskedő, vendéglős stb. Voltak olyan helyek is mint pl. Füzű, ahol — nagyon helytelenül — nem indokolták külön, hanem elkészítették a kizártak névsorát és a sok név után az egységes indokot: „Nevezettek antiszemiták, antidemokraták, oroszellenesek, főleg barankovicsisták, illetve mingszentysták.”¹⁵¹

Az „egységes indokok” azonban nem jelentettek egységes elbírálást. Azok a bizottságok is, amelyek az adminisztrációra nem fektettek nagy súlyt és ilyen tömören együtt véleményeztek, valójában egyénenként döntöttek el alapos megfontolás és viták után, hogy kit és miért kell kizárni. Nagyon helyesen nem tekintettek mindenkit jobboldalinak azért, mert nem értette meg mindjárt az egyesülés szükségességét. Sok olyan határozatot is hoztak, hogy „párttag maradhat, de tisztséget nem viselhet az egyesült pártban”. Ezeknek az elvtársaknak aztán volt módjuk arra, hogy bebizonyítsák a pártban belül, hogy méltók a bizalomra.¹⁵²

Természetesen sok fellebbezés volt. A polgárok szinte valamennyien fellebbeztek. Hosszan indokolták proletár származásukat és demokratikus magatartásukat. A megyei egységbizottság május 11-i ülésén határozatot hozott, hogy a kizárásokkal kapcsolatosan beadott fellebbezések tárgyalására csak az egyesülés megtörténte után kerül sor.¹⁵³

Az egységbizottságok megoldották feladataikat. Megtíz-tították a SZDP-ot, előkészítették az egységes párt létrehozását. Az egyesüléssel felhígtul nemcsak a párttagság, de a párt vezetése is: Felsőörsön, ahol a KP-nak csak paraszti tagjai voltak, az egyesülés után a vezetőségbe csak 1 paraszt került, viszont 3 kisiparos és 2 értelmiségi. Az úrkúti szervezetnél, ahol a tagság 95 százaléka bányamunkás volt, az egyesülés után a 11 tagú vezetőségbe 7 értelmiségi került. A pápai Perutzban 9 vezetőségi tagból 7 értelmiségi, Péten 11 vezetőségi tagból 5 értelmiségi volt. A MKP megyei bizottsága felülvizsgálata alapján kijavították a hibákat.¹⁵⁴

1948 május 30-án tartották meg a megyei egyesítő konferenciát. Az addig oly sokszor szemben álló felek végre egymásra találtak. Egyesítették erőiket, létrehozták az egységes pártot a Magyar Dolgozók Pártját. Bebizonyították azt, hogy a munkásosztály egy és oszthatatlan. A konferencia határozatában kimondja: „Most, amikor a SZDP a MKP erkölcsi és politikai támogatása mellett kizárta soraiból az osztályarúló jobboldali elemeket, lehetővé vált a két munkáspárt egyesülése, aminek következtében a mai napon megrendezett konferencia határozatilag kimondja Veszprém vármegye két munkáspártjának egyesítését és megalakítja a Magyar Dolgozók Pártját. Ezzel véget ért megyénkben az áldatlan testvérharc, aminek hátrányát úgy a természetben mint a párt erejének megszilárdításában, valamint a közélet minden területén súlyosan éreztük.”¹⁵⁵

A konferencia megválasztotta a vármegyei választmányt, a választmány tagjaiból pedig a Megyei Pártbizottságot. A MKP megyebizottságának tagjai lettek:

1. Leitner Ernő,
2. Kovács Rudolf,
3. Varga György,
4. Slamovics Zoltán,

5. Halmai Ferenc,
6. Provcis Ilona,
7. Dinnyési János.¹⁵⁶

A Veszprém megyei kommunisták 1945—48 közötti harcat értékelve meg kell állapítani, hogy az eredményes volt. Lényegesen nehezebb körülmények között dolgoztak, mint az ország olyan részein, ahol nagyobb forradalmi múlttal rendelkeztek, ahol gyengébb volt az egyház befolyása és lényegesen hamarabb szabadultak fel. Nógrád megyében például 1945 március 7-én 11 500 párttag volt, amikor Veszprém megyében még a nyilas terror dúlt.

Fontos látni ezeket a különbségeket, mert csak ezeknek az alapján lehet megérteni a választások gyengébb eredményeit és reálisan értékelni a végzett munkát.

A párt helyes politikájának, a kommunisták áldozatos munkájának köszönhető, hogy tömegbefolyása fokozatosan nőtt. Néhány év alatt a klerikális reakció főfészkeiben is sikerült kivívni a KP elismerését. A KP megyei Bizottsága a helyes központi határozatok alapján pontosan szabta meg a megyére vonatkozó feladatokat, figyelembe véve a megye sajátosságait. Ez nem volt könnyű feladat, hiszen a 3 év alatt a megyebizottság élén 4 megyei titkár volt és mind budapesti, akiknek először meg kellett ismerniök a területet is. Általában jellemző volt a nagy káderfluktuáció és az, hogy nem támaszkodtak eléggé a helyi káderekre.

A KP vezetésével Veszprém megye dolgozói leküzdötték az átlagnál nagyobb nehézségeket. Az eredmények hosszú szívós munka alapján születtek meg. Lerombolt hidak, romos házak között és reményt vesztett, fásult lelkű tömegben kezdték el szervezni a pártot, és mire az egyesülésre került sor, a pártterkezetet küldöttéi az újjáépített gyönyörű völgyhídon át jöttek, melyet a 3 éves terv keretén belül 1948 márciusában adtak át a forgalomnak.

Sukerek Lajosné

JEGYZETEK

¹ Faragó Gyula: Az 1945. évi nemzetgyűlési választás adatai a statisztika tükrében.
² Tóth Sándor: Magyarország felszabadítása.
³ Veszprém megye 20 éve a szocializmus útján. A Statisztikai Hivatal Megyei Igazgatóságának összeállítása. (1965).
⁴ Uo.
⁵ Faragó Gyula: Az 1945. évi nemzetgyűlési választás adatai.
⁶ Veszprém megye 20 éve... i. m.
⁷ Tóth Sándor: i. m.
⁸ Magyar Szocialista Munkás Párt Veszprém megyei Bizottsága Archivuma (a továbbiakban: MPA) visszaemlékezések gyűjteménye.
⁹ MPA visszaemlékezések gyűjteménye.
¹⁰ MPA visszaemlékezések gyűjteménye.
¹¹ MPA visszaemlékezések gyűjteménye.
¹² A Magyar Kommunista Párt és Szociáldemokrata Párt határozatai 1944—1948. MSZMP KB Párttörténeti Intézet Dokumentum kötet. (1967).
¹³ MPA visszaemlékezések gyűjteménye.
¹⁴ MPA visszaemlékezések gyűjteménye.
¹⁵ MPA visszaemlékezések gyűjteménye.
¹⁶ MSZMP KB Párttörténeti Intézet Archivuma Győri Területi Bizottság anyagából. 1945. év.
¹⁷ Uo.
¹⁸ MPA visszaemlékezések gyűjteménye.
¹⁹ MPA 208/1.
²⁰ MPA 208/1.
²¹ MPA 208/1.
²² MPA 208/1.
²³ MPA 1/44. 1958.
²⁴ MPA 1/44. 1958.
²⁵ MPA 1/44. 1958.
²⁶ MPA 208/2.
²⁷ MPA 208/2.
²⁸ MPA 208/2.
²⁹ MPA 208/2.
³⁰ MPA 208/3.
³¹ MPA 208/15.
³² MPA 208/15.
³³ MKP és SzDP határozatok... i. m.
³⁴ MPA 208/1.
³⁵ MPA 208/2.
³⁶ MPA 208/2.

³⁷ Legyőzhetetlen erő. A magyar kommunista mozgalom szervezeti fejlődésének 50 éve. Bp., 1968. 169. old.
³⁸ MPA 208/2.
³⁹ A munkásosztály az újjáépítésért, 1945—46. Bp., 1960.
⁴⁰ Uo.
⁴¹ Tanulmányok a magyar népi demokrácia történetéből. Bp., 1955. 419. old.
⁴² MPA 208/1.
⁴³ Beszteri Béla: A Nemzeti Bizottságok tevékenysége Veszprém megyében. A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei, 1965/3.
⁴⁴ MKP és SzDP határozatok... i. m.
⁴⁵ Pribék Istvánné: Az igazoló bizottságok szervezete és működése 1945—1948. Veszprém. Kézirat.
⁴⁶ Uo.
⁴⁷ Beszteri Béla: i. m.
⁴⁸ Pribék Istvánné: i. m.
⁴⁹ Tanulmányok... 354. ol.
⁵⁰ MPA 208/2.
⁵¹ MPA 208/2.
⁵² Szabad Nép, 1946. március 10.
⁵³ MPA 208/1.
⁵⁴ Szabad Nép, 1946. március 10.
⁵⁵ Beszteri Béla: i. m.
⁵⁶ Szabad Nép, 1946. január 31-i száma.
⁵⁷ MPA 208/1.
⁵⁸ Faragó Gyula: i. m.
⁵⁹ MPA 208/1.
⁶⁰ Beszteri Béla: i. m.
⁶¹ MPA 208/2.
⁶² MPA 208/2.
⁶³ MPA 208/2.
⁶⁴ Tanulmányok... i. m. 366. ol.
⁶⁵ Uo.
⁶⁶ MPA 208/2.
⁶⁷ Ságvári Agnes: A magyar munkásmozgalom története. Tananyag a szakosított tanfolyamok számára. (1960—1961) 31. old.
⁶⁸ MPA 208/2.
⁶⁹ Szabad Nép, 1946. március 9-i száma.
⁷⁰ MPA 208/3.
⁷¹ MPA 208/3.
⁷² MPA 208/3.
⁷³ MPA 208/3.

74 MPA 208/2. és a Szabad Nép, 1946. márciusi száma.
 75 MPA 208/3.
 76 MPA 208/1.
 77 MPA 208/3.
 78 MPA 208/2.
 79 MPA 208/3.
 80 MPA 208/1.
 81 MPA 208/1.
 82 MPA 208/1.
 83 MPA 208/5.
 84 MPA 208/5.
 85 MPA 208/5.
 86 MPA 208/3.
 87 MPA 208/3.
 88 MPA 208/4.
 89 MPA 208/4.
 90 MPA 208/4.
 91 MKP és SzDP határozatok... i. m. 239. old.
 92 MPA 208/3.
 93 MPA 208/4.
 94 MPA 208/3.
 95 MPA 208/5.
 96 MPA 208/3.
 97 MPA 208/5.
 98 MPA 208/2.
 99 MSZMP KB Párttörténeti Intézete. Archivum 1946. 9/244.
 100 MPA 208/4.
 101 MPA 208/4.
 102 MPA 208/5.
 103 MPA 208/3.
 104 MPA 208/1.
 105 MPA 208/1.
 106 MPA 208/2.
 107 MKP és SzDP határozatok... i. m. 314. ol.
 108 MPA 208/6.
 109 MPA 208/4.
 110 MPA 208/3.
 111 MPA 208/3.
 112 MPA 208/3.
 113 MPA 208/2.
 114 MPA 208/4.

115 MPA 208/5.
 116 MPA 208/7.
 117 MPA 208/7.
 118 MPA 208/3.
 119 Faragó Gyula: Statisztika az 1947. évi választásokról.
 120 Uo.
 121 Uo.
 122 MPA 208/7.
 123 MPA 208/5.
 124 MPA 208/1.
 125 MPA 208/4.
 126 MPA 208/3.
 127 MPA 208/3.
 128 MPA 208/5.
 129 MPA 208/5.
 130 MPA 208/7.
 131 MPA 208/9.
 132 MPA 208/8.
 133 MPA 208/9.
 134 MPA 208/7.
 135 MPA 208/4.
 136 MPA 208/5.
 137 MPA 208/4.
 138 MPA 208/4.
 139 MPA 208/4.
 140 MPA 208/6.
 141 MPA 208/6.
 142 MPA 208/7.
 143 MKP és SzDP határozatok... i. m. 558. ol.
 144 MPA 208/8.
 145 MPA 208/10.
 146 MPA 208/9.
 147 MPA 208/9.
 148 MPA 208/11.
 149 MPA 208/12.
 150 MPA 208/12.
 151 MPA 208/13.
 152 MPA 208/5.
 153 MPA 208/15.
 154 MPA 208/14.
 155 MPA 208/15.
 156 MPA 208/15.

Partei der Ungarischen Kommunisten — ihr Zustandekommen und ihr Kampf um die Macht im Komitat Veszprém (1945—1948)

Die Studie soll das Zustandekommen der Partei der Ungarischen Kommunisten und ihre Aktivität schildern, u.zw. nach der Befreiung des Landes bis zur Vereinigung der beiden Arbeiterparteien.

Das Komitat Veszprém wurde im Zuge der sogenannten Operation „Wien“ (16. März bis 4. April 1945) von den landfremden Besitzern befreit.

Mit der Befreiung begann für das ganze ungarische Volk, also auch für die Werktätigen des Komitats eine neue geschichtliche Epoche. Bis zur Befreiung des Landes hatte das Gebiet des Komitats durchwegs landwirtschaftlichen Charakter. Vor 1945 lebten noch 75% der Bevölkerung aus der Landwirtschaft, und der Großgrundbesitz — an erster Stelle jener der katholischen Kirche — war vorherrschend. Bistum und Domkapitel von Veszprém sowie die Zisterzienser Abtei von Zirc verfügten zusammen über rd. 150 000 Katastraljoch Grund und Boden, wogegen rd. 20 000 Bauernfamilien keinen Landbesitz hatten.

Trotz des überwiegenden Agrarcharakters des Komitats — und bei aller industrieller Rückständigkeit des ganzen Landes — gehörte das Komitat dennoch, also bereits vor 1945, zu den industriell bedeutsamen Komitaten Ungarns. Dies bezieht sich unter anderem auf die Förderung von Bauxit- und Manganerzen sowie auf die chemische Industrie. In den Kohlengruben des Komitats wurden 12% der Gesamtförderung des Landes gewonnen.

Auch das Komitat Veszprém hatte schwer durch die Kriegsverhältnisse zu leiden. Wohngebiet und Gemarkung von 15 Ortschaften waren länger als einen Monat Kampfgebiet: 92 Städte und Gemeinden waren Ziele von Fliegerangriffen und 108 Orte fielen in den Bereich von kriegerischen Handlungen. Hierbei fanden mehr als 2000 Zivilpersonen den Tod; 27 000 Personen flüchteten von ihren Heimstätten,

die Zahl der Vermissten und Verschleppten betrug mehr als 7500.

Während noch an der Wiederherstellung der Kriegsschäden gearbeitet wurde und die Aufräumung der Trümmer in Gang war, begann auch die Partei der Ungarischen Kommunisten mit ihrer Neuorganisation. Die ersten Grundorganisationen entstanden in Bergwerksgebieten und industriellen Zentren, bzw. in deren Einzugsbereich. An leitender Stelle der Organisationsarbeiten betätigten sich die Kämpfer der einstigen Untergrundbewegung und der Räteherrschaft des Jahres 1919 sowie ungarische Internationalisten. Sie bildeten den festen Kern der Organisations- und Aufbauarbeit, wenn auch nicht der Zahl nach, so doch dank ihren großen Erfahrungen auf dem Gebiet der Arbeiterbewegung. Ihnen halfen viele andere, die erst nach der Befreiung des Landes mit den Zielsetzungen der Partei bekannt wurden.

Unter schweren und schwersten Verhältnissen machte sich die Arbeiterschaft des Komitats daran, in den ausgeplünderten Betrieben und Bergwerksanlagen die produktive Arbeit wieder in Gang zu bringen. In den Bergwerken z. B. wurde der Abbau mit Explosivstoffen eigener Herstellung in Angriff genommen, so daß u. a. in den Kohlengruben von Ajka mit der Produktion bereits drei Tage nach Vertreibung der Besatzer begonnen werden konnte.

Aus der Hauptstadt Budapest und den größeren Industriezentren schwärmten Parteiangehörige in die ländlichen Ortschaften aus, nicht nur, um beim Aufbau des Parteiapparats, sondern auch bei der Aufteilung von Grund und Boden an die Anspruchsberechtigten zu helfen. Derart wurden auf dem Gebiet des Komitats unter 15 884 anspruchsberechtigten Familien rd. 240 000 Katastraljoch Grund und Boden verteilt.

Nach Befreiung des Landes kam es auch zur Bildung oder Neubildung der anderen politischen Parteien. Hauptsammel-

punkt der reaktionären Elemente war auch im Komitat Veszprém die sogenannte Unabhängige Kleinlandwirtpartei. Bei den Parlamentswahlen im November 1945 kam es zur ersten großen Kraftprobe zwischen den Kräften des Fortschritts und der Reaktion. Sie endete mit dem Sieg der Kleinlandwirtpartei, sie erhielt 57% der Stimmen aller im ganzen Lande Wahlberechtigten gegenüber 17% Stimmen, die auf die Kommunisten entfielen. Infolge des großen Einflusses des Klerus war im Komitat Veszprém der Stimmenanteil der Reaktion noch größer: 65,54% der Stimmen erhielten die Kleinlandwirte, 12,77% entfielen auf die Kommunisten. Anders war das Wahlergebnis in den Bergwerks- und Industriezentren des Komitats. So z. B. erhielten die Kommunisten in Úrkút 54, in Bóde 44,5, in Várpalota 41 und in Padrag 36% der abgegebenen gültigen Stimmen.

Am 24. Februar 1946 tagte die erste Konferenz der Komitatsorganisation der Partei der Ungarischen Kommunisten, wobei berichtet werden konnte, daß die Organisation 12 400 eingeschriebene Mitglieder in 181 Ortsgruppen zählt.

Im Juni 1946 begann auch im Komitat Veszprém ein Wettbewerb der Werktätigen zu Ehren des III. Landeskongresses der Partei der Ungarischen Kommunisten. Durch ihr Beispiel konnten die Kommunisten des Komitats breite Massen der Werktätigen in Bewegung setzen, mit dem Ergebnis, daß die Industrieunternehmen und Bergwerke des Komitats auch unter den durch die Geldentwertung verursachten äußerst schwierigen Umständen vielfach die ersten im ganzen Lande wurden. Eben in diesem, das ganze Land erfassenden Wettbewerb nahm auch die sogenannte „Kleinarbeit“ ganz ungewöhnlich große Ausmaße an, in deren Verlauf die Kommunisten des Landes und des Komitats den breitesten Massen der Werktätigen hilfreich beistanden zur Lösung der mannigfachen Probleme.

Die vom Kongreß verkündeten Devisen: „Wir bauen das Land nicht für die Kapitalisten, sondern für das ganze Volk!“ und „Hinaus mit den Volksfeinden aus der Koalition!“ fanden in den breitesten Massen begeisterten Widerhall. Auch im Komitat Veszprém wurde von immer mehr Orten die Forderung nach Verstaatlichung der Bergwerke, Industriebetriebe und Mühlen sowie Unschädlichmachung der reaktionären Elemente laut.

Die im August 1947 stattgehabten Parlamentswahlen bestätigten bereits den Sieg der demokratischen Ordnung im ganzen Lande. Die Partei der Ungarischen Kommunisten

erhielt die meisten Stimmen und wurde mit 22% aller abgegebenen Stimmen die stärkste politische Partei des Landes. Im Komitat Veszprém erzielte die Partei wohl nur 19,3%, doch gab es auch hier Wahlkreise, deren Abstimmungsergebnisse den Landesdurchschnitt übertrafen, so z.B. betrug der kommunistische Stimmenanteil im Verwaltungsbezirk Veszprém-Land 26,4 und in jenem von Devecser 22,7%. Sprunghaft steigerte sich der Stimmenanteil der Partei in den vornehmlich von Bergleuten bewohnten Wahlkreisen: Úrkút 91 und Ajkacsinger 82%.

Das Gesamtergebnis aus allen Wahlkreisen ließ darauf schließen, daß die Partei der Ungarischen Kommunisten auch im Komitat Veszprém einen Kräftezuwachs erzielt hat. Den größten Stimmenanteil hatte allerdings im Endergebnis die sogenannte Barankovics-Partei, die Sammelstelle der klerikalen Reaktion, während die Partei der Kleinlandwirte aus den Wahlen an vierter Stelle hervorging.

Das Wahlergebnis bestätigte auch das große Gewicht einer politisch geeinten Arbeiterklasse. Wo nämlich die beiden ungarischen Arbeiterparteien einvernehmlich voringingen, dort schrumpfte der Stimmenanteil der reaktionären Parteien stark zusammen. Ende 1947 zählten die Parteiorganisationen des Komitats bereits mehr als 17 000 eingeschriebene Mitglieder. Ein bedeutender Teil der Mitgliedschaft machte sich durch Besuch von Parteischulen und Seminaren mit den Zielsetzungen ihrer Partei eingehender bekannt, und kämpfte derart bewußt für ihre Verwirklichung.

Eine der wichtigsten Aufgaben war damals der organisatorische Zusammenschluß der beiden ungarischen Arbeiterparteien. Um dies zu erreichen, kämpften die Mitglieder der beiden Parteien Seite an Seite gegen die rechtsgerichteten Sozialdemokraten. Zu diesem Zweck wurden auch Einheitskomitees aus Kommunisten und linksgerichteten Sozialdemokraten geschaffen. Ihre Zahl betrug auf dem Gebiet des Komitats 21. Dann schritt man an die Überprüfung und Sichtung der sozialdemokratischen Mitgliederlisten, die Rechtsgerichteten wurden ausgeschlossen, so daß dem organisatorischen Zusammenschluß nichts mehr im Wege stand.

Im Mai 1948 vollzog sich dann dieser Zusammenschluß zuerst bei den Grundorganisationen, später auch bei den Bezirksorganisationen. Den Abschluß bildete am 30. Mai des gleichen Jahres die Komitatskonferenz, die den organisatorischen Zusammenschluß besiegelte und die Partei der Ungarischen Werktätigen (PUW) ins Leben rief.

Frau Lajos Sukerek

La constitution du Parti Communiste Hongrois et sa lutte pour le pouvoir dans le département de Veszprém (1945-1948)

L'étude s'est proposé de présenter la constitution du Parti Communiste Hongrois et son activité depuis la libération du pays jusqu'à l'union des deux partis ouvriers.

Notre département fut libéré au cours des «manoeuvres de Vienne» du 16 mars au 4 avril 1945. La libération a ouvert une nouvelle époque dans l'histoire du peuple hongrois, de même que dans celle des travailleurs de notre département.

Avant la libération le département de Veszprém avait un caractère agraire. En 1945 les 75% de la population étaient agriculteurs. La prépondérance de la grande propriété caractérisait le département. Le plus grand propriétaire terrien était l'Église. L'évêché de Veszprém, le chapitre de Veszprém et l'abbaye de Zirc possédaient 150 000 arpents de 57 ares, tandis que 20 000 familles paysannes n'avaient point du tout de terre.

Mais malgré ce caractère agraire — dans le pays industriellement arriéré — le département de Veszprém même avant la libération se rangeait déjà parmi les départements remarquables du point de vue industriel. A l'échelle nationale,

l'industrie extractive (bauxite, minéral de manganèse) et son industrie chimique étaient entre autres considérables. Les mines de charbon du département fournissaient les 12% de la production nationale.

Les destructions de guerre étaient grandes aussi dans le département de Veszprém. Le territoire de 15 villages a servi de champ d'opérations militaires pendant plus d'un mois. 92 de nos communes et villes ont été bombardées, et à 108 points ont eu lieu des manoeuvres militaires. Plus de 2000 personnes sont mortes à la suite de faits de guerre, 27 000 se sont enfuis, le nombre des déportés et des disparus est de plus de 7500.

C'est au milieu de la réparation des destructions de guerre et des travaux de déblaiement qu'a commencé l'organisation du Parti Communiste Hongrois. Les premiers organes du parti se sont constitués avant tout dans la région minière, aux centres industriels et aux environs de ceux-ci. Parmi les fondateurs du parti se trouvaient les communistes illégaux, les vétérans de la République des Conseils Hongroise et les

internationalistes hongrois. Ces camarades constituaient le noyau du parti, non pas par leur grand nombre, mais à cause de leurs grandes expériences dans le mouvement ouvrier. Après d'eux il y avait beaucoup de camarades qui n'ont connu les objectifs du PCH qu'au temps de la libération.

Nos ouvriers se sont mis à l'oeuvre en conditions difficiles, dans des usines, mines pillées et saccagées. Ils utilisaient de la matière explosive fabriquée par eux-mêmes. Trois jours après la libération, à Ajka l'extraction du charbon a été déjà recommencée.

De Budapest et des centres industriels du département les communistes arrivaient aux villages, pour y aider l'exécution du partage des terres, tout en organisant le parti. 24 000 arpents de 57 ares ont été partagés entre 17 884 familles.

Après la libération, les autres partis politiques se sont constitués à leur tour. Dans notre département, comme partout dans le pays, le centre de ralliement des éléments réactionnaires était le Parti Indépendant des Petits Propriétaires (Független Kisgazda Párt). Les élections de novembre 1945 amenaient le premier accrochage entre les forces du progrès et celles de la réaction. Cette fois le Parti Indépendant des Petits Propriétaires l'a emporté. A l'échelle nationale il a obtenu 57% des suffrages, contre les 17% du PCH. Dans notre département la grande influence du clergé a appuyé encore davantage la réaction. Chez nous le PIPP a reçu 65,54%, et le PCH 12,77%. Mais aux centres industriels la proportion était tout autre: le PCH a obtenu 54% à Úrkút, 44,5% à Bódé, 41% à Várpalota et 36% à Padrag.

Le 24 février 1946, à la première réunion du parti on a annoncé que l'effectif des membres était de 12 400 au département de Veszprém, et 181 organisation du parti y fonctionnaient.

En juin 1946, une émulation a commencé en l'honneur du IIIe congrès du PCH. Les communistes de notre département, par leurs exemples personnels ont mobilisé de grandes masses, et grâce à leur activité, les usines, les mines de notre département se sont classées à plusieurs reprises parmi les meilleurs de l'émulation nationale, malgré les graves conditions de l'inflation. Au cours de cette émulation s'est développée l'activité dite «menue besogne», quand les communistes s'appliquaient à la résolution des problèmes multiples de la grande masse laborieuse. Les mots d'ordre du

Congrès: «Ce n'est point pour les capitalistes, c'est pour le peuple que nous bâtissons le pays!» et «Chassez de la coalition les ennemis du peuple!» ont eu une profonde repercussion. De plus en plus nombreux étaient ceux qui exigeaient la socialisation des usines, des mines, des moulins, et l'élimination des éléments réactionnaires.

Aux élections législatives en août 1947 les forces démocratiques ont déjà remporté la victoire. Le PCH a obtenu le plus de suffrages dans le pays entier, et ainsi il est devenu par ses 22% le premier parti du pays. Il est vrai, dans notre département nous n'avons recueilli que 19,3%, mais par endroits nos résultats surpassaient le moyen nationale, ainsi p. ex. au district de Veszprém le PCH a obtenu 26,4%, à celui de Devecser 22,7%. Dans la région minière le résultat était spectaculaire: 91% à Úrkút et 82% à la cité minière d'Ajkacsinger.

En évaluant le résultat des élections, il est à constater que le Parti s'est renforcé aussi dans notre département. Le parti Barankovics, parti de la réaction cléricale s'est assuré la première place dans notre département, tandis que le PIPP n'arrivait qu'à la quatrième place.

Les élections ont démontré en même temps que l'unité de la classe ouvrière est de la première importance. Partout où les deux partis ouvriers collaboraient étroitement, les partis réactionnaires ne recevaient que peu de voix. A la fin 1947, l'effectif des membres du PCH au département dépassait les 17 000. Une parti remarquable des membres ont connu les buts du parti aux écoles fédérales, et ils menaient une lutte consciente pour la réalisation de ces objectifs.

La création de l'unité des deux partis ouvriers constituait une tâche de première importance. Pour y arriver, les membres des deux partis luttèrent de forces conjuguées contre les sociaux-démocrates de droite. Des comités d'unité se sont constitués de communistes et de sociaux-démocrates de gauche. En somme, 21 comités d'unité fonctionnaient dans le département. Ils ont soumis à l'examen les membres du Parti Social-démocrate, et après l'élimination des éléments droitiers, l'union des deux partis a eu lieu. Ils se sont unis en mai 1948, d'abord aux organisations de base, puis aux comités cantonaux, et enfin le 30 mai, à la conférence départementale, les deux partis ouvriers du département se sont unis et le Parti des Travailleurs Hongrois s'est constitué.

Mme Lajos Sukerek

Основание Венгерской коммунистической партии и борьба ее за власть в комитате Веспрем (1945—1948)

Цель статьи — показать образование Венгерской коммунистической партии и ее деятельность со времени освобождения и до объединения двух рабочих партий.

Наш комитат был освобожден в процессе «Венской операции», длившейся с 16 марта по 4 апреля 1945 года. С освобождением открылась новая эпоха в истории всего венгерского народа и трудящихся нашего комитата.

До освобождения комитат Веспрем был сельскохозяйственным районом. В 1945 году 75% населения было занято в сельском хозяйстве. Для комитата было характерно преобладание больших поместий. Самым большим землевладельцем была церковь. Веспремское епископство, веспремский капитул и зирское аббатство владели 150 тыс. гектарами, в то время как 20 тысяч крестьян были совершенно лишены земли.

Но несмотря на сельскохозяйственный характер экономики, комитат Веспрем в промышленно отсталой стране и до освобождения считался одним из важных в промышленном отношении комитатов. В масштабах страны значительными были среди прочих отраслей производство боксита, добыча марганца, химическая промышлен-

ность. Каменноугольные шахты комитата давали 12% всей добычи в стране.

И в комитате Веспрем военные потери были большими. Территория 15 районов более одного месяца служила театром военных действий. Среди сел и городов нашего комитата 92 подверглись бомбардировкам, а в 108 проходили бои. В результате боевых действий погибло более 2 тысяч человек, 27 тысяч бежало, число депортированных и пропавших без вести было больше 7,5 тыс.

Организация Венгерской коммунистической партии началась в обстановке восстановления руин и уборки развалин. В первую очередь партийные ячейки возникли в шахтерских местностях и их окрестностях. Среди основателей партии были коммунисты, вышедшие из подполья, ветераны Венгерской советской республики, венгерские интернационалисты. Эти товарищи, немногочисленные, но обладающие большим опытом в работе, составили хребет партии, их поддерживало большое число людей, только после освобождения узнавших и понявших цели и задачи Венгерской коммунистической партии.

Рабочие приступили к работе в тяжелых условиях, на разграбленных и разрушенных заводах и шахтах. В Айке уже на третий день после освобождения началась добыча угля.

Из промышленных центров комитата и из Будапешта многие коммунисты пошли на село, чтобы помочь в организации партийных ячеек и проведении раздела земли. В комитате 240 тыс. хольдов земли было распределено между 15 884 семьями.

После освобождения одна за другой возникли и другие партии. Все реакционные силы комитата сосредоточились в Независимой партии мелких хозяев. Первым большим столкновением прогрессивных и реакционных сил были выборы в ноябре 1945 года. Тут победа оказалась за Независимой партией мелких хозяев. По всей стране они собрали 57% голосов, в то время как коммунисты только 17%. В нашем комитате, где было очень большим клерикальное влияние, реакционные силы имели благоприятную почву. Здесь Независимая партия мелких хозяев получила 65,54% голосов, а Венгерская коммунистическая партия — 12,77%. Но в промышленных центрах положение было иным. Здесь, как например, в Уркуте коммунисты собрали 54%, в Боде 44,5%, в Варпалоте 41%, Падраге 36% всех поданных голосов.

24 февраля 1946 года на 1 комитатской конференции Венгерской коммунистической партии уже докладывалось о том, что в комитате функционирует 181 партийная организация, насчитывающая 12 400 человек.

В июне 1946 года началось соревнование в честь III конгресса Венгерской коммунистической партии. Коммунисты комитата личным примером вдохновляли массы и так добились того, что в тяжелейших условиях инфляции их заводы и шахты в общегосударственном соревновании неоднократно занимали первые места. В этом соревновании расширилась так называемая «мелкая работа», когда коммунисты стремились помочь широким массам трудящихся в разрешении их многочисленных проблем. Тезисы, прозвучавшие на конгрессе: «Не для капиталистов, для народа строим мы страну!» и «Кто с врагами народа — вон из коалиции!» — нашли широкий отклик в массах. Во все больших местах звучало требо-

вание о национализации шахт, заводов, мельниц и об удалении реакционных элементов.

Августовские парламентские выборы 1947 года принесли победу уже демократическим силам. В общегосударственном масштабе наибольшее количество голосов — 22% — получила Венгерская коммунистическая партия и стала первой партией в стране. Правда, в нашем комитате мы добились только 19,3%, но были места, где результаты были лучше, чем в среднем по стране, как например, в Веспремском районе, где коммунисты собрали 26,4%, в Девечерском районе — 22,7%. Особенно больших успехов коммунисты добились в шахтерских районах. Так, в Уркуте за коммунистов голосовало 91%, в шахтерском поселке Айкачингер 82% избитарелей.

Характеризуя результаты выборов, можно заключить, что и в комитате Веспрем усилилась компартия. На первое место в комитате вышла партия Баранковича, реакционная клерикальная партия, в то время как Независимая партия мелких хозяев смогла завоевать только четвертое место.

Выборы показали, насколько важно единство рабочих. Там, где обе рабочие партии тесно сотрудничали, там реакционные партии получили очень мало голосов. К концу 1947 года число членов Венгерской коммунистической партии в комитате перевалило за 17 тысяч. Значительная часть членов партии на семинарах, в партийных школах изучала задачи партии и активно боролась за их претворение в жизнь.

Важной задачей было создание организационного единства двух рабочих партий. В интересах этого члены обеих партий вели совместную борьбу против правых социал-демократов. Были созданы комитеты единства из коммунистов и левых социал-демократов. В комитате функционировал всего 21 комитет единства. Комитеты провели чистку членов социал-демократической партии, и после удаления правых элементов произошло объединение двух партий. В мае 1948 года сначала в первичных ячейках, затем в районных комитетах и, наконец, 30 мая на комитатской конференции произошло объединение обеих рабочих партий, и была основана Венгерская партия трудящихся.

Лайош Шукерк

A párt politikája Veszprém megyében a szocializmus alapjai lerakásának idején (1948—1962)

I.

AZ MDP POLITIKÁJA A SZOCIALIZMUS ÉPÍTÉSE MEGKEZDÉSÉNEK ÉVEIBEN (1948. JÚNIUS—1956. JÚLIUS)

A munkásosztály, a Magyar Kommunista Párt vezetésével megteremtette a népi hatalmat, megkezdődött hazánkban a szocialista társadalom építése. A Magyar Kommunista és a Szociáldemokrata Párt egyesülésével 1948 júniusában létrejött a munkásosztály egységes marxista—leninista pártja, ezzel megszilárdult a munkásosztály vezető szerepe, a munkás-hatalom győzelme hazánkban.

Az egyesülési kongresszuson elfogadták az MDP programnyilatkozatát. A programnyilatkozat meghatározta a pártunk és népünk előtt álló stratégiai feladatot: „A MDP a szocialista hatalomért küzd, melyben megszűnnek a kizsákmányoló osztályok, megszűnik embernek ember által való kizsákmányolása...”¹

1. A SZOCIALIZMUS ÉPÍTÉSÉBEN ELÉRT EREDMÉNYEK VESZPRÉM MEGYÉBEN

Az 1948-tól 1956-ig tartó periódus a szocializmus alapjai megteremtésének első szakasza. A szocialista építés nagy eredményeket ért el Veszprém megyében is. A megye — természeti adottságainál fogva — már a felszabadulás előtt is jelentős iparral rendelkezett. Az államosítások után a szocialista iparosítás során erre, mint bázisra lehetett építeni. A szén- és az energiaellátás nemcsak az újjáépítés, hanem az I. ötéves terv idején is létkérdése maradt a fiatal proletárhatalomnak. Ennek potenciális feltételeivel Veszprém megye jobban rendelkezett, mint az ország sok más területe. Törvényszerű volt tehát, hogy a beruházások döntően az alapvető nehézipari ágakra: a szénbányászatra, az alumíniumiparra és a vegyiparra koncentrálódnak. A megye az 1950—1956 közötti években 4757 millió Ft összegű beruházást kapott. Ennek több mint 70%-ában az ipar részesült. Az ipari beruházások több mint 90%-a nehézipari jellegű volt. Pl. 1953-ban 655 millió Ft ipari beruházásból 642,7 milliót a nehézipar kapott. Ez az arány lényegesen a következő években sem változott.

Ezt mutatják az alábbi adatok:

	(millió Ft)		
	1954	1955	1956
Ipari beruházás összesen	313,9	432,2	448,8
Ebből nehézipari	302,5	417,5	443,9

Ezalatt a többi iparág is fejlődött, termelési volumene nőtt, de relatíve, az összipari termelésben csökkent a szerepe. Az államosítások után sor került a vállalatok, üzemek újjáépítésére, korszerűsítésére, majd később a megye gazdasági adottságainak megfelelő új vállalatok létesítésére és a meg-

levők bővítésére.² Üzembe helyezték az 1951—1955-ös években a várpalotai medence lignitkiszérlő telepitett November 7. Erőművet és az erőmű termelte villamosenergia nagy részét felhasználó Inotai Alumíniumkohót. Megépült Uzsán Közép-Európa legkorszerűbb kőbányája; létrehozták a Magyar Ásványolaj és Földgázkísérleti Intézetet, a Nehézvegyipari Kutató Intézetet stb.

Az új objektumok létesítése mellett nagy összegeket fordított államunk a már meglévő vállalatok, üzemek kapacitásának növelésére, gépesítésük színvonalának fokozására, korszerűsítésére. 1950-ben kezdődött el a Péti Nitrogénművek rekonstrukciója. 1955-ben bővítették az Ajkai Timföldgyár és Alumíniumkohót. Az államosítások után kialakult szocialista ipar fejlődésére jellemző, hogy míg 1938-ban a megye gyáriparában dolgozó munkások száma nem érte még el a 8000 főt, addig 1953-ban a szocialista iparban foglalkoztatott munkások átlagos állományi létszáma 31 629 a munkások és alkalmazottaké pedig 39 405 fő volt.

Nagy anyagi ráfordítások történtek a szénbányászatban is. A fejlesztés eredményeként 1953-ban háromszor annyi szenet termeltünk, mint 1938-ban.

Az új termékek termelésén kívül új iparág is keletkezett. A villamosipari gépeket és készülékeket gyártó Elekthermax Művet 1952-ben telepítették Pápára.

Az ötvenes évek iparfejlesztésében hiba volt az ágazati szemlélet, nem vették figyelembe a megye területfejlesztési feladatait. Döntő súlyt képviselt a beruházásokon belül a termelő beruházás, ugyanakkor a nem termelő beruházások aránya alacsony volt. E hibák konzekvenciáit a 60-as években kellett levonni. Csak az iparfejlesztéssel szorosan összefüggő út- és vasúthálózat fejlődött.

A túlkonzentrált ipartelepítésnek foglalkoztatottsági hátrányai alakultak ki: az ingázás, a hosszú ideig tartó munkabájtás. A megye keleti részére koncentráldott az ipar jelentős része, a nyugati részen pedig minimális az ipar.

A nagy- és kiskereskedelem államosítása után gyors ütemben került sor a szocialista kereskedelmi hálózat kiépítésére. 1952-ben a megyei kereskedelmi hálózat már 505 állami és 369 szövetkezeti bolttal rendelkezett. Két év múlva már — a vásároló részlegek, a tüzelő- és építőanyag telepek nélkül — 580 állami, 394 szövetkezeti és 334 magán kiskereskedelmi bolt állt a vevők szolgálatában.

Megyénkben a mezőgazdaságban az iparnál súlyosabb volt az örökség. A felszabadulás előtt a feudális nagybirtokrendszeren alapuló mezőgazdaság volt a jellemző. A földterület egyharmada (365 000 kat. hold) 212 olyan földtulajdonos kezén volt, akik egyenként 500 kat. holdnál nagyobb birtokkal rendelkeztek. A három legnagyobb egyházi birtokosnak: a veszprémi püspökségnek, a veszprémi káptalanak és a zirci apátságnak összesen 150 000 kat. hold birtoka volt. Ugyanakkor 1935-ben 20 000 parasztszaládnak egyáltalán nem volt földje. A megye mezőgazdaságát a felszabadulás előtt elmaradottság jellemezte. A felszabadulás után a földhözjuttatottak kevés gazdasági eszközzel és minimális állatállománnyal kezdhették meg a mezőgazdasági termelést.

Az 1949-ben alakult állami gazdaságok voltak Veszprém megyében a szocialista gazdálkodás iskolái falun, melyek példát mutattak és később segítséget nyújtottak a fiatal szövetkezeteknek. Tenyészállatokat, vetőmagot biztosítottak számukra, átadták a nagyüzemi tapasztalatokat. 1953-ban

13 állami gazdaság, 4 kísérleti, illetve tangazdaság és 5 erdőgazdaság működött a megyében. 1953-ban a megye földterületének 13,3%-án gazdálkodtak.

A dolgozó parasztság munkájának megkönnyítése érdekében az állami gazdaságokkal egyidőben a megyében 14 gépállomás alakult meg. A gépállomások a munkás-paraszt szövetség pillérei voltak. Ezek jelentették a nagyüzemi gazdálkodás alapját, a mezőgazdaság gépesítését, a gépekkel történő termelést. Már 1952-ben több volt a gépállomások traktorainak száma, mint a felszabadulás előtt a megyében összesen.

Az első termelőszövetkezetek megyénkben 1948-ban alakultak meg: 5 tzscs 84 taggal, 887 kat. hold földterülettel. Ezek a következők: a zalaszántói, a nagyalásnyi, a felsőörsi, a pápai és a bakonypéterdi. A fejlődés további menetét mutató adatok:³

Időpont	Tsz-ek száma	Összes	Szántó	Tagok	Családok
		területe, kh		száma	
1951. III. 31.	97	23 172	16 338	3277	1991
1952. XII. 31.	133	45 489	33 680	5210	3892
1953. XII. 31.	125	41 807	30 937	4827	3600
1954. XII. 31.	119	40 174	28 392	4229	3274
1955. XII. 31.	128	47 640	33 216	5864	4599

A fiatal termelőszövetkezetek termésátlagai a megyei mezőgazdasági termésátlagok körül voltak. A II. világháború után a megye állatállománya jelentős mértékben növekedett, számosállatra átszámítva már 1952-ben meghaladta az 1935. évi szintet.

A munkások és alkalmazottak reáljövédalma és reálbére 1949-ben elérte a háború előtti színvonalat, s ezt követően — eltekintve az 1951—1953-as évek visszaesésétől — töretlenül emelkedett:

Év	Egy főre jutó személyes rendelkezésű reáljövédalom	Egy keresőre jutó reálbér
1949	100,0	100,0
1950	102,8	101,3
1951	97,8	89,7
1952	87,5	82,3
1953	91,0	87,0
1954	115,0	102,0
1955	121,8	106,0

A földreform és a munkalehetőségek növekedése eredményezte, hogy 1950-ig a parasztság anyagi helyzete nagyobb mértékben javult, mint a munkásoké és az alkalmazottaké. A parasztság jövédalma és fogyasztása a vizsgált időszakban az alábbiak szerint alakult:

Év	Az egy főre jutó személyes rendelkezésű	
	jövédalom	fogyasztás
	reálértéke	
1949	100,0	100,0
1950	101,7	112,7
1951	117,8	118,8
1952	66,0	106,6
1953	107,4	100,6
1954	109,7	111,0
1955	117,7	124,5

A szociális, egészségügyi és kulturális ellátottság terén is nagy volt a fejlődés a megyében.⁴

A Horthy-rendszerrel kevés, nagyobb részt egészségtelen lakást, nyomortelepet örököltünk. A háborús pusztítás még tovább növelte a gondokat. A háború folyamán 17 745 lakó-

ház, az összes lakóház 25,2%-a sérült meg. Ezek túlnyomórészt (16 237) 1949-re helyreállították, 1945—49 között 1401 lakás épült. Az új építkezések az 50-es évek közepén indulhattak meg nagyobb ütemben. 1954-ben már 1062, 1955-ben pedig 1694 lakás épült, nagy részük állami erőből vagy állami támogatással, kisebb mértékben magánerekből.

A felszabadulás előtt a megye községeinek mindössze 57,3%-ában volt villanyvilágítás, 1945—49 között 28, 1950—55 között újabb 28 községbe vezették be a villanyt, ezzel a villamosított helységek aránya elérte a 79,2%-ot.

Az egészségügyi ellátottság szintén sokat fejlődött. A 10 000 lakosra jutó orvosok száma az 1951-es 7,4-ről 1955-ben 9,4-re nőtt. Az egészségügyi személyzet (ápolónők, védőnők, egészségügyi középkezelők, egyéb) létszáma: 1953-ban 1181, 1955-ben 1614 fő. Az orvosok, az egészségügyi dolgozók számának növekedése és a rendelőintézetek ellátás fejlesztése lehetővé tette, hogy a gyógykezelési esetek száma a szakrendeléseken 1952-ben fél millió, 1955-ben pedig már 752 000 volt. A kórházi ágyak száma 1952-ben 1943-ra emelkedett, 1955-ben pedig 2393-ra nőtt. Ennek hatására pl. a tanácskórházak betegforgalma így alakult. 1953: ápolott betegek száma 30 275, ápolási napok száma: 385 138. Az 1955-ös adat: az ápolott betegek száma: 35 538, az ápolási napok száma: 526 272.

A tüdőbeteg gondozás, a tüdőbeteg-gondozó hálózat kifejlesztése, a megelőzés és a gyógyítás eredménye, hogy a TBC egyre inkább csökkent a vizsgált időszakban.

Időszak	Gümőkórban elhaltak	100 elhaltból gümőkórban meghaltak	10 000 lakosra jutó gümőkóros halálozások
1930	562	11,4	—
1938	408	8,3	11,9
1949	275	7,0	8,1
1955	127	3,1	3,4

A felszabadulás után hozott intézkedések hatására a 100 éveszülöttre jutó egy éven alul elhaltak aránya az 1949-es 9,0-ről 1955-re 7,0-re csökkent.

A bölcsődei férőhelyek száma a megyében 1952-ben 245, 1955-ben pedig már 758 volt.

1949-től 1955-ig az óvodák száma 39-ről 79-re emelkedett. A gyermeklétszám pedig 3005-ről 4685-re nőtt.⁵

A Horthy-korszakban a történeti Veszprém megye lakosainak (a 10 éves és idősebb népesség százalékában), 4,0%-a volt teljesen analfabéta, több mint 13 %-a pedig csak 4 elemet végzett.⁶ Az iskolák túlnyomó része egyházi kézben volt. 1940-ben 30 000 6—14 éves korú gyermek járt elemi iskolába és a középiskola négy alsó osztályába. A felszabadulás utáni években jelentős iskolaépítések voltak. Ennek során az 1950—51-es tanév 1116 osztálytermével szemben az 1955—56-os tanévben a tanteremek száma 1246 lett. Az ötvenes évek közepén az általános iskolában tanuló diákok száma 49—50 000 körül mozgott. A napközi otthont igénybe vevő tanulók száma az 1952—53-as tanév 513 tanulóival szemben az 1955—56-os tanévben 1550 fő.

A középiskolai hálózat terén végbement hatalmas fejlődést jól érzékelteti a következő összehasonlító adat. A megyében nappali, esti és levelező tagozatos középiskolai tanulók száma az 1955—56-os tanévben: 5545, addig az 1941-es népszámlálási adatok szerint a történeti Veszprém megyében a középiskola 8 osztályát és a főiskolát egyetemet végzett lakosság összlétszáma: 5839.

A megye felsőoktatásában is nagy változás következett be. Ezek közül a legjelentősebb az, hogy 1949-ben megnyílt a Veszprémi Vegyipari Egyetem. A megye felsőoktatási intézményeiben az 1955—56-os tanévben a hallgatók száma így oszlott meg:

Veszprémi Vegyipari Egyetem	614
Keszthelyi Mezőgazdasági Akadémia	251

1952—56 között a megyében a középiskolai tanulók között a munkás és paraszt származásúak aránya 65—70% között mozgott, az egyetemen és az akadémián 59,2—61,8% között volt.

A könyvtári hálózat gyors fejlődését bizonyítják a következő adatok: a tanácsi közművelődési könyvtárak száma 1950-ben 89, 1955-ben 291. 1955-ben a könyvvállomány 137 434 kötet, a beiratkozott olvasók száma 35 888. 1956-ban 584 796 kötetet kölcsönöztek.⁸

A megyében terjesztett politikai napilapok példányszáma is növekedett:

1952-ben	10 619 400 db
1955-ben	12 804 200 db

Rendkívül gyorsan nőtt a rádió előfizetőinek száma. 1952-ben 25 564, 1955-ben már 47 967 az előfizetők száma, 10 000 lakosra tehát 1952-ben 71,4, 1955-ben pedig 129,6 előfizető jut.

1951-ben 185 filmszínház működött Veszprém megyében. Számuk 1955-re elérte a 247-et. A mozilátogatók száma még ennél is gyorsabban növekedett:

2 242 400-ról 4 207 800-ra.

A színház iránti kulturális érdeklődés megnövekedését az előadások és a látogatók számának a filmszínházaknál is gyorsabb emelkedése mutatja: az előadások száma 87-ről (1951) 173-ra (1955) emelkedett. A látogatók száma ugyanezen években: 21 313, illetve 52 798.

A tanácsi művelődési otthonok száma az 1950-es 32-ről 1955-ben már 160-ra emelkedett.

A megye városaiban és falvaiban számos sportlétesítmény, sportpálya épült. 1955 végén a megyében 210 sportkör működött, 16 741 taggal. A szakosztályokban foglalkoztatott tagok száma 13 166 fő. A legtöbb sportolót a labdarúgó (3585), továbbá az atlétikai (1454), a röplabda (1371) és az asztalitenisz (1241) szakosztályok foglalkoztatták.

A fenti tények és adatok mindennél határozottabban bizonyítják, hogy az 1948—56 közötti években Veszprém megyében is olyan eredmények születtek a szocializmus építésében, az iparban, a mezőgazdaságban, a lakosság anyagi, szellemi, kulturális felemelkedésében, amihez fogható népünk, illetve megyénk fejlődésének egyetlen korábbi szakaszában sem volt tapasztalható.

2. A SZEMÉLYI KULTUSZ ÉS A DOGMATIZMUS HATÁSA A PÁRT POLITIKÁJÁRA

A szocializmus építésének nagy eredményei mellett a párt vezetésében komoly hibák keletkeztek. A pártvezetés túlértékelt a felszabadulás után elért sikereket, 1949-től Rákosi Mátyás körül kialakult a személyi kultusz, a párt munkájában politikai és elméleti hibák történtek.

Az elkövetett hibák nem a rendszer jellegéből adódtak, hanem az objektív folyamatok fel nem ismeréséből és a marxizmus—leninizmus tanításai megsértéséből. E hibák ártottak a szocializmus ügyének, de nem változtattak azon, hogy a hibák ellenére szocializmus épült hazánkban a kommunista vezetésével, a párttagok és a pártönkívüli dolgozók közös áldozatvállalásával.

Veszprém megyében az 1948. május 30-án, az MDP vármegyei értekezletén megválasztott vármegyei választmány és a megyebizottság irányította a pártmunkát. A megyebizottság tagjai a következő elvtársak lettek: Leiter Ernő (titkár), Kovács Rudolf, Varga György, Slamovics Zoltán, Halmi Ferenc, Provits Ilona és Dinnyési Lajos.

Az MDP I. kongresszusa után június 19-én tartotta első ülését a párt megyebizottság. Értékelt a pártkongresszus jelentőségét. Megállapította: joggal nevezhető történelmi jelentőségű kongresszusnak, mivel a munkásosztály szervezeti egysége ezzel a kongresszussal jött létre. A megyebizottság — helyesen — felhívta a figyelmet arra, hogy az elért eredmények nem jogosítanak fel az elbizakodottságra, hiszen újabb és újabb feladatok következnek. A megyében pl. a pártegyesüléssel még nem jött létre a tényleges összeforrás a két munkáspárt tagjai között; ezen kell tehát a jövőben munkálkodni.

A kongresszus anyagát nemcsak a párttagokkal, hanem minél nagyobb tömegekkel meg kell ismertetni — határozta el a megyebizottság.

A központi útmutatásnak megfelelően megkezdték a munkát a Magyar Függetlenségi Népfront szervezésére. Alapvető feladatnak tekintették, hogy a párt irányító szerepet töltsön be az új népfrontban. A másik tennivaló: a még bent levő jobboldali elemek kizárása a Kisgazda és a Nemzeti Parasztpártból. Az érintett személyek kizárására az MDP megyebizottság tesz javaslatot az FKP és a NPP megyei titkárságának.

Elhatározta a megyebizottság azt is, hogy visszaverik a reakciós erőknek az iskolák államosításával kapcsolatos akcióit és provokációit, leválasztják a megtévesztett embereket az egyházi reakció befolyása alól.⁹

A következő hónapokban e feladatok megoldására irányult a megyebizottság munkája. 1948. július 26-án járási és körzeti párttitkári értekezletet tartottak, melyen részt vettek a MB tagjai is. Itt már részletesebben meghatározták a Függetlenségi Népfront szervezésével kapcsolatos feladatokat, az összekötő bizottságok szervezését és a még bent maradt reakciós elemek kizárását az FKP-ból és a NPP-ből; ennek előkészítő munkálata: a községi képviselőtestületek át szervezése.

Szükségesnek tartották, hogy a pártszervezetek fokozottabb mértékben foglalkozzanak a jövőben a gazdasági és termelési kérdésekkel. Elhatározták, hogy a nagyobb üzemekben termelési értekezleteket tartanak. A szakkérdésekre a pártszervezetek nem kívánnak beavatkozni, hanem politikai felvilágosító munkával, a termelési kedv fokozásával segítik a feladatok megoldását.

A pártmunka jobb irányítása érdekében a megyebizottság kialakítja az egyes reszortokat, megszervezik az osztályokat; létrehozzák a járási pártbizottságokat és a járási reszort osztályokat, bizottságokat; felállítják a két városi és a hat járási bizottságon a káderbizottságot és mellettük a káderhálózatot. Elhatározták, hogy a párt élcsapattá fejlesztését a politikai oktatással való beható foglalkozással segítik.¹⁰

A pártegyesülés után az MDP taglétszáma túlságosan magas lett, összetételében felhígult. A pártvezetés felismerte a veszélyt és a Politikai Bizottság 1948. szeptember 2-án határozatot hozott arra, hogy 1948. szeptember 6-tól 1949. március 6-ig tagfelvételi és tagjelöltfelvételi zárlatot vezet be. A határozat kötelezi a pártszervezeteket, hogy a zárlat ideje alatt vizsgálják felül a párttagságot.¹¹

A felülvizsgálat Veszprém megyében is — hibái ellenére — eredménnyel zárult, növelte a párt tekintélyét, fokozta a párttagság aktivitását, fejlődött a pártszervezetek belső élete.

Pl. a 4. sz. felülvizsgálat így alakult a megyében:

Összesen felülvizsgált:	16 173 fő, összes kizárt:	2711
Ebből munkás:	9 389 fő, munkás kizárt	1237
paraszt:	2 880 fő, paraszt kizárt	522
alkalmazott, egyéb:	3 904 fő, egyéb kizárt	955

A felülvizsgálat több jelentős hibával is járt: a tagrevízió politikai feladataira nem fordítottak elég gondot. E miatt helyenként bentmaradtak korrupt és osztályidegen elemek is; előfordult, hogy nem az osztályhűséget vizsgálták, hanem az ideológiai képzettséget; viszonylag sok a munkás kizárás, kevés a paraszt párttag.¹²

A felülvizsgálat után a pártszervezetek munkájának középpontjába az 1949 májusi választások előkészítése került. A választások előkészítése kapcsolatban állt a párt szövetségi és népfrontpolitikájában végbement változással.¹³ Ez a politika oda vezetett, hogy a 48-ra már pozitív szerepet betöltő, a szocializmussal egyetértő, sorait megtisztító pártokat 1949-ben elsorvasztották — pedig ezek a pártok a megyében is elismerték az MDP vezető szerepét — és a népfront is formálissá vált.

Pedig a tömegek nagy várakozással tekintettek az átalakított Népfontra. A választási munkában Veszprém megyében nagy tömegeket — a kommunisták mellett a szövetséges pártok legjobbjait és sok pártönkívült is — sikerült bevonni. Az 1949. május 15-i országgyűlési választásokon országosan a választók 95,6%-a adta le szavazatát a népfront jelöltjeire, a megyében 96,5%-a.

A párt vezetésében fokozatosan erősödő személyi kultusz, a dogmatizmus, a szövetségi politika és a népfrentpolitika eltorzulása, a népfrent elsorvasztása, formálissá válása egyre inkább hozzájárult a párt és a tömegek kapcsolatának meglazulásához. A jelentkező hibák káros hatása akkor még nem jelentkezett a gyakorlatban. A 3 éves terv jóval a határidő előtt megvalósult. Megyénk számos üzemének, bányájának dolgozói még ezt a 7 hónappal előbbi tervteljesítést is túlszárnyalták. Az eplényi mangánbánya dolgozói már 1949. október 13-án teljesítették a 3 éves tervüket. Az Ajkai Alumíniumgyár 54 nappal, november 7-re, a másik üzemrészt, a Timföldgyár pedig 28 nappal előbb végrehajtotta a tervben vállalt feladatokat. Jóval a határidő előtt végzett a peremartoni Ipari Robbanóanyag Rt. és az Ajkai Szénbányák NV is.

1948. május 1-én megyénkben már több mint 50-en lettek élmunkások. A megye bányászai a szén önköltségét jelentősen csökkentették, javult a szén minősége. Az országos munkaverseny első szakaszában a Péti Nitrogénművek az ország első vegyüzemei közé került; a 4 és fél hónapos munkaverseny befejeztével az ország összes bányája közül Ajkacsingervölgy felsőcsingeri üzeme lett az első. A második országos munkaversenyben (1948. augusztus 1-től december 31-ig) 3 Veszprém megyei üzem nyerte el az élüzem címet. Nagy eredményeket, egy-egy üzemben több százezer forint megtakarítást hozott az államosítások után kibontakozott újítómozgalom.¹⁴

A munkásosztály sorait mindenekelőtt a parasztságból és kispolgári elemekből gyarapította.

Az iparfejlesztés hatására a munkásosztály összetétele az első statisztikailag kimutatható adatok szerint a következőképpen alakult:

Megnevezés	1953	1954	1955	1956
Minisztériumi ipar				
Nehézipar	25 469	25 273	26 569	27 449
Könnyűipar	3 004	3 043	3 242	3 181
Élelmiszeripar	323	375	415	458
Összesen	28 796	28 691	30 226	31 088
Állami helyi ipar				
Nehézipar	993	977	925	900
Könnyűipar	230	216	193	207
Élelmiszeripar	605	564	515	578
Összesen	1 828	1 757	1 633	1 685
Szövetkezeti ipar	1 005	1 038	1 146	1 140
Szocialista ipar				
Összesen	31 629	31 486	33 005	33 913

Az adatokból szembetűnő az ipari munkások létszámának az 50-es évek közepére — az 1940-es 11 019 főhöz viszonyítva — háromszorosára való növekedése, továbbá a minisztériumi ipar döntő súlya és annak fokozatos növekedése, míg az állami helyi ipar és a szövetkezeti ipar munkáslétszáma stagnál. A nehéziparban foglalkoztatott munkások döntő súlya jól kifejezi a megye iparának alapvetően nehézipari jellegét.

A pártvezetés jelentős intézkedéseket tett a proletárhatalom erősítésére. Megyénkbeli is a munkások legjobbjai kerültek párt, állami, gazdasági, katonai vezető funkcióba. Ugyanakkor a pártvezetés a hatalom birtokában már keveset törődött a munkások politikai aktivizálásával, nevelésével, a politikai munkát lényegében a többtermelésre serkentő agitációra szűkítette le. 1949 őszén (IX. 5-én és XI. 21-én) a Szervező Bizottság a Veszprém megyei MDP bizottság üzemi munkáját tárgyalta meg és elmarasztalta, mert a hibák mélyreható elemzése helyett felszínes, jelentéktelen okokra vezette vissza az üzemi munka hiányosságait. Az MB a munkásosztály vezető szerepének meg nem értését, lebecsülését nem ismerte el, arra hivatkozva, hogy munkáskádereket

emelt ki vezető funkcióba. Az üzemi munka gyengesége összefüggtek azzal, hogy a legöntudatosabb munkások vezető pozícióba kerülésével és a kispolgári tömegek beáramlásával — ebben az időszakban átmenetileg — a párt legöntudatosabb munkásbázisa gyengült az üzemekben.

A fentiek és a központi munkáspolitikai koncepció hibái miatt jelentkeztek azok a negatívumok, amelyekre a Veszprém megyei pártszervek üzemi munkájára vonatkoztatva a Szervező Bizottság feltárt: a népnevelő munka kampányszerűsége, csak instrukciókat vittek az üzemekbe, de végrehajtásukat nem ellenőrizték, az egyéni versennyel és a brigádmozgalommal az üzemi szervezetek nem foglalkoztak. Más hibák a kialakulatlan, helytelen munkastílusra vezethetők vissza (apró-cseprő ügyekbe való beavatkozás). Az elengedhetetlen leváltása elhanyagolásának bírálata összefügg az osztályharc állandó éleződésének hibás elméletével, melynek alapján minden hiba mögött az ellenséget keresték.¹⁵

A pártvezetés felismerte, hogy a párt előtt álló nagy feladatok megoldását egyre inkább akadályozza a vezető káderek és a párttagság elméleti színvonalának elmaradása a feladatok szabta követelményektől. Az MDP Politikai Bizottsága 1949. október 20-án határozatot hozott: „Emeljük pártunk elméleti színvonalát” címmel.¹⁶

A határozat szellemében több fontos intézkedés született a megyében. A pártapparátus politikai oktatása megindult, tanulási időt biztosítottak számukra, nagyobb súlyt fektettek az üzemekben, a falu szocialista szektorában és az értelmiség körében a politikai oktatásra.

Az intézkedések hatására 1950-ben a párttagság 43%-át, 1951-ben pedig 52,5%-át iskolázták be: 2900 pártonkívüli is tanult a pártoktatás keretében. A mechanikus beiskolázás következtében azonban helyenként minimális volt az oktatásban való megjelenés, nem volt megfelelő az érdeklődés, a pártfunkcionáriusok pedig a sok munkára hivatkozva nem készültek fel a szemináriumokra.¹⁷ Kellő számú propagandista sem állt rendelkezésre.

A pártépítő munka során — bizonyos torzulással — érvényesült az az elv, hogy a termelésben és a politikai munkában eredményesen tevékenykedő dolgozók kerüljenek be a pártba. Egyesek azonban funkciójuk biztosítása érdekében lettek párttagok. Ez összefüggött azzal a szemlélettel, hogy a párt vezető szerepét úgy biztosíthatja, ha a vezető tisztségekben minél több párttag van. A baj az volt, hogy minde-nüvé csak párttagot ültettek.

Megyénkben 1950-ben 2588 felvétel történt. Ebből 750 tag és 1838 tagjelölt került be a pártba. A szociális összetétel javítása, illetve a pártnak a parasztság soraiból való erősítése — ami központi célkitűzés volt — nem érvényesült a gyakorlatban. 1950-ben 113 7 holdon aluli és 55 7 holdon feülili birtokkal rendelkező paraszti tagjelölt felvétel volt. Az egyénileg dolgozó paraszti párttagok száma — a párt pártpolitikájában elkövetett hibák hatására — csökkent:

1950 januárban	2051 fő
1951 januárban	1560 fő volt a számuk.

A párt II. kongresszusát megelőző, 1951. január 27—28-án megtartott MDP pártkonferencia időpontjában a megyében a párttagok száma 18 000. A parasztság mellett alacsony volt a bányászok és az építőipari munkások felvételi aránya.¹⁸

A megyei pártkonferencián nagy hangsúlyt kapott a politikai felvilágosító munka. Úgy értékelték, hogy ez a pártmunka leggyengébb területe. A politikai nevelő munka gyengeségét a következőkkel indokolták: hiányzik a népnevelők megfelelő érvekkel való ellátása; igen alacsony a népnevelők politikai képzettsége. Hibának tekintették az agitációban azt, hogy nem minden esetben leplezi le az ellenséget.

A falusi agitáció — a Politikai Bizottság határozata alapján — a begyűjtés szorgalmazására, a tisztségviselés gyorsítására, a kulákság leleplezésére irányult. Az ilyen agitációs és népnevelő munka sokszor nem ragadta meg az embereket, a népnevelők egy részének is népszerűtlen feladatot jelentett.

Az MDP II. kongresszusát 1951. február 25—március 2-a között tartották. Itt határozták el az ötéves terv irreális felépítését.

A pártmunkában a kongresszus a falusi pártszervezetek megerősítését tekintette a fő feladatnak, a mezőgazdaság szocialista átszervezésének megoldása érdekében. A kongresszus az osztályharc éleződéséből, a feszült nemzetközi helyzetből kiindulva a lazaság, liberalizmus felszámolását, a fokozott éberséget, a vasfegyelmet, a kötelességteljesítést, a példamutatást, áldozatvállalást követelte meg a párt sorai-ban.¹⁹ Ezeket — az egyébként pozitív tartalmú célkitűzéseket — elferdítve értelmezték.

A kongresszusból adódó feladatokat 1951. március 12-én tárgyalta meg a megyei aktívaértekezlet, a fő feladatnak a mezőgazdaság szocialista szektorának erősítését, a kulákság elleni harcot, a begyűjtés fokozását jelölték meg. A megszabott feladatok a kulákság likvidálása irányába mutattak.

Az iparban a felemelt ötéves terv feladatainak megvalósítását tűzte célul az aktívaértekezlet. Ennek során a megye eddig nem tapasztalt beruházási összegeket kapott 1952-ben és 1953-ban. A későbbiek során a beruházások összege jelentősen mérséklődik. Mindezt jól mutatják az alábbi adatok:

(millió Ft)

Év	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Beruházások összege	203,0	433,2	1 196,5	1 059,8	617,6	668,2

Az aktíva értekezlet a feladatok megvalósításának eszközt a munkaverseny továbbfejlesztésében, minden sztahanovista munkamódszerének 5—5 munkásnak átadásában, a munkafegyelmeg megszilárdításában jelölte meg. Fontos tennivalónak szabták meg egy terv készítését a tanácsi apparátus megtisztítására.

Az MDP Veszprém megyei küldöttértekezlete 1951 decemberében értékelte a II. kongresszus határozatainak végrehajtását.²⁰ A küldöttértekezlet beszámolt az 5 éves terv 2. évének teljesítéséről, a sztahanovista mozgalom sikereiről (a ki-tüntetett sztahanovisták száma 1950 óta 180-ról 800-ra nőtt). Problémák is jelentkeztek: egyes helyeken, főleg a szénbányászatban hullámmóvá vált a termelés. A munkafegyelmeg lazulását az ellenség aknamunkájával magyarázták.

Beszámoltak a tsz szervezés eredményeiről. Egy év alatt — az erőltetett szervezés hatására — 50 új tsz csoport alakult, ezzel számuk 145-re emelkedett. A családtagok száma 3900, a tagoké 5500, 25 000 hold van a tszcs-k birtokában. Az elért eredményeket sem tartják elegendőnek. Hibázataik, hogy nem folyt elég következetes harc az ellenség ellen; ugyanakkor a meglévő tsz-ek megerősítésére nem fordítottak elég gondot. Országosan a mezőgazdasági beruházások az 1950—54-es évek átlagában az összes beruházás 13,7%-át, 1955-ben pedig 23,8%-át tették ki. Ezzel szemben Veszprém megyében ez az országos beruházási arány felét sem érte el. Pl. 1953-ban országosan 13,2%, Veszprém megyében 5,4%, 1954-ben országosan 22,6%, a megyében 9,4%, 1955-ben az országos 23,8%-kal szemben 11,3%. Ehhez még tudni kell, hogy a mezőgazdasági beruházásokból a tsz-ek az 1950—54-es évek átlagában mindössze 15,1%-ot, 1955-ben 12,8%-ot kaptak, Veszprém megyében — ahol az országos átlagnak mintegy 40%-a jutott mezőgazdasági beruházásokra, hozzávetőlegesen ennyivel kevesebbet kaptak a tsz-ek is. Ez az összeg kevésnek bizonyult. Megyénkben is legalább az országosnak megfelelő összegű tsz támogatásra lett volna szükség.²¹

Falun a pártszervezetek, a tanácsok és a tömegszervezetek legnagyobb munkájának a begyűjtést tekintették. 180 község teljesítette kötelezettségét. A beszolgáltatás mennyiségének növelése azonban egyre jobban sújtotta a közép- és a szegényparasztságot is. A begyűjtésben levő lemaradást

azonban — a központi instrukcióknak megfelelően — nem a túl magas beszolgáltatási tervekkel, hanem az ellenség elleni kemény fellépés elmaradásában látta a küldöttértekezlet (pedig a kemény fellépés, az adminisztratív rendszabályok nem maradtak el).

Értékelte a küldöttértekezlet az elmúlt konferencia óta végzett pártépítő munkát. Annak ellenére, hogy a tag- és tagjelölt felvétel nagy ütemben folyt (1951-ben november 1-ig felvettek 1163 tagot és 1428 tagjelöltet, összesen 2591 főt), a küldöttértekezlet a pártépítés elhanyagolását, mint alapvető hiányosságot marasztalta el. A problémát — a parasztpolitikában elkövetett hibák miatt — a falusi pártépítés, a falusi pártszervezetek megerősítésének hiánya jelentette. A pártvezetőségek szociális összetétele viszont javult:

munkások:	37%-ról	42%-ra
fiatalok:	8%-ról	9,6%-ra
nők:	16,4%-ról	17,8%-ra
értelmiségi:	2,8%-ról	3,2%-ra nőtt

A káderneműről szólva a küldöttértekezlet hiányosság-nak tekintette, hogy nem kerülnek kellő számban felszínre új káderek, a vezetők egy részét más területről kell hozni. (Pedig a megyében is voltak megfelelő káderek.)

A tömegszervezetek munkájáról szólva legrésztesebben az 1950 júniusában megalakult ifjúsági szervezet, a DISZ tevékenységét értékelte a megyei pártértekezlet. A DISZ taglétszáma az 1950-es 13 498 főről 1951 végére 16 108-ra nőtt, DISZ tag volt a fiatalok 29,4%-a. Az ifjúsági szervezet jó eredményeket ért el a termelőmunkában, a szénbányászatban, a vegyipari és textilipari DISZ rohambrigádok munkájával, továbbá a békekölcsönjgyűjtésben és a begyűjtésben. Hiba volt a DISZ vezetőinek munkájában, hogy az ifjúságban levő lendületet és kezdeményezést nem tudták megfelelően felkarolni.

1952. június 28-i ülésén az MDP KV-e megtárgyalta az ifjúság között végzett pártmunka helyzetét és feladatait.²² A KV határozatát 1952. augusztus 20-án a Veszprém megyei Pártválasztmány ülésén a helyi viszonyokra alkalmazva ismertették. 1953. május 11-én a MB megtárgyalta a határozat végrehajtását. A beszámoló úgy értékelte, hogy a fiatalok alkotni akarnak, lelkesek. A termelésben az ifjúság eredményesen vesz részt, példát mutat a szocialista mozgalmak elterjesztésében. Azonban sok helyen a DISZ vezetői elmaradtak az ifjúság mögött kezdeményezésben, harcos-ságban, nem tudják kellő mértékben mozgósítani az ifjúságot a parthatározatok végrehajtására.

A DISZ-ben kisebb volt a taglétszám, mint a pártban. (MDP tag: 19 029 fő, DISZ tag 18 968), pedig a KV határozata óta 1414 fiatalot vettek fel a DISZ-be. Ez az arány nem volt szerencsés, mert sok fiatal — akire a DISZ-ben lett volna szükség — a pártba való felvétele után már nem tevékenykedett az ifjúsági mozgalomban.

Az elfogadott határozat központi kérdésként jelölte meg az ifjúság szocialista szellemű nevelését, a fegyelmetlenséget, az igazolatlan hiányzások csökkentését, a DISZ bizottságok káderproblémáinak jobb megoldását, az ifjúság szabadidejének megfelelő programmal való eltöltését.²³

Visszatérve az 1951 decemberi Veszprém megyei MDP küldöttértekezletnek a tömegszervezetek munkáját értékelő tevékenységére, az MNDSZ-ről szólva megállapította, hogy egészen magas létszámmal, 20 476 taggal működött. Komoly segítséget nyújtott a termelés, a begyűjtés és a békekölcsönjgyűjtés végrehajtásában. Azonban — ha a tömegszervezetek szerepét helyesen fogják fel — nem ezek lettek volna az MNDSZ fő feladatai. A megyei küldöttértekezlet úgy értékelte, hogy gyengébb munkát végzett a nőszövetség a különböző ellenséges erők elleni harcban.

A Szabadságharcos Szövetség (taglétszáma: 4516 fő) a szakmai kiképzésben ért el szép eredményeket.

Az MSZT a Szovjetunió eredményeinek népszerűsítésében tűnt ki, taglétszáma egy év alatt megkétszereződött. A küldöttértekezlet idején 19 445 tagja volt.

Hibás koncepció volt a DISZ, az MNDSZ és a nőszövetség tevékenységét eléggé egyoldalú, operatív jellegű felhasználása, mert ezzel háttérbe szorult a saját rétegeik körében

végzett többrétű, azok érdekeinek és érdeklődési körének megfelelő munka.

A későbbiekben a párt ideológiai munkájában bizonyos fellendülést hozott az SZKP XIX. kongresszusa anyagának feldolgozása.²⁴

1953 tavaszán lényeges feladatot jelentett a pártszervezeteknek a választások előkészítése. 1953 májusában került sor az országgyűlési választásokra. Veszprém megyében 246 740 fő volt választásra jogosult. Közülük 243 802-en szavaztak le. A Népfontra adott szavazatok száma: 239 037. Ellene szavazott 3129 választó, érvénytelen szavazat 1636 volt.²⁵

3. AZ 1953 JÚNIUSI HATÁROZAT HATÁSA A MEGYÉBEN (1953—1955)

Az MDP KV-e 1953. június 28-i határozatában feltárta a párt politikájában elkövetett hibákat és meghatározta a kijavításukhoz szükséges tennivalókat. A határozat alkalmas volt a hibák kijavítására. Ez azonban mégsem következett be egyrészt azért, mert a régebbi pártvezetés, Rákosi Mátyással az élen, nem tudott és nem is akart őszintén szakítani a szektás, dogmatikus hibákkal; másrészt a hibák kijavításában döntő szerepet kapott Nagy Imre revizionista csoportja, eltorzította annak lényegét és saját politikai céljai érdekében használta fel. Rákosiék amiatt is túrték kritikátlanul Nagy Imrék tevékenységét, hogy annak csődje az ő más irányú politikájukat igazolja, és erre hivatkozva visszatérhessenek eredeti hibás koncepciójukhoz, ami 1955 márciusa után be is következett.

Az 1953 júniusi határozatot Veszprém megye dolgozói is lelkesedéssel fogadták. Élénk politikai aktivitást váltott ki a lakosság minden rétegében, bár ez a lelkes fogadtatás nagyon eltérő értelmezést takart. A határozat alapján hozott kormányintézkedések hatására javultak a lakosság életkörülményei. A végrehajtott áruszállítások 81,9 millió Ft megtakarítást jelentettek a megye dolgozói számára. A júniusi határozat alapján megszületett intézkedések különösen a falvakban éreztették kedvező hatásukat, mintegy 100 millió Ft-ot jelentettek megyénk parasztságának. Az összes adókedvezmények értéke: kb. 40 millió Ft. A begyűjtés csökkentése 1954-ben 1953-hoz viszonyítva 167 millió Ft többletjövdelemhez juttatta a megye parasztságát.²⁶

A kormányprogram nagy nyomattal vetette fel a szocialista törvényesség megszilárdításának szükségességét. Az első intézkedések közé tartozott az 1953. évi 13. sz. tvr., amely létrehozta az új ügyészi szervezetet. A törvényesség megtartása felett a Magyar Népköztársaság legfőbb ügyésze örökdió. Feladatát a megyékben és a járásokban kiépített ügyészi szervezet látta el. A párt megyei VB-a 1954 februárjában beszámoltatta a megyei ügyészséget végzett munkájáról. A tapasztalatok szerint csökkent a dolgozók zaklatása; a kormányprogramot követő hónapokban azonban a panaszok 90%-át az osztályellenség adta be. Igényeik jó részét elutasították.²⁷

A júniusi határozatot követően azonban számos negatív jelenségre került sor a megyében is. Nagy Imre beszéde olyan látszatot keltett, mintha a párt és a kormány feladta volna a szocializmus építésének politikáját. Az osztályellenség ennek hatására aktivizálódott: igyekezett minél nagyobb zavart kelteni. Hirdette, hogy ne tartsák be a normákat, lazítsák a munkafegyelmet. A megyében nőtt az igazolatlanul mulasztók száma, megromlott a munkafegyelem, a szénbányaszatban nagy lett a fluktuáció, csökkent a tervteljesítés. A kétlakiak és a volt kispárosok megindultak, hogy elfoglalják földjeiket és műhelyeiket.²⁸

A falusi osztályellenség általános támadást indított a termelőszövetkezetek ellen, a tsz-ek felbomlásására. Visszakövetelték évekkal azelőtt felajánlott házaikat, földjeiket. Tagyonban hivatalos végzés nélkül egy kulák a régebben felajánlott földjét visszafoglalta, Nórápon egy másik kulák fel-törte a községi tanácsház ajtaját és beköltözött a tanács he-

lyiségeibe. A kormányprogram után 1953 őszén mintegy 1300 család lépett ki a tsz-ekből.²⁹

A pártszervezetek megindították a harcot a tsz-ek megvédéséért az ellenség romboló munkájával szemben. Megindult a harc azért, hogy a becsületes dolgozó parasztoikat, akik el akarták hagyni a tsz-eket, meggyőzzék elhatározásuk helytelenségéről. A pártszervezetek sikerrel védték meg a szövetkezetek többségét. A kommunista példamutatás jelentőségét mutatja az a tény, hogy mindössze két olyan tsz osz-tolt fel, amelyben pártszervezet működött.

Megromlott az állam iránti kötelezettségek teljesítése (begyűjtés, adófizetés), zavart okozott a revizionista befolyás és az ellenséges hírverés a falusi osztályharc kérdésében, azt hirdették, hogy nem kell harcolni a falusi osztályellenség ellen. A kulákok akcióit nem egy helyen az állami szervek is segítették. Végzéseket, igazolásokat adtak a kezükbe, törvénysítették a kulákok követeléseit.

A KV-nek a párt belső életére hozott határozatait megyei pártaktívá üléseken, majd azt követően taggyűléseken tárgyal-ták meg a kommunisták. Megnövekedett a párttagság akti-vitása és felelősségérzete, bátran és élesen bírálták a vezetés hibáit és tömegesen tettek javaslatot a hibák megszüntetése-re, javult a pártszervezetek kapcsolata a dolgozó tömegek-vel. A pártélet kezdeti fellendülése után — a párt felső veze-tésében folyó elvtelen harc és következtelen politika hatá-sára — a megyei pártválasztmány és a megyei pártbizottság sem tudott következetesen harcolni a hibák kijavításáért, a KV 1953 júniusi határozatának végrehajtásáért.

Az 1954. április 10—11-i megyei pártértekezlet a párt és a tömegek közötti kapcsolatot értékelve azt állapította meg, hogy a tag- és a tagjelölt felvételi hiányosságai — különösen a tsz és az egyénileg gazdálkodó parasztság körében — a gyenge tömegpolitikai munkára vezethetők vissza. A hatá-rozatok meghozatala előtt keveset tanácskoztak a dolgozókkal, sok még a munkában a bürokratikus vonás.

A pártértekezlet feladatul szabta meg a pártszervezetek-nek, hogy foglalkozzanak a dolgozók mindennapi problé-máival, intézzék el panaszaikat, ugyanakkor erőles fellé-pésre van szükség a felelőtlen ígérgetések ellen. A tömegkap-csolatok javítása szempontjából döntő jelentőségük van a tömegszervezeteknek. A DISZ-nek legfontosabb feladatául adta a falusi ifjúság mozgósítását a párt falusi politikájának sikeres megvalósításáért és azt, hogy a DISZ tagjai mutas-sanak példát az állam iránti kötelezők teljesítésében. Az üzemekben a szocialista munkaversenyben való aktív rész-vétel segítheti elő a tervek teljesítését és a fegyelem megszi-lárdulását.

A szakszervezetek a munkaverseny kiszélesítése mellett a munkafegyelem, a terv- és bérfejelem megszilárdítását, a termelékenység növelését, az önköltség csökkentését és a ta-karékosság fejlesztését kapták feladatul a pártértekezlettől.

A pártértekezleten — az MDP KV-nek a pártpropaganda helyzetéről és feladatairól hozott 1953. október 26-i hatá-rozatának³⁰ hatására — a korábbiaknál nagyobb súllyal sze-repelnek ideológiai kérdések.

A júniusi határozat után a megyei pártbizottság igyekezett a legfontosabb elméleti kérdések megvitatásával segíteni a pártoktatás színvonalának emelését és a gyakorlati politikai munkát. A pártértekezlet a következő elméleti kér-dések tisztázását szabta meg: népi demokráciánk osztályvi-szonyainak elemzése alapján tudatosítani kell az egyénileg dolgozó parasztsággal, különösen a középparasztsággal kap-csolatos politikát; a mezőgazdaság megerősítésének népgaz-dasági jelentőségét, elsősorban a proletárdiktatúra, a mun-kásosztály hatalmának megszilárdítása szempontjából. E kérdések megértése mellett nagy gondot kell fordítani a párt-oktatásban meglévő hibák és lazaságok felszámolására. A pártoktatásban ugyanis ekkor a párttagságnak csak 30%-a tanult. Ez a szám alacsony, és az oktatási fegyelem sem volt kielégítő.

A pártértekezlet helyesen foglalta össze a legfontosabb tennivalókat: „Célkitűzéseinket csak akkor valósíthatjuk meg eredményesen, ha felszámoljuk pártéletünk hibáit, meg-

szilárdítjuk a pártdemokráciát, megvalósítjuk a kollektív vezetést és még szélesebb körben kibontakoztatjuk a bírálat és az önbírálat egészséges szellemét.³¹

Éhhez azonban a megfelelő feltételek csak részben voltak meg, mert az MDP III. kongresszusa (1954. május 24—30.) elhallgatta a pártegység megmболását és a revizionista veszélyt.³² A Nagy Imre köré csoportosult revizionista elemek ettől bátorítást nyertek és rövid idő múlva térhódításuk erősödött (a Hazafias Népfront I. országos kongresszusa 1954. október 23—24 és az MDP KV októberi ülése).³³

A revizionisták tevékenysége nyomán megnövekedett a jobboldali veszély. Az MDP KV-e 1955. március 2—4-i ülésén most már nyíltan harcba száll a jobboldali hibák és torzítások ellen. A határozat azonban nem szól a szektás, dogmatikus hibákról, nem bontakoztatja ki a kétfrontos harcot. Ennek hatására ismét erősödnek a „baloldali” torzítások.³⁴

Veszprém megyében 1955. március 12-én kommunista pártaktíva értekezlet tárgyalta meg a KV március 2—4- ülése alapján a megye politikai helyzetét. Párdi Imre megyei első titkár beszámolójában ismertette az ipar helyzetét. A megye ipara 1954-ben 5,5%-kal termelt többet, mint 1953-ban; teljes termelési tervét 98,7%-ra teljesítette. A termelékenység kedvezőtlenül alakult. Ezt jól mutatja három év összehasonlító adata:

1952:	100,0%
1953:	99,2%
1954:	98,8%

Az önköltség emelkedett. Nagyon sokan változtattak 1954-ben munkahelyet, 16,2%-uk önkényesen kilépett. A mezőgazdaság 1954-ben 14,1%-kal kevesebb gabonát termelt, mint az előző évben, a sertésállomány viszont 8—10%-kal nőtt. A begyűjtési tervet nem teljesítették. Ennek oka az állami fegyelem terén tapasztalható lazaság és a falusi osztályellenség aktivizálódása. A kedvezőtlen termelési eredmények ellenére az életszínvonal jelentősen javult. A reálbérek 15%-kal voltak magasabbak, mint 1953-ban, az állami és szövetségi kiskereskedelem 15,9%-kal nagyobb forgalmat bonyolított le 1954-ben, mint egy évvel korábban.

A jobboldali nézetek hatására csökkent a párt és a pártvezetés tekintélye, meglazult a párt-, a munka- és az állampolgári fegyelem, lazább lett a törvények kezelése, a gazdasági vezetők megalkuvó magatartása miatt az üzemekben gyakori a normalizálás, bércsalás, a selejtyártás, a tervfegyelem megsértése.

A falun eluralkodott az osztálybéke szelleme. Opportunizmus terjedt el a begyűjtést és az adózást intéző állami szerveknél. A kulákok a begyűjtési tervet 1954-ben csak 83,4%-ra teljesítették. A megyében egészében sem teljesítették a begyűjtési tervet. Ez a laza állampolgári fegyelemre és a begyűjtés elleni agitáció aktivizálódására vezethető vissza. Nem folyt megfelelő politikai munka a tsz-ek megszilárdítása és számszerű fejlesztése érdekében. A jobboldali nézetek erősödésével zavar támadt a pártban is, az ellenség elleni harc gyengült. Ennek hatására olyan nézetek terjedtek el, hogy a párt lemond a szocializmus építéséről. Ilyen helyzetben nem folytatható kielégítő politikai munka a tsz-ek megszilárdítására, sőt csökkent a termelőszövetkezeti családok száma is. Az 1952-es 3963-ról 1956. december 31-én 3600-ra, 1954. december 31-én pedig 3274-re esett vissza.

A revizionista és az ellenséges elemek el akarták homályosítani a munkásosztály vezető szerepét — különösen falun — és több helyen a pártot is háttérbe akarták szorítani. Ez egyes népfrontbizottságok munkájában nyilvánul meg a legszembetűnőbben. Bár számos helyen a népfrontbizottságok a párt-szervezetek vezetésével, a tömegszervezetekkel együtt egészséges kezdeményezéseket tettek, sok helyen azonban a népfront bizottságokban nem érvényesült a párt vezető szerepe. Néhány helyen az ellenség saját céljaira igyekezett felhasználni a népfrontot. Azt hangoztatták, hogy „politikamentesen” akarnak dolgozni. Sok helyen a népfrontbizottságokban az egyházi reakció képviselői lettek a hangadók. Túlzott, megvalósíthatatlan követeléseket javasoltak a helyi programokba. A nemzeti összefogást úgy értelmezték, hogy abba a falusi osztályellenség is beletartozik.

A megyei pártaktíva felvette a harcot azon szektás gyakorlat ellen, hogy a párttagok távol tartják magukat a népfronttól, ahelyett, hogy ott aktív politikai tevékenységgel, türelmes felvilágosító munkával, az ellenséges nézetek leleplezésével biztosítanák a párt álláspontjának érvényesítését.

Az aktíva feladatul jelölte meg, hogy a munkásosztály köre kell csoportosítani a nemzeti egység jelszavával a dolgozó rétegeket, harcolni kell — a főleg az ifjúság, elsősorban az egyetemi hallgatók és a pedagógusok körében jelentkező nacionalista nézetek ellen. Erősíteni kell a falusi pártszervezetek éberségét a falusi osztályellenség ellen, nem szabad megtérni az osztálybéke hangulatát. A megye szántóterületének csak 8,5%-án gazdálkodtak ekkor szövetkezetek. Mindent meg kell tennünk — határozta el a megyei pártaktíva —, hogy az elkövetkező hónapok során a megyében erősödjének a meglévő tsz-ek és új tsz-ek jöjjenek létre. Ez a feladatmegjelölés ismét magában hordozta a szektás hibák feléledését.³⁵

Figyelemre méltó a Megyei Pártbizottság 1955. május 5-i kibővített ülése, amely „A DISZ munkája és pártirányítása” című jelentést vitatta meg. A Megyei Pártbizottság megállapította, hogy az ifjúság körében nyugtalanító, veszélyes jelenségek tapasztalhatók. A munkásifjúság körében fegyelméletlenség, laza munkafegyelem, könnyű pénzszerszerési hajlam; a tanulóifjúság körében nacionalista, kozmopolita vonások, a Szovjetunió eredményeinek elhallgatása, a nyugati kulturális és tudományos eredmények túlbecsülése; az elpuhultság és az áldozatvállalás hiánya tapasztalható a tanuló és a parasztifjúság körében; az ifjúság között megtalálható az elégedetlenség, eredményeink lebecsülése, a követelődzés. A DISZ taglétszáma lassan nő, a tagdíjfizetési fegyelem laza. A negatív jelenségek okai: gyenge a DISZ nevelőmunkája, hiányzik a vonzó, színes, tartalmas program, kevés fiatal vesz részt a DISZ oktatásban (134 Petőfi iskolán 2010 hallgató tanul). A megyebizottság olyan DISZ munkát javasol, amely kielégíti az ifjúság igényeit.³⁶ Ezek a megállapítások alapján helyesek voltak, de az ifjúság helyzetét nem lehet különválasztani az általános politikai légkörtől: felbomlóban volt a pártegység, jobb- és baloldali hibák demoralizálták a pártot stb. Mindezek a DISZ-re és az ifjúságra is kedvezőtlenül hatottak.

A KB 1955 márciusi határozatának hatásáról fontos összegezést adott a Megyei Párt-VB 1955 május végi ülése. Megállapítja, hogy a KV márciusi határozata széleskörű megértetése érdekében nem sikerült a tömegek körében megfelelő felvilágosító munkát végezni. A határozat után — amely felvetette a párt politikájának jobboldali torzítását — a népfront bizottságok munkájában ingadozás volt tapasztalható. A párttagok nem érzik a felelősségüket a népfront bizottságok munkájáért, távolmaradnak üléseikről; de ha részt is vesznek: nem állnak ki, nem magyarázzák megfelelően a párt politikáját.³⁷

Mindezek a kedvezőtlen jelenségek tendenciájukban jeleztek az 1956-ra kialakult súlyos helyzetet, amely a szektás „baloldali” vonások megerősödéséből, a revizionista támadásból, a belső és külső osztályellenség aktivizálódásából adódóan elmélyült.

4. A KÖZPONTI VEZETŐSÉG 1956 JÚLIUSI HATÁROZATÁNAK HATÁSA A MEGYÉBEN

1956. február 14—25-e között tartották az SZKP történelmi jelentőségű XX. kongresszusát.

A XX. kongresszus után megerősödött a párt forradalmi magva, amely szakítani akart a Rákosi csoport hibáival a marxizmus—leninizmus elvei alapján. A Központi Vezetőség 1956. július 18—21-i ülésén megszületett az a határozat, amely megmutatta a válságból kivezető utat.

A határozat helyesen szabja meg a soron levő feladatokat az ipar- és a mezőgazdaság területén. A KV egy sor javaslatot tesz a kormányoknak a dolgozók életszínvonalának emelésére.

A határozat legfontosabb útmutatása a szilárd elvi, lenini politika, a párt egységének és fegyelmének megszilárdítására vonatkozó megállapítása.

Fontos személyi változásokat eszközölt a KV júliusi ülése. Leváltják Rákosi Mátyást politikai bizottsági tagságából és a KV első titkári tisztségéről. Farkas Mihályt — a törvénysértésekért való felelősségeért — kizárják a KV tagjai közül és a pártból is. A Központi Vezetőség tagjává választják többek között Kádár Jánost, Kállai Gyulát, Marosán Györgyöt, Mező Imrét és Révai Józsefet. A KV első titkárává választják Gerő Ernőt.³⁸

Mindent egybevetve, a júliusi határozat megeremtette a hibák kijavításának és a párt megerősödésének politikai feltételét.

Veszprém megyei pártaktíva foglalkozott 1956. augusztus 6-án a KV júliusi 18—21-i ülésének határozatából adódó feladatokkal. Sebestyén Ferenc, a Megyei Pártbizottság első titkára referátumában a határozat jelentőségét a következőkben foglalta össze:

„A párt KV-e választ adott a legfontosabb kérdésekre, olyan választ, amellyel dolgozó népünk egyetért. Most már minden alap megvan arra, hogy felszámoljuk a bizonytalanságot, választ adjunk a még esetleg felmerülő kérdésekre és következetesen haladjunk előre a párt politikájának megvalósításáért.

A KV ezen határozata szilárd elvi, politikai és cselekvési egység feltételeit teremti meg a pártban. Egész pártunk és dolgozó népünk helyesli azt az utat, amelyet a XX. kongresszus megjelölt.

Megyénk kommunistái és dolgozói többségében megelégedéssel és megelégedéssel fogadták a KV határozatait, valamint a párt vezetésében történt személyi változásokat.

Végül nagyjelentőségű a KV ezen határozata azért is, mert elérkeztünk ahhoz a korszakhoz, amelyben a pártunk előrehaladását már hosszú idő óta akadályozó dogmatizmust és szektáságot felszámoljuk.³⁹

Veszprém megyében is kedvező feltételekkel indul a júliusi határozat végrehajtása. Az üzemek dolgozói megelégedéssel vették tudomásul azokat a korábbi intézkedéseket, melyekkel az alacsonyfizetési dolgozók bérért rendezték és 650 Ft-ban állapították meg az időbéres dolgozóknál a legalacsonyabb fizetést. Intézkedés történt a bányászatban a minőségi termelés érdekében, a bérézés terén. Az alumíniumkohászatban, és egyes vegyi üzemekben sor került a 6 órás munkanap bevezetésére. Megelégedést váltott ki a lakosság körében a május elsejével végrehajtott árleszállítás. Lényegesen javult a megye hússzállítása.

A vállalatok önállóságának növelése terén komoly kezdeményezést jelentett az a határozat, hogy országosan 22 nagyüzem önállóan készítette el 5 éves tervét. Megyénkben az Ajkai Erőműben, a Péti Nitrogénművekben és az Inotai Alumíniumkohóban széles üzemi aktívákon vitatták meg a dolgozók javaslatai alapján elkészült tervjavaslatot. Igen nagy aktivitás volt tapasztalható ezeken az üzemi gyűléseken. Ugyancsak a dolgozók aktivitását mutatja az ötéves terv irányelveiről szóló vita is.

Az ipari üzemek termelése az 1956-os év első félévében általában kedvező képet mutatott. A megye minisztériumi ipari első féléves tervét 102,5%-ra teljesítette. Ez 15,5%-kal magasabb, mint az elmúlt év hasonló időszakában. A termelékenység 9,7%-kal emelkedett. Az aktívárterkezet időpontjában az aratás 90—95%-ra állt. A kalászosok jó közepes termést ígértek.

A megyei pártaktíva részletesen elemezte a szocialista törvényesség megszilárdításának helyzetét. Úgy értékelte, hogy a megyében is van e téren előrehaladás. Lényegesen javult a bűnüldöző és igazságügyi szervek munkája. Az ügyészség fokozottabb tevékenységet fejt ki a nyomozás és a vizsgálat során elkövetett törvénysértések kiküszöbölésére.

Mindebből arra a következtetésre jut a pártaktíva, hogy „Bíróságaink felé a párt elvi irányítására, rendszeres ellenőrzésére van szükség. Segítséget kell adni a bíróságainknak, hogy pártunk politikájának szellemében dolgozzanak, döntéseik megalapozottak, törvényesek legyenek. Olyan légkörnek kell tehát a szocialista törvényesség terén kialakulni, hogy mindazok az állampolgárok, akik nem sértik meg fennálló jogszabályainkat, törvényeinket, nyugodtan éljenek, ne

kelljen rettegniük: hátha holnap ezért vagy azért igazságtalanul meghurcolják.”

Az MDP Központi Vezetőségének az értelmiségi politikáról szóló határozata⁴⁰ szellemében elemzi a beszámoló a párt értelmiségi politikájának megyei helyzetét. Megállapítja, hogy a megye értelmiségének többsége megfelelő munkát végez a szocializmus építése érdekében, de úgy értékeli, hogy a párt és az értelmiség közötti kapcsolat nem kielégítő. Az értelmiség körében az utóbbi időben nincs megfelelő kezdeményezés. Nem forrott még össze a régi és az új értelmiség.

Egyéb okok mellett e hibák forrása a dogmatizmusból eredő, az osztályharc feltétlen éléződéseről szóló káros elmélet és ennek megfelelő szektás gyakorlat a párt és állami vezetésben.

A kommunisták és a pártszervezetek legfontosabb feladata a KV határozata alapján tudatosítani az értelmiség nagy szerepét a szocializmus építésében és ezzel javítani a párt és az értelmiség kapcsolatát. Az aktíva felhívja a figyelmet arra: biztosítani kell az értelmiség körében a legteljesebb bizalom légkörét, hogy a gyanakvás legkisebb megnyilvánulását se lehessen tapasztalni. Az értelmiség megítélésénél a felszabadulás óta végzett munka tekinthető elsősorban alapnak.

A pártszervezetek gondoskodjanak arról is, hogy az értelmiséggel szemben elkövetett hibákat megszüntessék és mindennemű igazságtalanságot helyreállítsanak.

Ugyanakkor nagyon helyesen hívja fel az aktíva a pártszervezetek figyelmét arra, hogy az értelmiség megnyerésére irányuló politikának semmi esetre sem lehet az ára, hogy elvi engedményeket tegyünk. Az utóbbi napok eseményei még inkább arra figyelmeztetnek, hogy az ideológiai fronton az osztályharc éléződik. Éppen ezért is a jövőben nyílt, bátor, őszinte elvi vitákat kell kezdeményezni az értelmiség körében.

Az ideológiai munkát elemzve, fokozott harcra hívja fel a pártaktíva a megye kommunistáit mind a szektáság, mind a jobboldali opportunizmus ellen; hiszen mindkettő egyaránt káros és bőségesen megtalálható a mi megyénkben is.

Az ideológiai munka gyengeségére vall, hogy sem a megyei, sem az alsóbb pártbizottságok nem igen kezdeményeztek olyan vitákat, amelyek széles körben biztosították volna a párt véleményének elterjesztését. Hiba volt, hogy a XX. kongresszus után felmerült vitás kérdéseket budapesti sajátosságoknak tekintette a Megyei Pártbizottság, és nem törekedett arra, hogy a megyében jelentkező problémákra kellő választ adjon.

A megye kommunistái képviselőinek tanácskozási feladatul szabtá, hogy a párt ideológiai munkája erőteljesen segítse elő a mindennapi gazdasági feladatok megoldását.

A megyei pártaktíva központi direktíva alapján a tsz szervezés kérdésében helytelen álláspontot foglalt el. Abban az időszakban, amikor a népi hatalom megvédése és megerősítése volt napirenden, nem volt helyes a mezőgazdaság szocialista átszervezésének meggyorsítását, 1956-ra 5000 család tsz-be szervezését célul tűzni, mert ez a hatalom politikai alapját, a munkás-paraszti szövetséget gyengítette.

Félreérthetetlenül kifejezi azt a véleményt, hogy igen határozottan vissza kell utasítani minden támadást, amely a párt ellen tör és amely támadás a Szovjetunió és a népi demokráciák egységének megbontására törekszik. Határozott válasz az ez állásfoglalás a belső és külső ellenséges erők erősödő párt-és szovjetellenes propagandájára.

A pártaktíva úgy értékeli: „Minden biztosítékunk megvan arra, hogy pártunk elhárítja az akadályokat fejlődésünk elől, gyökeresen kiküszöböl minden, a személyi kultusz következményeivel összefüggő káros maradványt és bürokratikus megnyilvánulást”.

Meghatározza az aktíva a tennivalókat is: biztosítani kell mindenekelőtt, hogy megyénk valamennyi kommunistája megismerje a KV határozatát. Megértse azt, maradéktalanul magáévá tegye és ez határozza meg az elkövetkezendő időkben cselekvését. El kell érni, hogy megyénk valamennyi kommunistája a párt előtt álló feladatok végrehajtásáért minden kérdésben egységesen kiálljon és egy akarattal, egységes cselekvéssel harcoljon a párt ügyéért,

A KV határozata után előre kell néznünk és lelkesen dolgozni; ez az egyik biztosítéka, hogy a hibák ne ismétlődjenek meg.

A megyei aktívaértekezletet követően járási, városi pártaktívák, nagygyűléseken, pártnapokon ismertették a KV júliusi határozatát. A megye dolgozó pártnapokon lelkesedéssel fogadták a határozatot; a felszólalók helyeselték és örömmel üdvözölték a párt állásfoglalását. A pártakvitáción — a kibontakozás reményében — mind a részvétel, mind pedig az aktivitás tekintetében nagy változás történt az előző időszakhoz képest.⁴¹

A szocializmus külső és belső ellenségeit átmenetileg zavarba ejtette a KV júliusi határozata és ennek pozitív hatása. Attól féltek, ha a párt kezdeményezésére kijavítják a szocializmus építése közben elkövetett hibákat, s akkor megszilárdul a párt helyzete, megerősödik a párt és tömegek kacsolata, megszilárdul a szocialista rendszer.

A belső és külső ellenség ellentámadásba indult. Az ellenforradalom szellemi előkészítését — a magát a XX. kongresszus elvei magyarországi zászlóvivőjének kikiáltó — Nagy Imre—Losonczy csoport vállalta.⁴²

Augusztus második felétől Veszprém megyében is sokasodtak azok a jelek, amelyek az ellenforradalom felé mutatnak. Az osztályellenesség és a revizionista rémhírekkel igyekeztek ellensúlyozni a KV júliusi határozatát. Ez sok embert tétovázóvá tett — falun.⁴³ Augusztusban és szeptemberben sokhelyütt a néppfront bizottságokból kihagyták a kommunistákat.⁴⁴ Több pedagógus „összeférhetetlennek” tartotta a szervezett iskolai és az önkéntes üttörő munkát. Kevesen vállaltak DISZ vezetői megbízást.⁴⁵

Romlott a pártfegyelem. Az október első felében megtartott propagandista tanácskozásokon a propagandisták jelentős része nem jelent meg. Jelentősen csökkent a politikai oktatás iránti érdeklődés a párttagság körében. Többen kijelentették: „Ha a tanulás önkéntes, akkor nem vagyunk hajlandók részt venni a pártoktatásban”.⁴⁶

A Petőfi Kör vitáin elhangzott nézetek a megyébe is eljutottak. Több értelmiségi — főleg pedagógus — Pápáról, Veszprémből és Keszthelyről ugyanis meghívót kapott az októberi vitaestire. Hazatérve az ott hallottakat továbbadták a pedagógusoknak. Így terjesztették a Nagy Imre—Losonczy csoport zavartkeltő párt és államellenes eszméit.⁴⁷ Ennek hatására itt is többen kérték a Petőfi Kör létrehozását. Keszthelyen létre is hozták a Petőfi Kört. Zsilinszky Rudolf veszprémi egyetemista a megyei lapban október 20-án hangot ad követelésének „Miért nincs Veszprémben Petőfi Kör” című írásában.

A Hazafias Néppfront megyei Bizottságának október 15-i értelmiségi ankétja a párt- és államellenes támadás első nyílt megyei fóruma volt. A felszólalások teljesen egyoldalúan ócsárolták a népi hatalmat, a szocialista rendszer vívmányait. Úgy állították be a helyzetet, mintha 12 év alatt itt minden rossz és hibás lett volna. A párt vezető szerepe elleni támadásként elhangzott egy ilyen hozzászólás: „Töltse be a Néppront a párttal és az államhatalommal szemben az ellenzék szerepét”. Ez a felfogás megegyezett a Nagy Imre—Losonczy revizionista csoportnak azon állásfoglalásával, amely tagadta a párt vezető szerepét, a Népprontot a párt fölül akarta helyezni.

Az ellenforradalom előkészítésének e veszprémi nyílt fórumán általános támadást intéztek a funkcionáriusok ellen, akiket tudatlan, hozzá nem értő, élősködő embereknek mutattak be, követelve egyesek leváltását, mások felelősségre vonását. Pedig valójában a funkcionáriusok többsége az adott körülményeknek megfelelően helyesen képviselte a munkásosztály érdekeit. Egyes pártfunkcionáriusok leváltását az ellenforradalmárok éppen ezen emberek osztályhűsége miatt követelték.

A legszélsőségesebb ellenforradalmi demagógiával az ellenforradalom későbbi megyei vezéralakja, dr. Brusznjai Árpád fejtette ki nézeteit. Azzal kezdte beszédét, hogy az értelmiség problémája csak akkor oldódik meg, ha az egész népe megoldódik. Úgy állította be, hogy hazánkban a szocializmus építése időszakában állandóan romlott az életszínvonal, itt minden rossz, ami történt. A beszéd további része a legvérlázítóbb ellenforradalmi program. A funkcionáriu-

sokat három csoportba sorolta: 1. gyilkosoknak, kártevőknek, 2. sarlatánoknak, 3. szélhámosoknak. Egy részüket meg kell büntetni, másokat meg kell akadályozni, hogy szélhámoskodjanak, a funkciójukhoz nem értő „sarlatánokat” vissza kell állítani a termelő munkába.⁴⁸

A revizionista hangok október közepétől már a megyei lapban is teret kapnak. Ezt mutatja az értelmiségi ankét anyagának leközlése, másrészt a „Megjegyzések egy propagandista tanácskozáshoz” című vitacikk megjelenése. A cikk szerzője vitába száll Gazsó Pál balatonfüredi előadásának azon megállapításával, hogy „ma éleződik az osztályharc”. A vitacikk szerzője — az országos és megyei konkrét tények ellenére — azt írja, hogy nem lehet egyetérteni G. P. állításával, mert a mi viszonyaink között nem ez a jellemző. Bírálja a propagandista tanácskozást azzal, hogy „sokkal bátrabban beszélhetnének a propagandisták a múlt hibáiról is”. Mind-ezt négy nappal a dolgozó népünk vívmányait ócsárló értelmiségi ankét után teszi. A cikk szerzőjének valóságos szándékait jól kifejezi írásának következő megállapítása: „Gyökerében kell felszámolni a régít, mert csak így lehet szó a tiszta lap nyitásáról”.⁴⁹

Az ellenforradalom kitörése előtt az utolsó pozitív szellemű nyilvános reagálás a hibás nézetekre, zavarkeltésre Gazsó Pál „Az osztályharc néhány problémájáról” című válaszcikke. Ebben Gazsó Pál kimutatja, hogy a fenti cikk szerzője bármennyire takarózik és „érvel” a XX. kongresszus szellemével, állítása antimarxista, egyoldalú és elfogadhatatlan. Jogosan állapítja meg a válaszcikk szerzője, hogy „megélenkül a kémtevékenység, másrészt az osztályellenesség hazai maradványai bátrabban és szemtelenebbül lépnek fel szocialistaellenes nézetekkel”. Megjegyzi, hogy ez nem marad hatástalan társadalmunk sok becsületes — de félrevezetett tagjára.

A továbbiakban részletesen felsorolja a megyében jelentkező revizionista és ellenséges nézeteket és gyakorlatot is. Ezek országos jelenségek voltak. Mint az ország más városaiban, különösen Budapesten, úgy a mi megyénkben is megtalálhatók voltak az alábbi nézetek. Szép számmal akadnak olyanok, akik feketére akarják mázolni a magyar népi demokratikus rendszer vívmányait. A jogtalanul kuláknak minősített középparasztok rehabilitálásának jelszavával számos esetben kulákokat nyilvánítanak középparasztnak. Az értelmiség körében elterjedtek az olyan nézetek, hogy „az értelmiség van hivatva az ország vezetésére... hogy megvédje a párt erkölcsi tisztaságát”. Mások kétségbe vonják a munkásosztály vezetésére való alkalmasságát. A jószándékú, csak a hibákat kijavítani akaró, de az ellenséges nézetekkel megfertőzött emberek körében is elhangzik olyan követelés, hogy „állítsuk vissza a többpárt-rendszert Magyarországon”.⁵⁰ Ezek a nézetek különféle vitafórumokon nyilvánosan is elhangzanak.

5. AZ ELLENFORRADALOM VESZPRÉM MEGYEI ESEMÉNYEI

A szocialista rendszer ellen indított támadásban jelentős szerepe volt Budapesten az írónak és újságíróknak. A Nagy Imre—Losonczy-csoportnak a Veszprém megyei értelmiség jó részére is jelentős befolyása volt.

A revizionistáknak és az ellenforradalmároknak elsősorban az egyetemista fiatalokat sikerült megzavarni. Támadást intéztek a DISZ ellen, mert — hibáival együtt is — a párt ifjúsági szervezete volt. Az ifjúságnak a DISZ-ben megnyilvánult szervezeti egységét a MEFESZ megalakításával bomlasztották szét. A MEFESZ az ellenforradalmat előkészítő tüntetés, az ellenforradalom elindításának politikai szervezetét képezte. A MEFESZ munkáját tudatos illegális ellenforradalmi csoportok irányították.⁵¹

A szegedi, a miskolci és a soproni MEFESZ szervezeteknek jelentős befolyásuk volt a Veszprémi Vegyipari Egyetem MEFESZ szervezetének tevékenységére, annak jobbratolódására.⁵² Az ellenforradalmat a hazai reakciós erők — a nyugati imperialisták támogatásával — már évekkal előbb tudatosan

készítették elő. A Hadapródiszkolások — 1949-ben alakult — Szervezete a Szabad Európa Rádió irányításával működött. Veszprém megye területéről 1951—1955 között kémjelentéseket küldtek többek között a pápai repülőterről, a hajmáskéri katonai alakulatokról, a dudari bányában dolgozó elitéltekről. A szintén 1949-ben alakult „Antibolsevista ifjúsági gárda” fegyveres akciók végrehajtására szerveződött. Ők robbantották fel 1950. április 30-án Veszprém és Eplény között egy 30 méteres vasúti sínrészt. Röplapokat készítettek és ezeket többek között Veszprémben terjesztették. A terjesztőket fegyveresen biztosították.⁵³ 1955—56-ban az államvédelmi szervek 15 nagy és 30 kisebb ellenforradalmi szervezkedést lepleztek le, illetve kezdtek nyomozni ügyükben. Az ellenforradalom ideje alatt működő ellenforradalmi csoportok száma azt mutatja meg, hogy a valóságban ennél jóval több ellenforradalmi szervezet volt. Ezek országos hálózattal rendelkeztek és igyekeztek az ország fontosabb helyein bázist létesíteni. A „Klerikális Ifjúsági Mozgalomnak” megyénkben Veszprémben és Ajkán voltak szervezetei.⁵⁴

Az illegális egyetemi szervezetek jól összehangolt szervező és irányító munkájára utal az a körülmény, hogy az ország főiskoláin és egyetemén október 22-én és 23-án egyetemi gyűlések voltak. Közös vonásuk, hogy pontokba foglalt politikai követeléseket fogadtak el és elhatározták, mikor tartanak tüntetéseket.

A Veszprémi Vegyipari Egyetemen október 22-én 20 pontból álló követelést állítottak össze. A követelések többsége ekkor még egyetemi problémákkal foglalkozott. Az egyetemi diákvezetők aznap este zárt körű megbeszélést tartottak a Vár-beli diákszállóban, amelyen a másnapra tervezett nagygyűlést készítették elő. Itt még azt határozták el, hogy a gyűlésen nem vetnek fel semmi olyan követelést, ami az ellenforradalmi elemeknek provokációra adhat alkalmat, s ügyelnek arra, „nehogy a gyűlés az utcára kerüljön.”⁵⁵

Október 23-án délután zsúfolásig megtelt a színház az egyetemisták által szervezett nagygyűlésen. A gyűlés egy ideig arról folyt: maradjanak-e a veszprémi egyetemisták továbbra is a DISZ-ben, vagy megalakítsák helyette a MEFESZ-t? A gyűlés menetét a megyei DISZ vezetők már nem tudták szándékuknak megfelelően kézben tartani, ez a gyűlés az ellenforradalom Veszprém megyei nyitánya lett. Részt vettek ezen a gyűlésen a revizionisták budapesti képviselői, a szegedi, a miskolci és a soproni egyetemek küldöttei, sok idegen, a résztvevők által nem ismert ember. A miskolci és a soproni MEFESZ-esek már olyan követeléseket olvastak fel, hogy Magyarország mondja fel a Varsói Szerződést, legyen semleges állam; a szovjet csapatok hagyják el Magyarországot területét; állítsák vissza a többpártrendszert. Jellemző a gyűlés „demokratizmusára”, hogy Sebestyén Ferencet, a Megyei Pártbizottság első titkárát, aki helyes mederbe akarta terelni a vitát, lehurrogták, azt sem engedték, hogy befejezze mondanivalóját.

A hajnalig tartó vitában, ordítózásban szovjetellenesség, „Erdélyt vissza!” nacionalista követelés, szocialista építészeti eredményeinek rágalmozása; az igazi, „tiszta” demokrácia követelés, mind-mind elhangzott.

A gyűlésen végül elhatározták, hogy a vita alapján módosítják korábbi 20 pontjukat, ami azt jelentette, hogy a jobbratolódás és az ellenforradalom szellemében alakították ki új követelésüket. A követelések olyan „jól” sikerültek, hogy a törvényes helyi államhatalmi szervek, a tanácsok helyett az ellenforradalom napjaiban hatalomra került ún. „Veszprém megyei Nemzeti Forradalmi Tanács”, tehát az ellenforradalom megyei vezérkara is magáévá tette azokat.⁵⁶

Az október 23-i budapesti tüntetéssel és az ezzel egyidőben elindított fegyveres támadással kezdetét vette az ellenforradalom. Az országos, de a Veszprém megyei helyzet is azt mutatja, hogy az ellenforradalom leverésére megvoltak a feltételek.

A Megyei Pártbizottság a sajtóban és röplapok útján is megjelentette a KV október 24-i felhívását, amely világos útmutatást adott az eseményekben való eligazodást és tenni-valókat illetően. A Megyei Pártbizottság felajánlotta, hogy Ajkán és Várpalotán munkászászlóaljakat szervez és ha kell, még Budapestnek is segítséget nyújtanak. Várpalotán kom-

munista és pártönkivüli bányászok fegyvert kértek az ellenforradalom ellen. Várpalotán ezer fegyverest ígértek, akik készek Budapestre menni és az ellenforradalom leverésében részt venni. Szekeres Mihály alezredest bízták meg a munkászászlóalj parancsnokságával. Az egységet meg is szervezték, a munkások cselekvésre készen várták a fegyvert és a parancsot. Nagy Imréné szabotázsakciója itt is közbeszólt. 25-re virradóra megjött a parancs: az egységre nincs szükség, fel kell oszlatni.⁵⁷

A megye üzemiben október 24-én megtartott röpgyűlésen ítélik el az ellenforradalmat és kifejezik, hogy továbbra is a szocializmust akarják építeni, támogatják a pártot és a kormányt a szocialista vívmányok megvédéséért folyó harcban. A Középdunántúli Szénbányászati Trösztben — az ellenforradalmi zavarkelés ellenére — október 23—25 között még teljes kapacitással folyt a termelés, október 25-én 104%-ra teljesítették a napi tervet. Október 24-én a pártbizottság által szervezett röpgyűlésen táviratot fogadtak el, amely kimondja, hogy „mélyesges felháborodással elítélik az ellenforradalmi banditák terrorcselekedeteit.”⁵⁸

A várpalotai bányászok október 24-én az alábbi táviratot küldték az MDP Központi Vezetőségének: „Mi, a Várpalotai Szénbányászati Tröszt Ernő-, Ferenc-, Gépiüzem és Vegyesüzem dolgozói a leghatározottabban elítéljük az ellenforradalmi provokálók aljas támadását és szilárdan állunk a párt és a kormány mögött a szocialista demokrácia megteremtéséért, a szocializmus felépítéséért. Mi továbbra is népi demokráciánkat akarjuk építeni, úgy ahogy azt munkásosztályunk, dolgozó népünk érdekei megkívánják. Elsősorban a termelés, a tervteljesítés és a békés építőmunka területén. Elítélünk minden olyan provokációt, amely a párt, a munkásosztály hatalmának megdöntésére irányul.

Mi a tervünk túlteljesítésével, munkafegyelmünk megszilárdításával bizonyítjuk be sziklaszilárd helytállásunkat a párt és a kormány mögött. A négy üzem dolgozói.”⁵⁹

(E tanulmány elsődleges célja a párt helyzetének, tevékenységének elemzése. Ezért az ellenforradalom Veszprém megyei eseményeiről, valamint az ellenforradalom elleni harcról döntően a pártmunka szemszögéből történik említés. Egyéb kérdésekről csak akkor esik szó, ha a téma szempontjából elengedhetetlenül szükséges.)

Veszprém megyében a pártvezetés október 23-a után még két napig a helyzet ura tudott lenni, intézkedéseket tett, hogy fenntartsa a rendet a megyében. Azonban az egymásnak ellentmondó hírek és utasítások, az ellenforradalom leverését szabotáló és bomlasztó árusítás, amelyet a Nagy Imre csoport készített elő és szervezett a kormányban, a rendőrségnek, a hadseregnek, fokozatosan felmorzsolta a megyei pártvezetés erejét, megakadályozta minden intézkedésük megvalósítását. A párt tömegbefolyásának nagyfokú csökkenése ellenére — a legnehezebb időszakban is — dolgozott Veszprémben. A leg-hűségesebb kommunisták felajánlották segítségüket a pártbizottságoknak, sürgették, hogy tegyenek intézkedéseket.

A megyei vezetők akkor még nem tudhatták, hogy a KV, illetve a Honvédelmi Minisztérium miért nem engedte 24-én és 25-én felfegyverezni a már megszervezett munkászászlóaljakat. Csak az ellenforradalom után derült ki, hogy a munkások felfegyverzésére hozott határozatot a Nagy Imre—Lósonczy csoportnak a HM-ben levő emberei elsabotálták, megtöltötték a fegyverek kiosztását a munkáshatalomhoz hű kommunisták és pártönkivüli dolgozók között. Ugyanakkor Veszprém megyében is ezrével osztották ki később a fegyvert a börtönökből szabadult bűnözők, megtévesztett egyetemisták és horthysta katonatisztek között.⁶⁰

Ilyen körülmények között az ellenforradalmi erők egyre bátrabbak, egyre követelőzőbbek lettek itt a megyében is. Október 23—26 között előkészítették a hatalom átvételét.

A megyében az ellenforradalmi események⁶¹ az október 23-i színházi nagygyűlés után Veszprémben és Keszthelyen 25-én, majd 26-án a megye fontosabb helyiségeiben: városokban, járási székhelyeken, továbbá a községek nagyobb részében egyidőben veszik kezdetüket.

A veszprémi október 25-e esti tüntetés bevezetője, előkészítője a másnap elkezdődő tüntetéssorozatnak, a szovjet emlékművek lerombolásának, a vörös csillagok szétzúzásának,

vörös zászlók égetésének, sőt egyes pártbizottságok megtámadásának, feldúlásának is. Keszthelyen viszont már október 25-én délután a helybeli mezőgazdasági akadémia hallgatói és az egyes üzemekből, intézményekből összeverődött tüntető ledöntötték a főtéren levő szovjet hősi emlékművet, majd gróf Festetic György szobrát állították az emlékmű helyére, a középületekről leverték a népköztársasági címereket és a vörös csillagokat. Veszprémben e napon még sikerült a szovjet hősi emlékmű megrongálását és ledöntését részben meggyőzéssel, részben a rombolók szétoszlatásával megakadályozni. A rombolást az éj leple alatt hajtották végre: a csillagokat eltávolították, az emléktáblát összetörték, a láncartó köveket felborították.

Október 26-án — úgyszólván vezényszóra — az egész megyében megrohanták a párházakat, lerombolták a hazánk felszabadításáért életüket áldozó szovjet hősök emlékműveit, sárbatiporták és égették a vörös zászlókat, törték, zúzták a vörös csillagokat, a szocializmus, a haladás és az internacionalizmus jelképeit, elégették sok fontos párt- és állami iratot, szervezték tették a hajszát kommunisták és más haladó emberek ellen. Az ellenforradalom mozgatói és szervezői ezekkel a tettekkel készítették elő, sok helyen már meg is valósították a helyi hatalomátvételt.

Hogyan következhetek be ezek az események? A Nagy Imre—Losonczy csoport szabotázsja és árulása — minden fegyveres ellenállást megtiltott, a hírközlés a revizionista erők kezébe került, a Szabad Európa Rádió és más ellenséges nyugati adók a nap 24 órájában adták a CIA, az amerikai titkosszolgálat utasításainak megfelelően a politikai jelszavakat, a konkrét szervezési és katonai utasításokat az ellenforradalmi erőknek. Mindenféle megjelennek a megye városaiban és falvaiban a teljesen ismeretlen szervezők, akik a tüntetéseket, rombolásokat, a párházak megtámadását „segítették megszervezni.” Gépkocsikkal száguldoztak az egyetemisták is, rendezték a gyűléseket, szervezték a tüntetéseket.

Várpalotán ismeretlen fiatal motorkerékpárosok tűntek fel a városban. Tanácskoztak, majd szétszéledtek „lelkesítő” munkára. Devecser és a járást megszállták a különböző helyekről érkezett idegen személyek, akik egyetemistáknak és „pesti forradalmároknak” adták ki magukat. Pedig valójában többségük szökött fegyver és hülígán. A szégyenletes deveszéri eseményekben — rajtuk kívül — Pápáról, Ajkáról, Tapolcáról és Keszthelyről autóbuszokon szállított „hazafiak” töltik be a hangadó szerepet. Pápan — a változatosság kedvéért — győri ellenforradalmárok szervezik az október 26-i tüntetést. Tapolcára Budapestről, a szombathelyi és a nagykanizsai vasútvonalokról érkeznek a felforgató elemek. A kisebb falvakban is hasonló a helyzet.

Természetesen mindenütt megvoltak a helyi ellenforradalmi erők is — később még lesz róluk szó —, akik a külső segítséget felhasználva, maguk is aktivizálódtak.

Az október 26-i tüntetés során — az ellenforradalmi jelszavak valódi tartalmának leplezése céljából — minden eszközt felhasználtak a tömegek megtevesztésére. Volt ott minden: Kossuth címer, Kossuth nóta, nemzetiszű kokárdák, Himnusz és Talpra magyar, a múlt „önkényének ostorozása”, szovjetellenes és kommunistaellenes hisztériakeltés, „aki magyar álljon közén” jelszó; „kenyér helyett fehér cipőt” ígérték a népnek — sőtét terveiket csak így remélhették — a tömeghisztéria felkeltésével valóra váltani.

Így érték el, hogy a szovjet hősi emlékművek lerombolásán kívül október 26-án Veszprémben feldúlták a két szovjet temetőt, Devecserben földgyaluval dúlták fel a szovjet katonasírokat, Várpalotán szintén meggyalázták felszabadítóink sírjait.

Már 26-án a tüntetésekkel egybekötve több helyen megindult a párt elleni frontális támadás. Devecserben megostromolták a pártbizottság épületét. Mihályi Sándor községi párttitkárt leütötték, lábainál fogva felkötötték a lépcsőház korlátjára és a lefeszített lépcsőkorfával, téglákkal, kövekkel tovább ütötték. Amikor már azt hitték, hogy Mihályi Sándor meghalt, elvágták a lábát tartó kötelet és ledobták a földszintre. Kocsira dobták és a jobbérzésű egyének beszállították a kórházba. Csak hosszadalmas, lelkiismeretes gyógyítással lehetett megmenteni életét. Galler István járási titkár és

Szalai Lajos, a PB gondnoka alig tudott elmenekülni üldözői elől. A gondnok feleségét is összeverték, megrugdosták a „szabadságharcosok”.

26-án, miután a vörös csillagokból és zászlókból rakott máglya ellobbant, Várpalotán is lefegyverezték a rendőrséget és elkezdődött a pártbizottság ostroma. Ligmann Károly titkárt, Nemoda Jánost, Szekeres Mihály alezredest úgy összeverték, hogy a kórházba kellett őket szállítani. Nem zavarta az ellenforradalmi vezérkart, hogy mindhárman sebesültek, mégis letartóztatták őket. Szekeres alezredest a veszprémi rendőrség fogdájába szállították, hogy „elintézzék.”

Még aznap Várpalotán a városon békésen áthaladni akaró szovjet gépkocsikat orvul megtámadták. Az aljas gyilkosság-nak 13 szovjet katona esett áldozatul.

26-án a pártbizottságok, tanácsházak berendezéseiben végrehajtott rombolások mellett megnyitották a börtönöket. Ezáltal az ellenforradalom megerősödött közönséges bűnözőkből álló „szabadságharcosokkal.”

Az ellenforradalmi hatalomátvételt betetőzte a megyei, járási és városi „forradalmi tanácsok” megalakulása. Célkitűzésük a nép által törvényesen választott helyi államhatalmi szervek felszámolása, és helyükbe ellenforradalmi helyi hatalmi szervek megeremtése.

Veszprémben a tüntetés után az egyetemen rendezett gyűlésen „választották meg” a „Megyei Nemzeti Forradalmi Tanácsot”.

Jellemző a gyűlés munkájára, hogy egy káplán Mindszenty szabadbocsátását, közjogi méltóságába való visszaállítását követelte. „Vitéz” Németh Károly ludovikás tiszt, egy likőrgyáros fia, azzal állt elő, hogy kidolgozott egy katonai tervet, amely lehetővé teszi a szovjet csapatok elűzését. Pados József azt javasolta, hogy olyan embereket válasszanak a „forradalmi tanácsba”, akik „eddigi magatartásukkal bizonyították, hogy az elnyomott magyarság zászlóvivői tudnak lenni.” A tanács összetétele azt igazolja, hogy ez „sikerült” is nekik. „Véletlenül” egyetlen munkásembert sem találtak erre alkalmasnak. A „forradalmi tanács” a megye és a város területére „a néphatalom legfőbb birtokosának” nyilvánította ki magát, átvette a megyei és a városi közigazgatás irányítását. Másnap a megyei lapban bejelentették, hogy „megalakulásával megszűnik a megyei és járási vb. elnökök, elnökhelyettesek, titkárok és a végrehajtott bizottságok jogköre.” Kiáltványban követelték a tüzszünetet, az általános amnesztiát, a szovjet csapatok azonnali visszavonását és az ország területéről való kivonását. Általános sztrájkra hívták fel a megye dolgozóit.

Még ezen a napon megalakultak a járási és a városi „forradalmi tanácsok” is. 26—27 és 28-án — jórészt külső segítséggel — a községi ellenforradalmi tanácsok és bizottságok is létrejöttek. A „demokratikus” választások légkörére jellemző néhány tény. A pápai járási „forradalmi tanács” alakuló ülésén dr. Pulai József elnök kijelentette: „Olyan járás élén nem leszek, ahol a kommunistáknak egy párányi része is jelen van.” A veszprémi járási küldöttgyűlésen párttitkárok is résztvettek. A nagy többségben levő ellenforradalmi elemek kiközösítették őket. A 26-án megválasztott zirci járási forradalmi tanácsnak az első napon még négy kommunista tagja is volt. Már másnap, idegen ellenforradalmi elemek segítségével a „forradalmi tanácsot” megbuktatták és kommunisták nélkül alakították meg.

Úgy is jöttek létre „forradalmi tanácsok”, hogy azokat senki sem választotta meg. Így történt ez pl. Pápan.

Ritka kivétel a bakonyfértérdi eset, ahol a „forradalmi” tanács elnöke a vb. elnök, titkára a vb. titkár, Fenyőfőn pedig a vb. titkár lesz az elnöke. Ez csak olyan helyeken volt lehetséges, ahová a külső „lelkesítő” ellenforradalmi elemek nem jutottak el.

Az ellenforradalom menetében fordulópontot jelent október 28-ika. Nagy Imre kormánynyilatkozatában bejelentette, hogy „a kormány elítéli azokat a nézeteket, amelyek szerint a jelenlegi hatalmas népmozgalom ellenforradalom volna.” Az ellenforradalmat forradalomnak hamisítva kijelentette: „ezekben a megmozdulásokban elemi erővel bontakozott ki egy nagy, egész népünket átfogó és egygyéforrasztó nemzeti demokratikus mozgalom”. Bejelenti továbbá, hogy a kormány „elrendelte az általános tüzszünetet.”

Ez a nyilatkozat teljesen megzavarta a kommunistákat, a munkásokat, bomlasztólag hatott mindazokra, akik eddig védelmezték a néphatalmat, és teljessé tette az eszmei zűrzavart.

Nagy Imre kormánynyilatkozata „felkarolja” az új „demokratikus önkormányzati szervezetet, s arra fog törekedni, hogy azokat beiktassa az államigazgatásba.” Mindez azt jelenti, hogy az ellenforradalmi tanácsok és bizottságok, melyek élén csendőrök, nyilasok, volksbundisták, horthysta katonatisztek, főjegyzők, főszolgabírók vagy közönséges bűnözők álltak megveszerte, a hivatalos kormány által legalizált szervekké váltak.

Ez a körülmény még jobban felbátorította a szocializmus ellenségeit és mind szélsőségesebb ellenforradalmi elemek bekerülésével „átalakították” a forradalmi bizottságokat, amelyek folytatták a hajsztát a helyi párt és tanácsi vezetők, egyszerű párttagok, tsz tagok ellen.

A Megyei Nemzeti Forradalmi Tanács most már nyeregben érezve magát, az ellenforradalmi vívmányok stabilizálására törekedett és október 29-i felhívásában feloldotta az általános sztrájkot. Hivatalos közleményeket jelentetett meg a megyei lap október 30-i számában. Az 1/1956 (X. 27.) VNFT. sz. határozat kimondta, hogy a Veszprém megyei Nemzeti Forradalmi Tanács „Veszprém megyei területére a néphatalom legfőbb helyi szervének nyilvánítja magát.” Ezzel a Megyei Tanács megbízatása véget ér. A „forradalmi tanács rendeletei, valamint egyéb utasításai az alsóbbfokú Nemzeti Forradalmi Tanácsok és Nemzeti Bizottságok, a megye területén működő — bármely országos főhatóságnak alávetett hivatal, intézet intézmény, állami vállalat és szövetséget, egyesülés vagy központ, valamint a megye egész lakossága számára kötelező erővel bírnak.”

Rendelelet hozott a statáriumról, a járási, városi és községi „forradalmi tanácsok” megválasztásáról és jogköréről. Kimondta a személyzeti osztályok, a megyei egyházügyi előadói funkció megszüntetését, és a begyűjtés eltörlését.

Most már elismerték a kormányt, de összetételével szemben fenntartással élnek.

Október utolsó napjaiban Győrött konkrét kísérlet történt ellenkormány megalakítására. A Győri Nemzeti Tanács vezetésével október 30-án létrehozták a Dunántúli Nemzeti Tanácsot. Ezen a dunántúli, Borsod és Bács-Kiskun megyei, valamint a csepeli „Nemzeti Tanácsok” küldöttei vettek részt. Idézzé a kiadott közleményt, aggályukat fejezik ki amiatt, „hogy a kormánynak még mindig nem eléggé határozott és erélyes intézkedései következtében a vidék népei (vagyis: a szélsőséges ellenforradalmi elemek — megjegyzés tőlem. BB.) nem látják biztosítottak a forradalmi követelések maradéktalan megvalósítását”. Később rájöttek, hogy ez az aggályuk teljesen indokolatlan: Nagy Imrék minden ellenforradalmi követelést teljesítenek. Az ellenkormány gondolatát ezért november 1-én elvetették. Jellemző, hogy szélsőséges Veszprém megyei ellenforradalmi körök is szorgalmazták a győri ellenkormány megalakítását és a Veszprémi megyei ellenforradalmi bizottság már október 30-án kapcsolatot létesített a Dunántúli Nemzeti Tanáccsal.⁶²

A „forradalmi tanácsok” gyakran változtatták összetételüket annak megfelelően, ahogyan az ellenforradalom térhódítása országosan és az adott területen is bekövetkezett. A megyei ellenforradalmi bizottság elnöke kb. október 30-tól Lóránt Imre helyett dr. Brusznai Árpád lett, aki megrögzött fasiszta és klerikális beállítottságú ember volt. Ő már nyíltan azon dolgozott, hogy teljesen megsemmisítsék a pártot. Helyenként többször is újja választják az ellenforradalmi bizottságot. Zircen október 26-tól — november 1-ig 3 választásra kerül sor, külső ellenforradalmi erők részvételével. Pápán szinte naponta tolódtott jobbra a bizottság összetétele. Bakonybélén az első alkalommal még több párttag és a rendőrség körzeti megbízottja is bent volt a tanácsban, másnap már kitétek onnan őket. Bakonygyirőten is háromszor „választják” újra a „forradalmi tanácsot.” Másodsorra kibukatták a párttagokat és a tanácsi vezetőket is, október 29-én pedig már csak németajkú fasisztákból állt a helyi ellenforradalmi vezérkar. A tapolcai járásban néhány napig egy honvéd őrnagy vezette a bizottságot és így a Járási Tanács dolgozói

kezükben tartották az ügyek intézését. November 1-én azonban megváltozott a tanács összetétele. Másnap már meg is kezdték a Járási Tanács vezetőinek elbocsátását.

A nyíltan ellenforradalmi bizottságok a vb. elnököket, tanácsi dolgozókat sorra eltávolították. Veszprém megyében 328 elnököt és titkárt váltottak le. Kik jöttek a helyükre? Álljon itt csak néhány jellemző példa. A tapolcai járási „forradalmi tanács” elnöke Apáti Imre volt főszolgabíró, Várvidgyön Koltai László horthysta főhadnagy az elnök, akinek apja tábormegvezető volt, felesége bárónő. Dr. Mózsa József káptalanfai körzeti orvos, a járási „forradalmi bizottság” tagja november 2-án ezt javasolta: „a horthysta csendőrök-ből kell kialakítani a karhatalmat... a kommunistákat ki kell nyírni”. Gyenesdiáson a tanács elnöke Tüttő Rudolf volt nyilas párttag, titkára Zalai László egykori főjegyző. A balatonygyöröki „forradalmi tanács” 5 tagja közül 2 volt csendőr, egy horthysta rendőrhadnagy. A lovászpontonai elnök egy 5 évet a francia idegenlégióban szolgált, foglalkozás nélküli személy.

Az ilyen és hozzájuk hasonló reakciós személyek nem elégedtek meg a tanácsi vezetők eltávolításával, hanem megindították ellenük a hajsztát. Ezen túlmenően megkezdték a helyi kommunista vezetőkkel való nyílt leszámolást, fizikai megsemmisítésüket. Pápateszerezen Kovács Lajos községi MDP titkár lakására fegyveres ellenforradalmárok betörték, véresre verték és megmondták neki, hogy még az éjjel ki fogják vezetni. A község becsületes dolgozói mentették meg a párttitkárt és a szomszéd községben rejtették el. Kovács Lajos feleségét is összerugdalták az ellenforradalmárok. Gyarmaton a nyilaspárt volt elnökének vezetésével 12 kommunista és tanácsos lakását összezúzták, feldúlták. A párttitkárnak, a VB titkárnak és az iskolaigazgatónak el kellett menekülniök, mert fel akarták őket akasztani. Nemesvitán Bicsérdi Nándor volt párttitkárt a sötétség leple alatt megölték és úgy összerugdosták, hogy napokig beteg feküdt. Ugyanabban a községben egy börtönből szabadult Kolop nevű egyén vezetésével, részegre leitatott emberek „Le a kommunistákkal!”, „Vesszenek a kommunisták!” jelszavakat ordítva megtámadták két helyi kommunista vezető és egy dolgozó paraszt lakását, kézigrántást dobta Mészáros Tibor volt párttitkár lakóházára. Láziban Kreitl Mihály párttitkárnak kijelentették: csak két nap az élete. Keresték őt és a járási pártbizottság instruktorát, de nem találták meg őket, így menekültek meg a tettelegességtől. Szerecsenyben Szalai Károly VB elnököt egy ellenforradalmárral kessel támadta meg a vasúttállomáson, hogy lesúrja. Vaszáron Czum Tivadar Németh Sándor párttitkárt és szovjet feleségét agyon akarta löni.

Október legvégén, november első napjaiban az 1919-es fehérterrorra emlékeztető pogromot készítettek elő az ellenforradalmárok. Megkezdték a „halállisták” összeállítását. Bakonyjácson a „forradalmi bizottság” ülésén tárgyalták meg, kik kerüljenek a községből kivégzésre. Gyarmaton összeállították annak a 31 személynek névsorát, akiket akasztásra ítélték. Már a fát is kijelölték, ahol az akasztást végrehajtják. Lovászpontonán 72 személyről készült halállista. Bakony-szentlászlón az ellenforradalmi gyűlésen id. Major József a tömeg előtt felsorolta a kivégzendő bakony-szentlászlói kommunisták neveit.

Vidékről már hordták be a pártmunkásokat, kommunistákat a veszprémi börtönbe. Pápán október 31-én kezdték meg a vezető kommunisták lefogását. Letartóztatták Pandur Sándor járási tanácselnököt, Papp József rendőr századost, Jászai József iskolaigazgatót, Kaufmann Gyulát, rendőrségi alkalmazottat, feleségét, a pártbizottság dolgozóját, Horváth Imre ugodi tanítót, Lencse György pártbizottsági munkatársat, Varga Sándor textilgyári párttitkárt, a városból közel 40 személyt, bár ezek egy részét később kiengedték. Kijelentették, hogy a fogvatartottak közül egyeseket internáltak, másrésztüket kivégzik.⁶³ November 1-én vitték be a megyei börtönbe Ujj József szentgáli titkárt, 2-án István Máttyást, a zirci járási pártbizottság titkárt. Sümegen a kommunistákról listát készítettek, majd november 4-én fegyverekkel összeszedték őket és bezárták a rendőrkapitányság fogdájaiba.

Keszthelyen a „forradalmi tanács” több kommunista vezetőt vett őrizetbe. Veszprém megyében 171 személy került az ellenforradalom fogságába.

A véres terrorhullámot csak az akadályozhatta meg, hogy létrejött Kádár János vezetésével az új forradalmi központ: az MSZMP, megalakult a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány és fegyveres segítséget kért a Szovjetuniótól.

Az ellenforradalom térhódításával a megyei pártszervek az üldözés és a véres terror miatt súlyos helyzetbe kerültek. Mivel az ellenforradalmárok a kommunista párt megsemmisítésére törtek, minden legális lehetőségtől megfosztották a pártot. Október 26-án elvették a megyei lapot is és azt is az ellenforradalmi tanács propaganda fórumává tették. Lefoglalták a párt épületeit, vagyonát és azt a gombamódra alakult pártoknak adták. A régi koalíciós pártok reakciós vezetőkkel való megszervezésén túl, Várpalotán Nagy György, a város teljhatalmú ellenforradalmi diktátora Keresztény Demokrata Pártot szervezett és már megrendelést is feladott 10 000 db tagkönyvre. Még Mindszentyvel is tárgyalt. Apácatornán és Balatonfüreden Nyilaskeresztes Pártot szerveztek.

A megyei pártvezetés október 28 körül már nem működhetett. Előtérbe kerültek zavarosfejű revizionista elemek.

Október 31-én 36 elvtárs Veszprémben megkezdte a párt újjászervezését.⁶⁴

Ebben az időben a kommunisták csak illegálisan jöhettek össze. Az Ajkai Szabad Szó felháborodva ír arról: „Vannak olyanok, akik nemhogy segítenének a nemzeti egység (ellenforradalmi revizionista polgári „nemzeti” egységről van itt szó — megjegyzés tőlem BB.) létrehozásában, inkább akadályozzák azt. Egyes volt MDP vezetők vizsályt szítva újra szervezkednek.”⁶⁵

A kommunisták az illegális viszonyai között másutt is szervezkedtek és csak arra vártak, hogy újból munkához foghassanak.

II.

A MEGYEI PÁRTSZERVEK TEVÉKENYSÉGE AZ ELLENFORRADALOM LEVERÉSÉÉRT ÉS A SZOCIALISTA KONSZOLIDÁCIÓÉRT 1. A SZOCIALISTA KONSZOLIDÁCIÓ ELSŐ SZAKASZA

(1956. november—1957. június)

Az ellenforradalmi lázadás a szocialista társadalom létét fenyegette hazánkban, veszélybe sodorta a magyar dolgozó nép 12 alatt megszerzett hatalmas vívmányait. Támadást jelentett a szocialista tábor ellen, felidézte egy minden eddigienél pusztítóbb világháború veszélyét is.

Cselekedni kellett. Kádár János vezetésével november első napjaiban létrejött az új forradalmi központ, a párt Ideiglenes Központi Intéző Bizottsága és a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány, amely a legnehezebb helyzetben vállalta a harcot az ellenforradalom leveréséért. 1956. november 4-én a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány felhívással fordult a magyar néphez.⁶⁶

A kormány a Szovjetunió fegyveres segítségét kérve, mindenekelőtt hozzálatott az ellenforradalom fegyveres erőinek szétzúzásához. A Szovjetunió testvéri, internacionalista segítségével rövid idő alatt sikerült az ellenforradalmi erőket felszámolni, a rendet, az ország békéjét és nyugalomát helyreállítani.

Az ellenforradalom elleni harc megindulásakor országosan, így a megyében is létrejött a magyar fegyveres karhatalom honvédtisztekből és rendőrökből. A szovjet katonákkal vállalva, fegyverrel a kezükben — életük kockázatásával — számolták fel a fegyveres ellenforradalmárokat, biztosították a rendet, a nyugalom, a közbiztonságot, összeszedték az eldugott fegyvereket. Karhatalmistáink nagy szerepet játszottak az élet normális rendjének kialakításában.

A forradalmi erők ellentámadásának másik alapvető feltevése a párt újjászervezése volt. Az ellenforradalom a leg-súlyosabb csapást a pártra mérte, hogy a munkásosztályt meg-

fossa vezető erejétől. A magyarországi ellenforradalom során drága áron tanultuk meg, hogy a munkásosztály és a kommunista párt vezető szerepének érvényesítése nélkül nem lehet megtartani sem a politikai hatalmat, és nem lehet felépíteni a szocialista társadalmi rendet. Ezért az ellenforradalom fegyveres erői elleni harccal párhuzamosan meg kellett indítani a harcot a párt sorainak rendezéséért.

November 4-e után Veszprém megyében is talpraálltak a legbátrabb, legszilárdabb kommunisták. Még folytak a harcok Veszprémben, amikor az MSZMP megyei vezetői összejöttek, megkezdték a munkát. A Megyei Pártbizottság körüli házakat az ellenforradalmárok megszállták. Délután 3 óra után, alighogy megkezdtek a tanácskozást, a szemben levő házból fellőtt rakéta jelzésére az ellenforradalmárok elkezdték a pártszékház ostromát. A szemben levő házból géppisztolyosorozatot adtak le a tárgyaló kommunistákra. A gyilkos golyó Kiss Lajost, a Megyei PB munkatársát találta el. Vándor József megsebesült. Kiss Lajos életét már nem lehetett megmenteni, mert az ellenforradalmárok a segítségül siető szovjet katonarost is meggyilkolták.⁶⁷

Két nap múlva, november 7-én alakult meg az MSZMP Ideiglenes megyei Elnöksége. Az Elnökség 7 tagból állt, vezetője Sebestyén Ferenc elvtárs. A párt újjászervezését segítette az Ideiglenes Központi Bizottság 1956. november 11-i felhívása. Ez követően november 17-én új 7 tagú elnökséget választottak. Az elnök Pap János lett. E napon alakul meg az Ideiglenes megyei Intézőbizottság 25 taggal.

Az MSZMP Ideiglenes megyei Elnöksége és Intéző Bizottsága felhívására még november 8—12 között megalakultak a járási, városi Intéző Bizottságok. Közben szerveződtek az üzemi és községi intéző bizottságok is.

A forradalmi erők harca rendkívül kedvezőtlen, nehéz helyzetben indult meg. Az ellenforradalom fő fegyveres erőt rövid idő alatt sikerült szétverni, de itt a megyében is még különböző helyeken felbukkantak a fegyveres ellenforradalmárok kis csoportjai és fenyegették a lakosságot, akadályozták az élet normális rendjének helyreállítását, mindennek előtt a termelő munka, a közlekedés megindítását.

Az ellenforradalmárok szervezték a sztrájkot, megfélemlítették a dolgozni akaró becsületes munkásokat, akadályozták a párt szervezését, képtelenebbnél-képtelenebb rémhíreket terjesztettek, bűncselekményeket követtek el, minden eszközzel akadályozták a törvényes rend helyreállítását.

Fegyveres erők szétzúzása után az ellenforradalmárok legfőbb célja az volt, hogy az élet alapját képező munka beindítását akadályozzák. A gazdasági helyzet további szétzilálásával akarták a konszolidáció menetét lassítani, és az általuk előidézett gazdasági nehézségeket — saját politikai céljaik érdekében — az MSZMP-vel és a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormánnyal szemben próbálták kamatoztatni.

A néhány hétig tartó „összkomfortos sztrájkkal” súlyos gazdasági károkat tudtak okozni az országnak és a dolgozó lakosságnak. Novemberben a megyében nagyon akadozott a munka, gyakoriak voltak a sztrájkok. Az ellenforradalmárok gyártották a rémhíreket magyar fiatalok Szibériába hurcolásáról, újabb és újabb követeléseket fogalmaztak meg, csak hogy nyugtalanságot keltsenek, sztrájkra bírják a dolgozókat.

Pápan már a november 4-ét követő napokban a munkások zöme dolgozni akart, de a hangadók megakadályozták a munka megkezdését. Sümegen november 9-én az erdőbe húzódott ellenforradalmárok a bazalt bányánál lövöldöztek, a községet is megtámadták. November 12-én azonban a megyében — 5 üzem kivételével — megkezdődött a munka, elkezdték a tanítást az általános iskolákban is. Az ellenforradalmárok most újabb akcióba kezdtek. Keszthelyen az ellen-, forradalmi bizottság” megszavazta, hogy a dolgozók ne vegyék fel a munkát. Azzal az ürüggyel, hogy megnézzék, megkezdtek-e már a munkát, küldöttséget menesztettek Pápára, Veszprémbe, Győrbe, Nagykanizsára. November 13-án a pápai Textilgyár irányított küldöttséget Győrbe, hogy meggyőződjön: mi a helyzet az ottani üzemekben. Azzal jöttek vissza, hogy a győriek 6 pontból álló követeléssel küldöttséget indítottak Budapestre a kormányhoz. Valójában ezek a „tapasztalatsere látogatások” az ellenforradalmi erők közös

taktikájának kialakítását segítették elő és a dolgozók sztrájkjára biztatását, a kormány elleni uszítást célozták. November 13-án pl. a veszprémi Fémfeldolgozó küldöttsége Várpalotán járt és sztrájkra szólította a dolgozókat.

Az ellenforradalmár hangadók a megye üzemében a szovjet csapatok kivonását, Nagy Imrénék és Maléternek a kormányba bevetését követelték, rémhírek keltésével és terjesztésével még november második felében is megakadályozták a munka felvételét.

Várpalotán, Ajkán a munka felvételét támogatókat agyonveréssel, fegyveresen is megfenyegették. November közepén Rezi és Karmacs környékén lövöldözéssel nehezítették a közlekedés normális rendjét az ellenforradalmárok. Várpalotán november 16–17-én több kommunista éjjel leszökött a bányába, hogy a fenntartási és a víztelenítési munkákat elvégezzék. November 20-ai körül ellenforradalmár elemek elzárógránáttal és különböző robbanóanyagokkal felszerelve kísérletet tettek az Inotai Erőmű megbénítására. Mindkét esetben az üzem dolgozói fogták le őket.

A dolgozók a hónap vége felé már egyre inkább látták, hogy az ország mind nehezebb gazdasági helyzetbe kerül; ez az infláció és a munkanélküliség rémét idézte fel. Az üzemekben levő hangadókat — a becsületes dolgozók, mindegyiknek a kommunista — egyre inkább leszerelték. November utolsó napjaiban a termelőmunka — a nagy energia- és anyaghiány adta lehetőségek határain belül — mindenütt megindult a megyében. Bebizonyosodott, hogy a munkásokat csak ideig-óráig lehetett visszatartani a munka felvételétől.⁶⁸

Az ellenforradalmárok, alattomos, megtévesztő akcióikkal december 6-án nőtüntetést, december 11–12-én még újabb sztrájkot szerveztek, de az élet normális menetét már egyre kevésbé tudták megzavarni.

Falun a munka — kezdettől fogva rendben folyt. Kisebb zavart csak a termelőszövetkezetek felbomlásztására indított ellenforradalmi akció okozott a termelő munkában.

A párt megyei Intéző Bizottsága segítséget nyújtott a Megyei Tanács működésének megkezdéséhez. A Megyei Tanács VB november 9-én újra megkezdte munkáját.⁶⁹

Az ellenforradalom fő bázisát a megyében is az ún. munkástanácsok képezték. Az ellenforradalom utolsó napjaiban a munkástanácsokat legtöbb helyen újjáalakították, általában ellenforradalmárok vezetése alá kerültek. A kommunista vezetőket leváltották funkciójukból és kitiltották a gyárakból.⁷⁰ A keszthelyi üzemek munkástanácsainak politikai arculatára jól rávilágít az a tény, hogy azt követelték: „Mind-szentyt engedjék ki a börtönből, „hadd szóljon a néphez.”⁷¹

November 4-e után az üzemi és főként a területi munkástanácsok lettek az ellenforradalom fő fészkei. Ők szervezték a sztrájkokat, tüntetéseket, gyártották az újabbnál újabb teljesíthetetlen követeléseket. Kimondták, hogy a sztrájkjogot maguknak tartják fenn. Külél 60 szakszervezeti bizottságot oszlattak fel. Céljukat egy Kelemen nevű egyén így fogalmazta meg: „Megcsináljuk a szakszervezeteket Várpalotától Veszprémig úgy, ahogy mi akarjuk — kommunista nélkül.”⁷² A munkástanácsok nagy részében vezető szerephez jutottak a horthysta tiszték, csendőrök, nyilasok, a régi rend különböző rendű és rangú képviselői, a börtönökből szabadult bűnözők.⁷³ Sok kárt tudtak okozni, lassíthatták a konszolidáció menetét, de megállítani nem tudták.

A párt november elején megkezdte sorai rendezését, kemény és hosszú harcot vívott a szocialista konszolidációért, a párt vezető szerepének visszaállításáért. E munka az Ideiglenes Központi Bizottság 1956. november 11-i felhívása nyomán indult meg és Veszprém megyében a december 2-án megtartott megyei aktívaértekezlet hatására kapott nagyobb lendületet. Az MSZMP megyei aktívaülése idején már 79 alapszervezet működött 1428 taggal.

A megyei aktíván Pap János, a megyei Intéző Bizottság elnöke értékelte a politikai helyzetet. Érvekkel bizonyította, hogy ami október 23-tól az országban és itt a megyében is történt, tudatos ellenforradalom volt.

A további kibontakozás legfőbb alapjának a termelőmunka megindítását jelölte meg. Rámutatott, hogy a zűrzavaros napokban befurakodtak a munkástanácsokba a dolgozni nem szerető, karrierista és ellenforradalmi elemek. Igyekeztek

zavart kelteni, megbénítani az életet, rémhírekkel, vad sztrájkok szításával gazdasági téren próbáltak ártani.

A józan munkásság azonban elítélte őket. Napról-napra eredményesebben indult az élet a termelés frontján. Az ország legégetőbb gondja a szén- és energiatermelés volt. A megye vegyi üzemai készen álltak, de a fűtőanyag és energiahiány gátolta a folyamatos termelést.

Felvetődik a kérdés: „Mit tehetnek és mit kell tenni ebben a helyzetben a kommunistáknak? Mindenekelőtt létre kell hozni az üzemi pártszervezeteket és bártan kiállni, megmagyarázni, mi a nép legsajátosabb érdeke.”

Az egyes munkástanácsok akadályozták az üzemi pártszervezetek létrehozását. A megyei pártaktívák válasza: „Erre a Horthy-fasizmus idején sem kértünk engedélyt, és ezután sem kérünk!”

A legfőbb feladatnak a szénbányákban folyó pártépítő munka kibontakozását szabta meg a pártaktíva. Ennek megvannak a reális feltételei, hiszen a pártnak komoly tradíciói vannak a megye szénbányáiban.

A kommunista aktívák lelkes optimizmusa új lendületet adott a párt újjászervezéséhez, ami a gyors konszolidáció egyik legfőbb politikai feltétele volt.⁷⁴

A szocialista rendszer konszolidációjának meggyorsításához, a fejekben uralkodó eszmei zűrzavar felszámolásához elengedhetetlenül szükségessé vált az 1956 októberi—novemberi események jellegének és okainak tisztázása. Ezt az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának 1956. december 2-án, 3-án és 5-én tartott ülése végezte el. Az 1956. decemberi KB határozat kimondja, hogy az október 23-án kezdődött fegyveres felkelés alapvető jellegzetessége, hogy ellenforradalom volt. A határozat helyesen állapította meg, hogy az ellenforradalmat négy, együttesen, egyidőben és kölcsönhatásban levő tényező okozta: 1. A Rákosi—Gerő csoport szektás politikája és vezetési módszerei, 2. a Nagy Imre—Losonczy-féle revizionista csoport árulása, 3. a Horthy-fasizma és kapitalista-földesúri ellenforradalmi erőik, 4. döntő és alapvető szerepet játszott a nemzetközi imperializmus aknamunkája.

A határozat állást foglal a párt tevékenységének elméleti és politikai alapjai kérdésében. Kimondja, hogy az MSZMP a marxizmus—leninizmus alapján végzi tevékenységét. Szakít mindazzal, ami a múltban rossz és helytelen volt, ugyanakkor ápolja és továbbfejleszti a magyar kommunista mozgalom 38 évének nagy értékeit.

A párt történelmi feladatát abban szabta meg, hogy „vezesse, segítse dolgozó népünket a szocialista társadalmi rend felépítésére hazánkban.” A párt a demokratikus centralizmus elve alapján áll. Fellép a régi szektás, antidemokratikus vezetési módszerek felújítása és a revizionizmus ellen.⁷⁵

A tömegek politikai meggyőződése, a bizalom visszaszerzése, a szocialista konszolidáció folyamata a vártnál gyorsabban következett be. Ez csak úgy volt lehetséges, hogy pártunk és kormányunk egyidőben alkalmazta a proletárdiktatúra elnyomó funkcióját az ellenséggel szemben; a politikai felvilágosító munkát a megtévesztett becsületes emberek megnyeréséért; intézkedések sorát hozta a régi hibák felszámolása érdekében.⁷⁶

Veszprém megyében is meggyorsult a párt újjászervezése, a szocialista konszolidáció a december 11-én tartott MSZMP aktívaülés hatására, ahol az Ideiglenes KB decemberi határozatát ismertették a megye kommunistáinak képviselőivel.

A párt újjászervezése, az MSZMP-be való átigazolás a központi döntés értelmében, 1957. május 1-gyel zárult le. Az újjászervezés folyamatát a megyében jól érzékeltetik a következő adatok:

1956. november 30:	1428 tag
1957. január 11:	3504 tag
1957. május 1:	8086 tag

az MDP taglétszámának 44%-a. Ebből munkás 64% (5172 fő), paraszt 15,5% (1252 fő), értelmiségi 5,4% (437 fő), alkalmazott 9,1% (738 fő).⁷⁷

Kezdetben a falun könnyebben ment a párt szervezése mint az ipari üzemekben. Az üzemekben éltek ugyanis a legtovább az ellenforradalom politikai szervei, a munkástanácsok. Itt volt a legnagyobb az ellenséges uszítás, a dema-

gógia, ami az eszmei zűrzavart növelte. Mint a fenti adatok is bizonyítják, az üzemi pártszervezés kezdeti nehézségeit, az ellenséges aknamunkát fokozatosan sikerült leküzdeni. Erre mutat az, hogy 1957. május 1-re, az átigazolás befejeztével a megye párttagságának már 64%-a munkás.

Ahogy a pártszervezetek létrejöttek, dolgozni kezdtek, úgy indult meg az állami vezetés, a gazdasági élet, szinte napról-napra nagyobb sikereket értünk el. A konszolidáció első hónapjai is már bizonyították: csakis a kommunista párt vezetésével lehet megvalósítani a munkáshatalom megvédését és megszilárdítását.

A konszolidáció kibontakozását jelzik az 1956. decemberi KB határozat után a termelőmunka, különösen a szénászat növekvő eredményei, több termelőszövetkezet újjászerveződése is. Ennek eredményeiről a továbbiakban lesz szó.

1957. február 12-én az MSZMP Ideiglenes KB-ának Intéző Bizottsága határozatot hoz a munkásörsg felállításáról. Ennek alapján az Elnöki Tanács rendelkezik a munkásörsg létrehozásáról, a népi demokratikus államrend fokozottabb védelmének, a dolgozó nép nyugalmanak, a termelés zavartalanítása biztosításának, valamint az ellenforradalmárok restaurációs kísérleteinek hatékonyabb elhárítása érdekében.⁷

Szükség is volt a munkásörsg létrehozására, mert az ellenforradalmárok tovább uszítottak. Megyénkben is igyekeztek zavart kelteni az emberek fejében és a gazdasági életben. „Márciusban újra kezdjük” (MUK) jelszót röppentették az emberek közé.⁷⁹ A fiatalság és az értelmiség egy része még hitelt adott e jelszónak. A párt számolt az újabb zavartkeltéssel és készült ellene. „Mi is ott leszünk!” — volt a párt jelszava. Március 2-án a megalakult munkásörsg teljes fegyverzetben felvonult Veszprém utcáin. A munkásörsg puszta megjelenése meggyeszte nagy hatással volt a politikai élet konszolidálására. Látták a dolgozók, hogy kormányunk a proletárdiktatúra megerősítésére felfegyverezte a munkásörst és a dolgozó parasztság legjobbjait. A munkásörsg megalakulása a megyében gyors ütemben folyt. Március közepén tevékenyen résztvettek a fokozott szolgálat ellátásban, órjáratokon, razziákon és biztosították a rendet és a fegyelmet.⁸⁰

A KB a rend helyreállításával megvizsgálta az ifjúság helyzetét és meghatározta a párt és a társadalom feladatait az ifjúság nevelésében. Úgy döntött, hogy „szükségesnek tartja — a magyar ifjúság szocialista egységének megteremtése, a magyar ifjúság kommunista nevelésének elősegítése érdekében — a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség létrehozását.”⁸¹

Az országban az elsők között Várpalotán és Veszprémben már február végén megalakultak a KISZ első szervezetei. A KISZ munkája pozitív irányban fejlődött. Eredményesen mozgósították a KISZ fiatalokat, sőt a KISZ-en kívüli fiatalok egy részét is a párt célkitűzéseinek megvalósítására. A KISZ-nek az egyes feladatok melletti határozott kiállása egyben a párt mellett való kiállást is jelentette. Az 1957. május 26-i megyei pártaktíva idején a KISZ-nek 115 alap szervezete volt 2763 taggal.

1957. elején a többi tömegszervezet is megkezdte a munkáját. Az ellenforradalmárok és a revizionisták kísérletet tettek arra, hogy a szakszervezeteket a párttól és a kormánytól független szervnek kiáltás ki. A „Megyei Központi Munkástanács” indokolatlan bérkifizetéseket, sztrájkra uszítást és minden szakszervezeti vezető leváltását tűzte ki célul.

Az ellenség a termelő munka megindulását, a kormány iránti bizalom növekedését látva, 1957. februárban újabb hazug hírverésbe kezdett. Azt terjesztette az üzemekben, hogy „a magyar szakszervezeti mozgalmat a fegyveres erők és a közbiztonsági ügyek minisztere hatásköre alá helyezték a vagyis az említett miniszter a szakszervezet felett felügyeletet és ellenőrzést gyakorol.

A rémhírterjesztéssel szemben meg kellett mondani az igazságot: a szakszervezet nincs alárendelve semmiféle fegyveres testületnek. A szakszervezeti szervek önállóan, de nem a párttól és a kormánytól függetlenül akarnak dolgozni. Képviselek a dolgozók érdekeit, de nem sztrájkra való mozgósítással.⁸²

A májusi megyei pártaktíva úgy foglalt állást e kérdésben, hogy a párt az egész munkásosztályt képviseli, annak vezérkara. A szakszervezet pedig tömegszervezet, amely átfogja a munkások többségét. A proletárdiktatúra rendszerében csak egy vezető erő lehet, ez pedig a kommunista párt. A „függetlenség” jelszava az ellenforradalmárok és a revizionisták tudatos aknamunkája. Szó sem lehet arról, hogy lemondjunk a szakszervezetek pártirányításáról, sőt erősíteni kell azt, a szakszervezetekben dolgozó kommunistákkal.

A pártszervezetek 1957. elejétől eredményes felvilágosító munkát folytattak. Ennek fő formáját a pártnapok jelentették. A májusi megyei pártaktíváig mintegy 300 helyen szerveztek pártnapokat, melyeket a párttagok és a pártönkivüliek nagy számban látogattak. A párt határozott, szókimondó politikájának és a kommunisták felvilágosító munkájának hatása nemcsak a termelő munkában tanúsított fokozott helytállásban, hanem 1957. április 4-ének és május elsejének lelkes megünneplésében nyilvánult meg. Nagy tömegek vettek részt az április 4-i koszorúzási ünnepségeken; évek óta nem volt olyan lelkes május elseji felvonulás meggyeszte, mint 1957-ben. Az esős idő ellenére is nagyobb létszámban vettek részt a felvonuláson, mint korábban. A május elseji tömeggyűlések a párt és a kormány politikája mellett bizalom demonstrációi voltak. Ez a hatalmas tömegmegmozdulás a városokban és a falvakban, az ellenforradalom feletti győzelem és a szocialista társadalmi rendhez, a munkáshatalomhoz való ragaszkodás meggyőző kifejezése volt.

Ilyen előzmények után készült az MSZMP az országos pártértekezletre. Az 1957. június 27—29-i pártértekezlet előtt, május 26-án ült össze a megyei pártaktíva,⁸³ amelynek az volt a feladata, hogy a párt újjászervezése után lezárja a megyében a szocialista konszolidáció első szakaszát, megszűntette a pártvezetés ideiglenes jellegét. Az aktíva jelentőségét tekintve egy pártértekezlettel felért. A pártaktíva idejére a párt újjászervezése befejeződött. 9539 tagja volt ekkor a pártnak a megye 457 pártszervezetében. Ez a szám az MDP taglétszámának 52%-át jelentette, de minőségileg többet ért.

Az ipari termelés a megyében áprilisi adatok szerint az előző évi termelés 86,9%-át, a termelékenység pedig 88,2%-át érte el. Az, hogy nem kellett üzemeket leállítani, nem lett munkanélküliség, hogy fokozatosan megoldódott a fűtőanyag ellátás, — komoly mértékben a bányászok és bányász kommunisták helytállásának köszönhető. Az ellenforradalom által szétvert termelőszövetkezetekből 21 már újjáalakult. A pártaktíva idején a megyében 83 tsz működött, amelyben 2122 család 2621 taggal dolgozott. A családok száma az ellenforradalom előttinek 33%-a. A szántóterület 25%-a van szocialista tulajdonban, ebből a szántóterület 4,8%-a tsz tulajdon. Ezen kívül 93 szakcsoport is működött 2056 családdal.

A pártaktíván a Megyei Intéző Bizottság beszámolója úgy értékelte, hogy a kezdetben kislétszámú, de lelkes pártszervezetek által végzett politikai munka meghozta az eredményt, a tömegek egyre nagyobb bizalommal fordultak a párt felé, gyors ütemben megindult a termelés, s a párt ereje egyre gyorsuló ütemben növekedett. Nagy számban voltak olyanok is a megyében, akiket az ellenforradalom győzött meg pártunk igazságáról és léptek be a pártba. A 783 új párttagközül közel 500 volt a munkás.

A fejlődés komoly jele volt az, hogy minden alapszervezet kommunistái nagy felelősséget éreztek azért, kit vesznek fel a párt tagjai sorába. Hosszas, gyakran éjszakába nyúló vitákon döntöttek el, hogy a jelentkezők közül kik alkalmasak pártagnak.

A pártrendezvények harcosságát — állapította meg a beszámoló — nem minden esetben kíséri ez a harcosság és a határozottság a tömegek közötti munkában.

A Megyei Intéző Bizottság beszámolójában fontos helyet kapott a pártegység megszilárdítása. Komoly nehézséget okozott egyes pártszervezetekben a demokratikus centralizmus meg nem értése és felrúgása egyes elvtársak részéről. Több helyen a személyi intrikák, frakciós csoporosulások kötötték le a párt erejét, a véget nem érő viták megnehezítették az egységes állásfoglalást, az ellenség manővereinek felismerését és leleplezését.

A megyei pártaktíva határozatban hagyta jóvá a pártbizottság novembertől végzett tevékenységét. Elismerésben részesítette a kommunisták, a pártmunkások áldozatos munkáját, amellyel segítették a párt újjászervezését, a termelés megindítását, a közbiztonság helyreállítását. A Megyei Pártbizottságot korábbi összetételében megerősítette és megbízta a további feladatok irányításával.

A megyei pártaktíva és a megye kommunistái egységesen kiálltak a KB mellett, végrehajtották a párt határozatait Kifejezték azt az eltökéltségüket, hogy szívós harcot folytatnak² az ellenforradalom teljes felszámolásáért.

A további feladatok közül a megyei aktíva négy fő kérdést foglalt határozatba:

1. A párt egységének, erejének további erősítését, a frakciók és intrikák elleni harcot.
2. A politikai felvilágosító munka fokozását, a párt politikájának hirdetését a pártönkivüli tömegek között.
3. Az ellenforradalom okozta gazdasági károk helyreállítása érdekében a pártszervezetek feladatát a termelés fokozásának, gazdaságossá tételének, a termelékenység növelésének és az önköltség csökkentésének előmozdításában szabta meg.
4. A mezőgazdaságban a pártszervezetek segítsék a tsz-ek gazdasági megszilárdulását, támogassák az egyénileg dolgozó parasztságot a termelés növelésében.

2. AZ MSZMP ORSZÁGOS ÉRTEKEZLETÉNEK HATÁSA A VESZPRÉM MEGYEI PÁRTSZERVEZETEK MUNKÁJÁRA ÉS ENNEK EREDMÉNYEI

Az MSZMP Országos Értekezlete 1957. június 27—29-e között ülésezett. A konferencia nagy jelentőségű eseménye a párt történetének: jóváhagyta az Ideiglenes Központi Bizottság november 4 utáni politikai irányvonalát és tevékenységét, meghatározta az ellenforradalom elleni harc, a szocialista konszolidáció teljes győzelemre vitelének tennivalóit.⁸⁴ Megállapította, hogy a párt újjászervezése sikeresen befejeződött.⁸⁵ A pártszervezetek előtt álló fő feladatnak a párt ideológiai és szervezeti egységének megszilárdítását jelölte meg, a revizionizmus és a szektásság elleni kétféle harcban.

A konferencia a párt és a tömegek kapcsolatát a proletárdiktatúra ereje szempontjából a legfontosabb kérdésnek tekintette, ezért a párt tömegkapcsolata erősítésének a pártértekezlet határozata nagy figyelmet szentelt.

A gazdasági kérdések jó megoldása alapozhatja meg a politikai hatalom erősítését és az életszínvonal növelését. A pártnak ezért különös gondot kell fordítani a gazdasági feladatok megoldására.

A pártértekezlet ellentámadásra szólított fel az ideológiai és kulturális életben. A pártértekezlet arra szólította fel az e területen dolgozó kommunistákat, hogy — együttműködve a rendszerhez hí pártönkivüli értelmiségiekkel — erősítsék a párt hadállását a tudományos és kulturális életben, fokozzák a harcot a marxizmus—leninizmus elveinek érvényesítéséért.

Végül a párt nemzetközi kapcsolatait elemezve, a pártértekezlet hitet tett a Szovjetunió Kommunista Pártja melletti barátság, a testvérpártokkal való internacionalista kapcsolatok ápolása és népi internacionalista nevelésének fokozása mellett.

Egy héttel az Országos Pártértekezlet után, július 11-én megyei kommunista aktívaértekezlet vitatta meg Veszprém-ben a pártértekezletből adódó soronlevő helyi feladatokat, kifejezte egyetértését annak határozatával. Biztosította a Központi Bizottságot, hogy a határozat végrehajtásáért a megye kommunistái egységesen harcolnak. Népszerűsítik a párt politikáját a dolgozó tömegek között, mozgósítják őket az ipar, a mezőgazdaság és az élet minden területén a határozatban megszabott célkitűzések eredményes megvalósítására. Fontos feladatának tartja a megalkuvás nélküli harc folytatását minden revizionista, jobboldali, illetve baloldali elhajlás ellen. Határozottan fellépnek minden olyan törekvessel szemben, mely a párt egységét akarja megbontani.⁸⁶

Az aktívaértekezlet munkájára serkentőleg hatott a pártértekezleten megnyilvánult őszinte, nyílt léghő, a konferencia munkaértekezlet jellege. A pártértekezletről referáló Pap János, Kádár János beszámolója úgy jellemezte, hogy az „lényegében őszinte beszélgetés volt a párt ügyéről.”

A megyei pártaktíva határozottan állást foglalt a pártégyeség védelmében, a megyében is lábrakapott intrika, rágal-mazás felszámolásáért, ami hosszú heteken keresztül zavarta egyes pártszervezetek fejlődését. Saját belső ügyeik kötötték le energiájukat és a termelés, az önköltség dolgaival nem tudtak foglalkozni.

Az aktívaértekezlet egyaránt sürgette mind a jobb- és baloldali elhajlás elleni fellépést. Ez nem valami „langyos középút”, — mint ahogy egyes párttagok azt értelmezték —, hanem a párt következetes politikája; elvi politika, a kétféle harc sikeréért.

A párt tömegkapcsolatának erősítésével is behatóan foglalkozott a beszámoló és több felszólaló. A politikai nevelő munka fokozását, a pártnapok tartását, a tömegszervezetekben a politikai oktatás bevezetését szorgalmazták, mert ez is alkalmas fórum a párt politikájának megismertetésére. Az aktíva felhívta a figyelmet arra, hogy az egyes üzemekben a műszaki értelmiséggel szemben tapasztalható bizalmatlanságot meg kell szüntetni. A pártszervezetek végezzenek politikai munkát közöttük, hogy közelebb kerüljenek a párt-hoz.

Fontos feladataik voltak a pártszervezeteknek gazdasági téren is. Az aktíva arra szólította fel a kommunistákat, hogy legyenek kezdeményezők, élenjárók az anyagtakarékosság, a termelés területén, ahol még nagyok a hiányosságok. A tsz mozgalom megerősítésére, az ellenforradalom alatt erőszakkal szétvert tsz-ek újjászervezésére is megvan a lehetőség. Ezzel is behatóan foglalkozni kell.

Az értekezlet a kulturális téren jelentkező káros, ellenséges nézetek elleni harc fokozására is ráirányította a figyelmet.

A megyei aktívát járási, városi, üzemi aktívák, taggyűlések és pártnapok követték. Ezeken a fő figyelmet a kétféle harc helyes értelmezésre, a pártönkivüliekkel való kapcsolat fejlesztésére, az ellenforradalom maradványai és az ellenséges tevékenység elleni harc fokozására, a megnyugvás káros gyakorlata ellen, valamint a helyi gazdasági és ideológiai problémák elemzésére, a további tennivalók meghatározására fordították. Ezek a fontos politikai tanácskozások, a pártértekezlet határozatának megismertetése tovább növelték a párt iránti bizalmat, fejlesztették a párt tömegkapcsolatait.

Az országos pártértekezlet elvi útmutatása szellemében, a munkáshatalom erősítése érdekében országosan és a megyében is sor került az ellenforradalmi bűncselekményeket elkövetők, illetve a később is a néphatalom ellen aktív harcot folytatók megbüntetésére. 1958 nyarára a megyében is lezárták a bűnyűgyeket. Más elbírálásban részesültek azok, akik meglehetősen, akiket félrevezetett az ellenforradalmi hangulat-keltés.

A párt és a kormány politikáját a dolgozó tömegek iránti bizalom vezérelte, a legszélesebb tömegek számára biztosította a demokráciát. Ennek részeként a párt és a kormány ki-szélesítette a tanácsok hatáskörét, tisztázta a tanácsok párt-irányításának módszerét, határozatot hozott a népi ellen-örzési szerv létrehozásáról.⁸⁷

A párt következetes elvi politikát folytatva nagy gondot fordított az ellenforradalmi ideológia és a revizionizmus elleni harcra. A párttagság és a pártönkivüliek körében magyarázta az októberi—novemberi ellenforradalmi események jellegét és tanulságait. A tömegek körében folytatott agitációs és propagandamunkában a proletárdiktatúráról és az osztály-harcról szóló lenini tanítások nagy hangsúlyt kaptak. A nacionalizmus, a szovjetellenesség, a polgári- és kispolgári nézete-k leleplezése, főleg az értelmiségi és kispolgári rétegek körében fokozatosan oszlatta szét az eszmei zűrzavart, növelte a párt iránti bizalmat, erősítette a szocialista hazafiságot és a proletár internacionalizmust. A Megyei Pártbizottság határozata alapján a megyeszerte megtartott munkásgyűléseken, pártnapokon, falugyűléseken, anketókon hirdették a kommunisták a párt politikáját, viták tüzeben leplezték le a helytelen nézeteket. Az 1957—58-as pártoktatási év, melyen a párt-

tagság 52,4%-a tanult a megyében, érveket adott a kommunistáknak és az ott tanuló pártonkívülieknek a zavaros nézetek tisztázásához, segítette a pártélet és a pártfegyelem megszilárdítását.⁸⁸

A párt és a tömegek kapcsolatának javulását kifejezik az ipari termelés adatai is. A termelési eredmények javulása összefügg a jobb bérézzel és az ösztönzési rendszerrel.

A megyei szocialista ipar termelése 1957-ben:

Időszak	Teljes term. 1000 Ft	Egy munkásra jutó telj. term. Ft	Egy munkásra jutó átl. havi kereset
I. n. év	442 309	13 747	1 619
II. n. év	595 179	17 730	1 624
III. n. év	655 232	19 000	1 618
IV. n. év	674 248	19 216	1 601

A gazdaságos termelés sikeréért folytatott harcot a fontosabb termékek önköltségének alakulása mutatja.

A termék megnevezése	Az önköltség 1958. II. n. év az 1957. IV. n. év %-ában
Középdunántúli barnaszén	97,4
Nyerslignit	111,8
Villamosenergia	100,3
Dúsított mangánérc	92,5
Porosított szuperfoszfát	97,3
Pétisó	98,9
Bauxit	85,7
Timföld	99,9
	89
Nyersaluminium	94,9

A csak szemléltetésképpen megemlített néhány termelési adat javuló eredményeiben jelentős szerepe van annak is, hogy az Országos Pártértekezlet után a pártmunkában előtérbe került a termelés ügyeivel való foglalkozás. A termelés pártellenőrzését segítette a Megyei Párt-VB azzal, hogy a megye két nagy iparmedencéjének helyzetét brigádvizsgálattal feldolgoztatta és pártbizottsági ülésen is megtárgyalták. A párt VB napirendjén szerepelt 1957-ben és 1958-ban többek között a szénbányászat, az építőipar és az energiatermelés helyzete. A Megyei VB határozatai alapján a városi és a járási vezető pártszervek a legfőbb termelési és politikai kérdéseket rendszeresen napirendre tűzték. A Megyei PB 1958. év első felében megtárgyalta a szocialista tulajdon védelméről és a takarékosági mozgalmakról szóló jelentéseket. Ennek alapján olyan határozatokat hozott, melyek irányt mutattak a termelés gazdaságosságának javításához; a társadalmi tulajdon védelmének és a takarékoság társadalmi ügyévé való tételéhez.

A párt tömegbefolyásának növekedését mutatja, hogy a belső és külső reakciós erők nem érték el céljukat az úgynevezett „magyar kérdés”-nek az ENSZ rendkívüli közgyűlésre vitelével.

Az országos tiltakozó mozgalom részeként — a megyében gyűléseken ítélték el a dolgozók az ENSZ ötös bizottságának jelentését és azt Magyarország belügyeibe való durva beavatkozásnak minősítették. Tiltakozó táviratok százait küldték el, kifejezve azt a meggyőződésüket, hogy az imperialisták foglalkozzanak inkább saját ügyeikkel, mert van ott éppen elég rendezni való. Az úgynevezett „magyar kérdés” tárgyalása a szocializmushoz hű tömegeket még jobban a párt köré tömörítette.⁹⁰

A pártbizottságok és alapszervezetek nagy figyelmet fordítottak a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 40. évfordulójának megünneplésére. A november 7-i rendezvények látogatottsága felülmúlta a várakozást. Az első szocialista forradalom tiszteletére tett vállalások és azok teljesítése, az

ünnepek lelkes hangulata, a magyar—szovjet baráti összejövetelek: úttörő-, pedagógus-, nőtalálkozók, a szovjet emlékműveknél, temetőknél a koszorúzások hangulata azt mutatta, hogy egy évvel az ellenforradalom után a megye dolgozói hálás szívvel gondoltak vissza a Szovjetunió internacionalista segítségére, melyet hazánk szocialista vívmányainak megvédése érdekében nyújtottak a magyar népnek.⁹¹

Az Országos Pártértekezlet utáni időszakban a párt és a kormány — új munkastílusának megfelelően — elemző vizsgálat alá vette az egyes osztályok, rétegek helyzetét, gondjait, problémáit, határozatokat, illetve intézkedéseket hozott a legfontosabb társadalmi kérdésekben. Ezek az elemzések a helyes szövetségi politika kialakítását, a munkáshatalom tömegbázisának erősítését segítették.

Ezek közül is kiemelkedik a KB-nak a munkásosztályal kapcsolatos feladatokról 1958 októberében meghozott határozata.

A határozat megjelölte a munkásosztály körében végzendő politikai munka feladatait és módszereit; javaslatokat tett a munkásosztály gazdasági és kulturális helyzetének javítása érdekében szükséges intézkedésekre.⁹²

Veszprém megyében a határozat kedvező hatást váltott ki a munkások és műszaki értelmiségiek körében. Az volt az általános vélemény, hogy e határozatban saját gondjaikkal találkoztak és választ kaptak ezek megoldására.

A vizsgálat módja és a határozat nagymértékben növelte a bizalmat a párt politikája iránt, szélesedett a párt tömegbefolyása a munkások között. A munkások maguk is jobban érezték, hogy a munkásosztály a vezető szerep és fokozottan vállalt felelősséget a közös gondok megoldásából.

Az 1959. október 31-én és november 1-én tartott megyei pártértekezlet úgy értékelte, hogy a jó hangulatban és a kiváló termelési eredményekben nagymértékben benne van a pártnak ez a rendkívül fontos határozata, amelynek hatását a megyében is közvetlenül érezték. A határozat óta a tanácsok, a minisztériumok és egyéb szervek, amikor egy-egy kérdésben dönteni kell, mérlegelik, hogy döntésükkel hogyan segítsék elő a munkásosztály helyzetének javítását. A határozat eredményeként jelentősen előreléptek a fejlődés útján a nagy ipari körzetek, Ajkát várossá nyilvánította a kormány, Várpalotának nagyszabású városfejlesztési terve készült.

Örömmel fogadták a határozatot azok is, akiket közvetlenül anyagilag érintettek a meghozott intézkedések. Így pl. a nyugdíjasok jelentős emelést kaptak. Még kézelebb réteget érintett megvényben a családi pótlék felemelése. Mintegy 16 000 család részére havonta átlagosan — a korábbi 141 Ft helyett — 227 Ft-ot fizettek ki. Köztük közel ezer egyedülálló nő kapott két gyermek után 70 Ft helyett 240 Ft-ot. Mindezek a rendelkezés nagy szociális jelentőségét igazolták.

A központi intézkedések mellett a helyi szervek és vállalatok is tettek gyakorlati intézkedéseket a munkásosztály életkörülményeinek javítására, kulturális igényeinek kielégítésére, a kereskedelmi ellátás javítására.

Jelentős javulás tapasztalható a munkásszállásokon, noha nem sikerült még mindenütt megvalósítani azt a megyei párt VB határozatot, hogy a munkásszállások legyenek a politikai, kulturális és sportmunka bázisai.⁹³

A határozat végrehajtását a megyei, járási és városi pártbizottságok azóta több alkalommal is megvizsgálták és újabb intézkedések születtek a felmerült problémák megoldására.

A mezőgazdaság területén, a parasztság életkörülményeiben a felszabadulás óta eltelt 12 év alatt végbement változásokat, a párt agrárpolitikájának tapasztalatait, az 1949-től az MDP vezetése által a mezőgazdaság terén elkövetett hibákat elemezve, a párt 1957 júliusában kiadott irányelvi meghatározta az MSZMP agrárpolitikai célkitűzéseit: „... az MSZMP a marxizmus—leninizmus tanításai alapján olyan agrárpolitikát akar kialakítani, amely figyelembe veszi az elmúlt évek tapasztalatait, jelenlegi helyzetünket, és erősíti a munkás-paraszti szövetséget, fejleszti a mezőgazdasági termelést, a mezőgazdasági munkásokra, félproletárookra, szövetkezeti parasztságra támaszkodva közelebb jut a parasztság fő termelő

rétegeihez, a kis- és középparasztokhoz, és sikeresen oldja meg a mezőgazdaság szocialista átépítésének nagy feladatát”.⁹⁴

1958 áprilisában a KB határozatot hoz a falusi helyzetről és a falusi politikai munka megjavításáról.⁹⁵

Az e határozat szellemében végzett munkát értékelve, a KB 1958. december 7-én állást foglalt „A párt agrárpolitikájával kapcsolatos egyes kérdésekről és a termelősövetkezeti mozgalom továbbfejlesztéséről”. A KB határozata kimondja, hogy „a mezőgazdaság szocialista átszervezésének ütemét gyorsítani kell.”⁹⁶

Veszprém megyében a parasztság hangulata a politikai helyzet megszilárdulása és a felvilágosító munka hatására fokozatosan javult. 1957 nyarán a Megyei Párt VB úgy értékelte, hogy a parasztság nagy mértékben egyetért a párt politikájával. A párt és a kormány helyes intézkedései, mint a begyűjtés eltörlése, termelési kedvezmények adása, megnövelte a parasztság termelési kedvét.

Sikerült a megyében elérni, hogy rövid időn belül társadalmi ügygő vált a termelősövetkezeti mozgalom fejlesztése. A párt- és tanácsi szerveknek határozott elképzelésük volt a megye előtt álló feladatokról. A parasztság, különösen a falusi párttagok elfogadták a párt politikáját, volt már több jó példának számítható termelősövetkezet a megyében. 1958. év végére tehát csaknem az egész megyében megérték a feltételek a mezőgazdaság szocialista átszervezésének meggyorsítására.⁹⁷

Az ipar és a mezőgazdaság után rátérünk a kulturális helyzetre és az értelmiség körében végzett pártmunka ismertetésére. Az ellenforradalom súlyos ideológiai kárt okozott a kulturális életben. Az igazsághoz tartozik, hogy az értelmiség többsége a megyében sem vett részt az ellenforradalomban. Egy számbelileg nem nagyon jelentős, de számarányát messze meghaladó politikai befolyással rendelkező része — főleg az egyetemi hallgatók, a pedagógusok és a műszaki értelmiség körében —, vezető szerepet töltött be az ellenforradalomban. Az ilyen személyekkel szemben adminisztratív rendszabályokat is alkalmazni kellett, pl. összesen 22 pedagógust bocsátottak el állásából.⁹⁸

Az ellenforradalom leverése után még jó ideig nagy volt az értelmiség körében az eszmei zűrzavar. Ez az ellenforradalom elleni harc első hónapjaiban a párttagság, de a rendszer aktív pártönkívüli hívei egy részében is bizalmatlanságra, értelmiség-ellenes hangulatra vezetett.

A fentiek következtében az értelmiség körében folyó pártmunka csak az Országos Pártértekezlet útmutatásai alapján kapott lendületet. Az értelmiség között végzett pártmunka alapelve az volt, hogy tömörítsük a kommunista értelmiségieket; az eszmei zűrzavarban levő semleges vagy ellenzéki magatartást tanúsító ingadozó értelmiségi tömegeket pedig elvi-politikai viták útján le kell választani a tudatos ellenforradalmi erőktől. Az értelmiség ellenforradalmi rétegével szemben a proletárdiktatúra hatalmi eszközével lépünk fel.

Lassanként, többször ismétlődő elvi vitákban sikerült leküzdeni az értelmiség vezető szerepéről szóló revizionista tételt annak a lenini útmutatásnak megfelelően, hogy az értelmiség „nem önálló gazdasági osztály, és nem alkot semmiféle önálló politikai erőt.”⁹⁹ A politikai felvilágosító munkát a Varsói Szerződésből való kilépés követelése, a semlegességi illúziók, a párt vezetőszeropének tagadása, a többpárt-rendszer iránti nosztalgia elleni ideológiai harcra kellett összpontosítani. A különböző értelmiségi csoportok körében tartott vitaestéken, ankétokon, gyűléseken, tanácskozásokon történt a legfontosabb elvi kérdések tisztázása.

Az ellenforradalom eszmei hatásának felszámolásához, a dolgozók ideológiai-politikai nevelésének meggyorsításához jelentősen hozzájárultak az ideológiai és kulturális munkáról hozott párt határozatok, ezek közül is az 1958 nyarán megjelent, majd széleskörben megvitatott „Az MSZMP művelődési politikájának irányelvei.”¹⁰⁰

A művelődési irányelvek megvitatása meggyorsította megyénkben a burzsoá ideológia és a revizionizmus maradványai elleni harcot. A különböző szintű pártbizottságok felismerték a kulturális és az ideológiai nevelő munka kiemelkedő fontosságát. Az üzemekben az irányelvek ismertetésé-

nek hatására a munkások körében nagy tanulási mozgalom bontakozott ki. Jelentős előrehaladás történt az értelmiség ideológiai oktatásában, a párttag műszakiak jelentős része bekapcsolódott a pártoktatásba, A pedagógusok 25—30 %-a tanult egy évvel később a párt- és állami ideológiai oktatás keretében.¹⁰¹

A marxizmus-leninizmus egyetemi szintű oktatásának alapjait vetette meg a Megyei Párt-VB 1957 júniusi határozata alapján az 1957—58-as tanévben Veszprémben megkezdődött oktatás a Marxizmus—Leninizmus Esti Egyetemen. A pártmunkások és vezető káderek mellett a művelődési irányelvek hatására egyre több értelmiségi: műszaki, pedagógus, egyetemi oktató, orvos és gyógyszerész tanult a pártoktatás e magas színvonalú formáján az azt követő években.¹⁰²

A további ideológiai harchoz nagy segítséget adott, A „népi” írókról, az MSZMP KB kulturális elméleti munkaközössége által készített állásfoglalás, majd „A felszabadulás utáni magyar irodalom néhány kérdéséről” elemző tézisek és „A burzsoá nacionalizmusról és a szocialista hazafiságról” szóló tézisek.

1958 végére a szocialista konszolidáció befejeződött. Ez igen jelentős eredmény volt, hiszen Veszprém megyében, az ellenforradalom — az országos helyzethez hasonlóan — súlyos károkat okozott: csak a termelőkiesésből származó kár több mint 400 millió forint volt. Az ellenforradalom felszámolása után e megyében is a Szovjetunió és a többi szocialista ország segítségével úrrá lettünk a politikai és gazdasági nehézségeken. A termelés Veszprém megyében 1957-ben megközelítette, 1958-ban pedig 20%-kal túlszárnyalta az 1955. évi színvonalat: befejeződött tehát a gazdasági konszolidáció.¹⁰³

A konszolidáció folyamata az 1958. november 16-i országgyűlési és tanácsválasztásokkal lezárult. A választópolgárok kifejezték, hogy egyetértenek pártunk és kormányunk 1956. november 4-e óta folytatott politikájával, ez a választás egyben népszavazást jelentett a magyar nép érdekeit kifejező politika folytatására, ezt erősítette meg a 6 és fél millió választópolgár igenlő szavazata.

III.

A PÁRTMUNKA A SZOCIALIZMUS ALAPJAI LERAKÁSÁNAK BEFEJEZŐ IDŐSZAKÁBAN

(1958 DECEMBER—1962 TAVASZA)

1. A MEZŐGAZDASÁG SZOCIALISTA ÁTSZERVEZÉSE

A munkáshatalom megvédése és megszilárdítása után társadalmi fejlődésünk sorrendben második kulcskérdését a mezőgazdaság szocialista átszervezése jelentette. Ez volt az alapja a szocialista építés meggyorsításának, hiszen a mezőgazdaság kisárutermelő jellege fékezte az egész népgazdaság fejlődését; szükségessé vált tehát, hogy a szocialista termelési viszonyok az egész népgazdaságban uralkodóvá váljanak.

A mezőgazdaság szocialista átszervezésének továbbfejlesztéséhez megyénkben 1958-ban kialakultak a feltételek. A parasztság körében töretlen volt a bizalom a párt és a kormány iránt. Ezt részben a különböző intézkedések: a kötelező beszolgáltatások eltörlése; a vetéskényszer felszámolása; a mezőgazdasági termények és a termékek árának helyes megállapítása; a szerződéses termelés biztos értékesítési lehetősége; a zaklatás, a kényszertagosítás, a parancsolgatás megszüntetése — alapozták meg, másrészt a szavak és a tettek egységének érvényesülése a párt politikájában.

A megye termelősövetkezetei kivívták az egyénileg dolgozó parasztság elismerését. A dolgozó parasztok látták, hogy a mezőgazdasági nagyüzem fölényben van a kisüzemi, egyéni gazdaságokhoz képest. Ezt bizonyították a termelősövetkezetek magasabb termésátlagai:

Növény	Mezőgazdasági tsz-ek			Egyéni és egyéb gazdaságok		
	termésatlaga, q/kh					
	1955	1957	1958	1955	1957	1958
Búza	9,9	10,5	7,6	8,0	8,3	5,9
Rozs	8,2	8,3	7,9	6,8	6,3	5,9
Őszi árpa	10,5	11,8	9,0	10,4	10,4	7,9
Tavaszi árpa	9,0	10,0	5,6	9,2	10,1	4,8
Zab	8,0	8,8	7,1	7,7	9,1	6,3

A kommunisták és a pártönkivüli munkások is felelősséget éreztek a mezőgazdaság szocialista átszervezéséért, készek voltak ennek érdekében a parasztság körében politikai felvilágosító munkát végezni.

A konkrét kedvező helyzet elemzése alapján a Megyei Párt-VB és a Megyei Tanács VB kidolgozta a mezőgazdaság szocialista átszervezésének megye tervét. A Megyei Pártbizottság 1958 januártól megkezdte a falusi párttitkárok, majd a tsz elnökök és más községi vezetők előkészítését a várható nagy politikai munkára. A megye falusi, termelőszövetkezeti, géppálmási és állami gazdasági párttitkárai, továbbá azok a falun lakó kommunisták, akik a községi, mezőgazdasági párt szervezetekben dolgoztak, 10—10 napos továbbképző tanfolyamokon tanulmányozták és vitatták meg a lenini szövetkezeti tervet, az agrárpolitika időszerű kérdéseit, a falusi pártmunkáról szóló határozatokat, a 3004-es kormányhatározatot, a termelőszövetkezeti alapszabályt, a nyugdíjtörvényt, a falusi párttagság feladatait a termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztésében. A párttitkárok után a községi tanácselnökök és titkárok, az FMSZ ügyvezetők és a tsz-elnökök vettek részt két-két hetes hasonló jellegű tanfolyamon.

A termelőszövetkezeti mozgalom népszerűsítése érdekében kiterjedt agitációs munka indult meg 1958 nyarán. Az írásos agitációt a megyei lap, továbbá a Megyei Pártbizottság kiadványai végezték. A zárszámadásokról a „Számvetés” című füzetet, a kóvágóorszi tsz fiataljairól „A gazdag termelőszövetkezet boldog fiai” című kiadványt juttatták el a parasztsághoz. A termelőszövetkezeti mozgalom 10 éves jubileumára képes albumot adtak ki. A községek távlati, nagyüzemi tervét — melyet szakemberek készítettek — a tanácsüléseken vitatták meg.

Az egyénileg dolgozó parasztság az előadásos propaganda keretében a különböző pártrendezvényeken: pártnapokon, kibővített taggyűléseken ismerkedett meg a nyár folyamán, és az őszi-téli hónapokban a párt agrárpolitikai elképzeléseivel. E fórumokon élénk viták során tisztázták a kérdések és a kétfeltek. A megyei lap elvi kérdésekre reagált a viták során felmerült, közérdeklődésre számot tartó problémák közül.

Az ipari üzemek pártnapjain a munkások kaptak tájékoztatást a mezőgazdaság helyzetéről és a párt terveiről. Az előadók kérték a munkásokat, segítsék a mezőgazdaság szocialista átszervezését: a falun lakó kommunisták munkások vállalkoznak pártmunkát a falusi alapszervezetekben; falujukban és családjuk körében népszerűsítsék a termelőszövetkezeti mozgalmat; arra kérték a munkásokat, vegyenek részt a tsz-agitációs munkában.¹⁰⁵

A KB 1958. decemberi határozata után Veszprémben megyei pártaktívát tartottak, amelyen úgy értékelték, hogy a megye társadalmi, politikai és gazdasági helyzete, valamint a parasztság hangulata alapján 1959-ben, az előző év számszerű fejlődésének többszörösét el lehet érni a termelőszövetkezetek szervezésében. Ezt az elemzést alátámasztották a megye 40 községében 1958 novemberében végzett felmérések az egyénileg dolgozó parasztság hangulatáról és a tsz-ekről alkotott véleményéről.

Az 1958 decemberi KB határozat szellemében — és annak megyei viszonyokra való alkalmazása után — a járási és városi pártaktívák, majd a taggyűlések már a konkrét helyi tennivalókat is meghatározták.

A part tudatos és következetes vezetésével, a munkások, tsz tagok, állami gazdasági és géppálmási dolgozók, pedagógusok, a falusi értelmiség más csoportjainak két hónapos türelmes felvilágosító munkája¹⁰⁶ 1959 tavaszán áttűtő sikert aratott. Az 1959 február elsején a megyében elsőként Targonban megalakult termelőszövetkezeti községet 1959. március 31-ig még 220 község követte. Ezzel március 31-én már 267 termelőszövetkezet működött a megyében.¹⁰⁷

A VII. kongresszust megelőző 1959. október 31—november 1-én megtartott megyei pártértekezlet jogos örömmel és büszkeséggel állapíthatta meg: a megye szántóterületének közel 80%-án nagyüzemi gazdálkodás folyik. 5 járás teljes egészében szövetkezeti járás lett.¹⁰⁸

Veszprém megyében Győr és Szolnok megye után 1960. februárjára — az országban tehát az első között — a parasztság a közös utat választotta.

Az átszervezés folyamán számos olyan nézetet sikerült megcáfolni, amelyek hosszú idő óta akadályozták a megyében a tsz-ek nagyobb számban való létrehozását. Sokan azt mondták: Veszprém megye ipari megye, itt a mezőgazdaság átszervezése lassúbb ütemben és csak akkor fog megtörténni, ha a fő gabonatermő területeken már befejeződött az átszervezés. Másrészt azt hangoztatták: mivel az üzemekben dolgozó munkások többsége kétlaki, az ipartelep körüli községekben nem lehet vagy csak nagyon sokára lehet szövetkezeteket létrehozni.

Míg az előbbi véleményt éppen az cáfolta, hogy az ipar jelenléte, a munkásosztály támogatása segítette a mezőgazdaság átszervezését, a másik ellenvélemény sem bizonyult megalapozottnak, mert a munkások agitációt folytattak a kétlakiak között, aminek eredményeként az üzemek körüli községekben is sikerült létrehozni a tsz-eket.

Hosszú időn keresztül tartotta magát az a nézet is, hogy a megye szőlő és gyümölcstermelő területei alacsonyabb típusú társulások létrehozását indokolják és a párttagság egy része — a fokozatosság helytelen értelmezése következtében — főleg ilyen társulások létrehozására törekedett. A megfelelő politikai munka eredményeként a dolgozó parasztságot a legmagasabb fokú társulást választották, annál is inkább, mert a jól dolgozó tsz-ek munkája alapján meggyőződtek, hogy ez a szövetkezeti forma nyújtja a legnagyobb jövedelmet és a legmegfelelőbb termelési lehetőséget.

A korábban széles körben elterjedt azon nézet hatására, hogy a középparasztság majd csak akkor nyerhető meg a szövetkezet számára, ha a tsz-ben a jövedelem eléri vagy meghaladja a középparasztságot, a termelőszövetkezeti agitáció hosszú időn keresztül leszűkül a szegény- és kisparasztságra. A szervezés gondos politikai előkészítésének eredményeként e nézetet is sikerült felszámolni és a fenti eredményeket elérni.

A szövetkezés a tavasz folyamán az egész parasztság mozgalma lett és a szegényparasztság mellett a birtokos, jómódú parasztságot is a szövetkezés útjára léptek. A birtokos rendelkező parasztságot is, vonzotta a szegény- és középparasztságot a szövetkezetbe. A középparasztsággal való foglalkozás növelte ezek bizalmát a párt iránt és a szövetkezetekbe vitt erős gazdasági alap megerősítette a feltételét a szövetkezetek megerősödésének.

Új volt az 1959 tavaszi szervezés során az is, hogy egy-egy községben a parasztság túlnyomó többsége vagy egésze lépett be a szövetkezetbe és így szövetkezeti községek jöttek létre. Ezáltal sokkal erősebbek, életképebbek lettek a szövetkezetek. 1959 őszén a megye szövetkezetekének 46%-a 1000 kh-on felüli és mindössze 9%-a rendelkezett 400 holdnál kisebb területtel.

A fejlesztés során néhány helyen előfordult helytelen, meg nem engedhető agitációs és szervezési módszerek ellen a Megyei Pártbizottság időben és határozottan fellépett.

A termelőszövetkezeti átszervezéssel meg kellett oldani a kulákok kérdését is. A megyében a szervezés során jelentős részük nem fejtett ki ellenagitációt. A dolgozó parasztságot maguk bírálhatták el, melyik kulák érdemli meg azt, hogy felvegyék a szövetkezetbe. Így aztán volt, akiket felvettek és voltak olyanok is, akiket nem vettek be maguk közé

A további feladatot az újonnan alakult termelősövetkezetek nagyüzemi gazdálkodásának megalapozása és a tsz-ek gazdasági, politikai megszilárdítása jelentette.

A párt Központi Bizottsága 1959 márciusában a szocialista építés további meggyorsítására hozott határozatot.¹⁰⁹ Ez a központi bizottsági ülés döntött a VII. pártkongresszus 1959 november végén történő összehívásáról is.

A VII. kongresszus tiszteletére széleskörű versenymozgalom bontakozott ki az egész országhoz hasonlóan Veszprém megyében is. A kongresszust megelőző 1959. október 31-én és november 1-én megtartott megyei pártértekezleten a Megyei Pártbizottság beszámolója arról adhatott számot, hogy 1959 II. negyedévében soha eddig még nem tapasztalt eredmények születtek a megye iparában. A felajánlásokkal megnövelt negyedévi tervet is az ipar dolgozói 9,6%-kal túlteljesítették, mindenképp azon cikkeket esetében, amelyekre (timföld, alumínium, műtrágya, bauxit, barnaszén) a népgazdaságnak szüksége volt. A versenylendület következtében egy év alatt 11,2%-kal nőtt a munka termelékenysége. A megye vállalatai 30%-kal teljesítették túl az export tervet.

A kongresszusi verseny időszakában, 1959 tavaszán alakultak meg a megyében az első szocialista brigádok. A termelési eredmények elérésén túl vállalták a politikai, szakmai tudásuk és általános műveltségük fejlesztését, és azt, hogy példamutatóan élnek mind a kollektívában, mind a magánéletben. A megyei pártértekezlet idejére 205 brigád küzdött a szocialista címért.

1959. október 31-én a Megyei Pártbizottság azt jelenthette a megyei pártértekezletnek: „Miután az ellenforradalmi lázadást levertük, a rendet helyreállítottuk, történelmi jelentőségű feladatot oldottunk meg Veszprém megyében... minden fontos területen érvényesül a munkásosztály vezető szerepe... Soha nem volt ilyen őszinte és nyílt a párt és a dolgozó tömegek kapcsolata, mint amilyen a jelen időszakban.”

A pártértekezlet minden fő területen értékelte az ellenforradalom utáni 3 éves fejlődést. Az iparfejlődés, majd a mezőgazdaság szocialista átszervezésének — a megyében már csaknem befejezettek tekinthető — történelmi jelentőségű sikereinek elemzésén túl, áttekintette a párt újjászervezésének, majd továbbfejlődésének tapasztalatait.

Megállapította, hogy Veszprém megyében egészségesen fejlődött a párt, 12 401 tagja és tagjelöltje van. Ebből 1205 fő a tagjelöltek száma. A párttagság összetétele a következőképpen alakult: eredeti foglalkozás szerint a párttagok 69,4%-a munkás, ebből üzemi munkás 5040 fő, a párttagság 40,6%-a. A paraszt párttagok száma 1346 fő, az össz párttagság 10,9%-a. A tavaszi nagy tsz szervezés során jelentős részük tsz tag lett (1058 fő), az össztagság 8,6%-a. Az értelmiségiek közül 807 fő a párttagok száma (6,5%).

A párt erejének forrása egységében rejlik. Az elmúlt 3 év alatt elért sikerek alapja az volt, hogy a párttagok azonos nézeteket vallottak és egyformán cselekedtek. A demokratikus centralizmust megsértőkkel szemben a Megyei Pártbizottság keményen járt el.

A Megyei Pártértekezlet jóváhagyta és megerősítette a Megyei Pártbizottság 1956. november 7-e óta végzett munkáját. Úgy határozott, hogy növelni kell a párt vezető szerepét az élet minden területén. Be kell tartani a pártélet lenini normáit, következetes harcra van szükség az eszmei, a politikai és a szervezeti egység megszilárdításáért.

Az ideológiai tevékenység folytatását határozta el a Megyei Pártértekezlet mind a revizionista, mind a szektás, dogmatikus nézetek, megnyilvánulások ellen. Az eszmei zűrzavart sikerült felszámolni. A forradalom és az ellenforradalom kérdésének elvi tisztázása a lakosság nagy többsége körében megoldódott. Az osztályellenesség hatására azonban elszórtan találkozni lehetett még nyílt nacionalista és szovjetellenes kijelentésekkel is, amelyek főleg a hazánkban tartózkodó szovjet csapatok ellen, az álhazafiság és a semlegesség jelszavai alapján jelentkeztek. Szektás, dogmatikus nézetek egyeseknél értelmiségellenességben, a pártonkívüliekkel szembeni bizalmatlanságban, szövetségi politikánkkal szemben fenntartásokban nyilvánultak meg.

A pártértekezlet a kétfrontos harc folytatását határozta el. Ezen túl az értelmiség, különösen a pedagógusok mar-

xista—leninista nevelésének fokozását jelölte meg az ideológiai front kiemelkedő feladatának.

Igen nagy szerepet kapott a pártértekezleten a tömegszervezetek helyzete, szerepük növelése. A pártértekezlet úgy értékeli a pártszervezeteknek a tömegszervezetekkel való kapcsolatát, hogy azt „a megyében őszinte bizalom hatja át, megszüntettük a parancsolgatást, utasítgatást és a párt befolyását a tömegszervezetekben dolgozó kommunistákon keresztül érvényesítettük.”

A szakszervezetek taglétszáma meghaladta a megyében a 83 000 főt. Feladatul szabták, hogy a politikai nevelőmunkában, különösen a vidékről bejáró dolgozók, valamint a munkásszállásokon lakók körében kell javítani munkájukat.

A KISZ helyesen közvetítette a párt szavát a fiatalokhoz. Taglétszáma elérte a 13 000 főt. Eredményesen mozgósította a fiatalokat a szocialista munkaversenyre. 131 ifjúsági brigád dolgozott ekkor az üzemekben, közülük több országos hírnévre is szert tett. Derekas munkát végeztek az ifjúsági brigádok a tsz szervezésben, eredményesen segítették a tsz istállók építését. A pártértekezlet felhívta a kommunisták figyelmét arra, hogy megkülönböztetett figyelemmel forduljanak az ifjúság felé, minden területen segítsék, támogassák a KISZ munkáját.

A Hazafias Népfront tevékenységét is pozitívan értékelte a pártértekezlet. Örvedetesnek tartotta, hogy sok olyan személyt mozgósít, akiket más módon nem lehetne bevonni a munkába. Különösen kiemelkedő munkát végeztek a Népfront szervei és aktívái a tanácsválasztás időszakában, valamint a községfejlesztési feladatok megvalósításában. Javításra szorult még a Népfront munkája a termelősövetkezetek megerősítése terén.

A pártszervezetek és minden kommunista fontos feladatának tartották a tanácsok tekintélyének növelését, munkájuk segítését. A tanácsok dolgozzanak nagyobb határozottsággal a tsz-ek megszilárdításáért, foglalkozzanak nagyobb gondnal a helyi ipar fejlesztésével — ezekre a kérdésekre hívta fel a pártértekezlet a tanácsokban dolgozó kommunisták figyelmét.

A Megyei Pártértekezlet tehát nagy figyelmet fordított a párt tömegkapcsolatainak erősítésére.

Meleg szavakkal emlékezett meg a tanácskozás a munkásörög pozitív szerepéről, melyet a konszolidáció segítésében végeztek. A jó kiképzés mellett az egységekben folyó politikai munka fejlesztést jelölte meg a munkásörög fő feladatának.

Az ipar területén a 3 éves terv sikeres befejezését, a munka-termelékenység emelését, az önköltség csökkentését és a termékek minőségének javítását, valamint a szocialista brigádmozgalom fejlesztését határozta meg a pártértekezlet.

A mezőgazdaságban a szocialista átszervezés befejezésének megszabásán túl, a fő figyelmet a tsz-ek politikai és gazdasági megerősítésére fordították. Hangsúlyozták, hogy minden tsz-ben létre kell hozni a pártszervezetet, bátrabban kell soron kívül felvenni tagokat, mindenképp a kislétszámú szervezetekben. Ebben az időben a 267 tsz-ből 195-ben volt a megyében már pártszervezet. A fenti határozat nagyon indokolt volt, mert a tsz pártszervezetek többsége igen kis létszámú volt, 138 helyen 10 tagnál kevesebből állt a pártszervezet. A VII. kongresszusig nemigen éltek a pártszervezetek a soron kívüli tagfelvétel lehetőségével, mindössze 49 főt vettek fel. KISZ szervezet 226 tsz-ben működött.

A régi tsz-vezetők mellett nagyon sok szorgalmas, tekin-
télyes, becsületes embert választottak a szövetkezetek elnökének, vagy vezetőségi tagjának. Az elnökök — akik közül 156 középparaszt volt — többsége nagy igyekezettel, szorgalommal, élettapasztalatainak felhasználásával igyekezett a szövetkezetek irányítását megoldani és közülük igen sok rövid idő alatt elismert vezetővé nőtt ki. Igen örvedetes, hogy szövetkezetek követelték a szakembereket, míg azelőtt nemigen akarták elfogadni. 1959 végén 159 tsz-ben volt megfelelő képességű szakember és az elnökök közül is 73 végzett valamilyen szakiskolát vagy szaktanfolyamot.

A szövetkezeti tagok szorgalma, párosulva a párt és kormány segítségével, már 1959-ben meghozta a maga első

eredményeit. Kedvezően alakult a megye mezőgazdasági termelése a nehéz év ellenére is.

Sikerült biztosítani a nagyüzemi állattenyésztés kialakítását. 1959 végén mintegy 44 000 db szarvasmarha, 6000 anyakoca, 33 000 juh és 10 800 ló volt a közös állatállományban.

Javult az ártermelés is, a tervezettnél több kenyérgabonát adtak át a tsz-ek a felvásárló szervezetnek, így a megye gabonafelvásárlási tervét 1959-ben 104,3%-ra teljesítette. A tsz-ek 80%-a tudott munkaegység előleget fizetni.

A megyei tapasztalatok is megerősítették a KB határozatának azon fontos elvi tételét, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezésével egyidőben lehet és kell is növelni a mezőgazdaság termelését.

A megyei pártértekezlet — összegezve a közös gazdaságok első évének tapasztalatait — arra hívta fel a figyelmet, hogy a szövetkezetek megszilárdítása is politikai feladat. Ez a körülmény valamennyi kommunisztától azt követeli meg, hogy továbbra is erejét nem kímélve, dolgozzon és harcoljon a tsz-ek megerősítéséért.

2. A SZOCIALISTA IPAR FEJLŐDÉSE, POLITIKAI ÉS GAZDASÁGI MUNKA A SZÖVETKEZETEK MEGSZILÁRDÍTÁSÁÉRT

(1959—1962)

A párt VII. kongresszusa 1959. november 30—december 5-e között tanácskozott. Az ellenforradalom leverése után ez volt a párt első kongresszusa. Átfogóan értékelte a párt történelmi útját, az utolsó 3 évben végzett munkát.¹¹⁰

A következő évek legfőbb feladatának a kongresszus a mezőgazdaság szocialista átszervezésének befejezését, a szocializmus alapjainak lerakását jelölte meg. Irányelvet fogadott el a gazdasági feladatokról és a II. ötéves terv elkészítéséről. Néhány kisebb módosítással megerősítette a párt szervezeti szabályzatát.

A Központi Bizottság 1959 márciusi ülése a szocializmus építésének meggyorsítását határozta el az ipar területén.¹¹¹

E határozatok eredményes végrehajtása nagy segítséget adott ezen időszak kulcskérdése, a termelőszövetkezetek gazdasági és politikai megszilárdulásához, a mezőgazdasági termelés fellendítéséhez. A termelőszervezeti mozgalom az 1958—60. évi 3 éves terv, majd az azt követő 5 éves terv első éveit során bekövetkezett gyors iparfejlődésre támaszkodhatott.

Veszprém megye ipara méltóan járult hozzá az országos eredményekhez. Megyénk iparának termelése a 3 éves terv időszakában 55,6 százalékkal — tehát az országosnál gyorsabban — növekedett. A termelés növekedésének 66 százaléka a munka termelékenységének emelkedéséből adódott. Leggyorsabban a vegyipar fejlődött. A II. ötéves terv első 2 évében az ipari termelés 21 százalékkal növekedett.

A megyében már 1959 tavaszára a mezőgazdaság szocialista átszervezése befejezéshez közeledett. 1960 tavaszára pedig befejeződött.

Az átszervezést követően a pártszervek irányításával két egymással összefüggő feladatot kellett megvalósítani. Az egyik: a szövetkezetbe lépett parasztságban erősíteni azt a tudatot, hogy jó utat választottak, feloldani az egyéni paraszti gondolkodásból adódó ellentéteket. E munka nagy eredményeket hozott. A VIII. pártkongresszust megelőző Megyei Pártértekezlet (1962. október 26—27.) idején a megye szántóterületének 95,7 százaléka szocialista szektorban volt, és a tsz-ek 95 százalékában már működött pártszervezet, 3442 taggal.

A szövetkezetek gazdasági megszilárdítását, korszerű nagyüzemi gazdaságokká fejlesztését az ipari tervek túlteljesítése segítette. Így vált lehetővé, hogy a megyében 4 év alatt 900 millió forintot ruháztak be a mezőgazdaságba. A traktorállomány két és félszeresére emelkedett. A termelőszövetkezetekben 40 000 szarvasmarha, 63 000 sertés, 50 ezer baromfi, 64 ezer juh férőhelyet építettek a közös állomány elhelyezésére. 1961-ben a tsz-ek közös vagyona már több mint másfél milliárd forint volt. A korszerű nagyüzemi mezőgazdaság kialakításához nagy szükség volt jól képzett szakemberekre. Megyénkben — állami segítséggel — több mint 300 vezető került a szövetkezetek élére.

A mezőgazdaság átszervezését követő első években szükség volt arra, hogy a pártszervezetek sokoldalúan foglalkozzanak a megszilárdulás konkrét, operatív kérdéseivel. Olyan helyzetben, amikor a termelőszövetkezetek gazdálkodása még kiforratlan volt, szükség volt arra, hogy a helyi, járási pártszervek — esetenként a megyei pártbizottság is — közvetlenül dolgozzék az operatív termelési feladatok megszervezésén. A gyakorlat azt igazolta, hogy abban az időben erre szükség volt.

Hatékonyan segítette a szövetkezetek politikai és gazdasági megszilárdítását a patronáló mozgalom. Sokat segítettek termelőszövetkezeinknek a budapesti X. kerületi üzemek és a megyei patronáló üzemek. Munkájuk nyomán közvetlenül is érezhette a parasztság a munkásosztály segítségét; nagyon pozitív hozzájárulás volt ez a munkás-paraszt szövetség erősítéséhez. A gazdasági segítségen túl, a pártszervezetek munkájának erősítéséhez járultak hozzá a X. kerületi üzemek pártaktivistái, akik sok éven át a falusi téli tanfolyamok előadásain és vitáin magyarázták a párt agrárpolitikáját és az időszerű nemzetközi, belpolitikai kérdéseket.

A gazdasági és politikai segítség eredményeként, és a tsz parasztság szorgalmas munkája nyomán a szövetkezetek többsége sikeresen küzdötte le a kezdeti nehézségeket. Kialakultak a közös nagyüzemi táblák, munkásszervezetek, felépültek a legszükségesebb gazdasági épületek.

Megyénk szövetkezeti parasztságának, a szövetkezetek vezetőinek és szakembereinek munkája sikerre vezetett: Veszprém megyében is megvalósult pártunk célkitűzése: az átszervezéssel párhuzamosan növekedjen a mezőgazdasági termelés. A felvásárlási tervek teljesítése sok mindent kifejez. Pl. 1958-hoz viszonyítva 1959-ben 113, 1960-ban 115, 1961-ben 122 százalékra emelkedett a sertés-felvásárlás. Az átszervezés előtt több év átlagában 7—8 mázsa körül alakult megyénkben a kenyérgabona átlagtermése. 1961-ben először a búza terméshozama termelőszövetkezeinkben 10,3 mázsa volt, az 1962. évi átlagtermés pedig 11,4 mázsa. A fejlődés az állattenyésztésben is megmutatkozott. A sertésállomány 1962-ben már nagyobb volt, mint bármikor azelőtt. 1958-hoz viszonyítva 10 ezer mázsával nőtt a serteshús felvásárlás, baromfifiből 2,4-szeresre. A juhállomány 64 százalékkal növekedett azóta.¹¹²

Mind a termelés, mind a felvásárlás országos és megyei növekedése már az átszervezést követő időben is a nagyüzemi gazdálkodás fölényét bizonyították.

Pártunk VIII. kongresszusa (1962. november 20—24), elemezve a VII. kongresszus óta hazánk társadalmi és gazdasági viszonyaiban végbement változásokat, határozatában a következőket állapította meg: „A mezőgazdaság szocialista átszervezésével egész népgazdaságunkban osztatlanul uralkodóvá váltak a szocialista termelési viszonyok, befejeztük a szocializmus alapjainak lerakását. A magyar nép történelmi jelentőségű győzelmet aratott, a szocializmus teljes felépítésének korszakába lépett.”¹¹³

Beszteri Béla

- ¹ A Magyar Dolgozók Pártjának programnyilatkozata (1948. június 12—14). A MKP és az SZDP határozatai 1944—1948. Bp. 1967. 587. old.
- ² A továbbiakban ismertetésre kerülő adatokat a Központi Statisztikai Hivatal Veszprém megyei Igazgatósága által összeállított „Veszprém megye 20 éve a szocializmus útján” című kiadványból vettem. Veszprém, 1965. 24—61. old. Ezen kívül felhasználtam a Statisztikai Évkönyv 1949—1955. (Bp. 1957.) c. kiadvány 48. oldalának adatait.
- ³ KSH Megyei Igazgatósága Veszprém. Jelentés. Veszprém megye területi szervezeti mozgalmának helyzete. 15/1959. sz.
- ⁴ Veszprém megye fontosabb statisztikai adatai (1952—1955), a KSH Veszprém megyei Igazgatósága által 1956-ban megjelentetett adatgyűjtemény (125—172. old.), kisebb mértékben a Veszprém megye 20 éve... (83—97. old.) statisztikai kiadvány alapján ismertetem az alábbiakat is.
- ⁵ Kultúrstatistikai Adattár, 1962. Statisztikai Időszaki Közlemények 55. kötet. KSH, 1963/5. (A továbbiakban: Kultúrstat. Adattár...) 18—19. old.
- ⁶ Az 1941. évi népszámlálás. Demográfiai adatok. Bp. 1947. 431. old.
- ⁷ Uo. és Kultúrstat. Adattár... 58. old.
- ⁸ Kultúrstat. Adattár... 104—105. A szakszervezeti közművelődési kócsokra vonatkozólag adatok nincsenek.
- ⁹ MSZMP Veszprém megyei Bizottság Archivuma. 208. fond. 1948. 6. ó. e. szám. (A továbbiakban: MSZMP VBM Arch.).
- ¹⁰ Ugyanott.
- ¹¹ Az MDP Politikai Bizottságának 1948. szeptember 2-i határozata. Az MDP KV-nek, Politikai Bizottságának és Szervező Bizottságának fontosabb határozatai. (A továbbiakban: Az MDP határozatai...) Bp. 1951. 5—6. old.
- ¹² MSZMP VMB Arch. 208. fond. 1949. 16. ó. e. szám.
- ¹³ E kérdést részletesen elemzi Zsilák András: A magyar társadalom osztályszerkezetének alakulása a szocializmus építésének kezdeti időszakában és az MDP szövetségi politikájának fő vonásai (1949—1956) című tanulmányában. A kommunista párt szövetségi politikája. 1936—1962. Szerkesztette: Vass Henrik. Bp. 1966. 197—211. old.
- ¹⁴ Dr. Beszteri Béla: Az államosítás és a 3 éves terv. Napló, 1965. június 19.
- ¹⁵ MSZMP VMB Arch. 208. fond. 1949. 16. ó. e. szám.
- ¹⁶ Emeljük pártunk elméleti színvonalát. Az MDP Politikai Bizottságának 1949. október 20-i határozata. Az MDP határozatai... 31. old.
- ¹⁷ MSZMP VMB Arch. 208. fond. 1949. 16. ó. e. szám, és 208. fond. 1951. ó. e. szám.
- ¹⁸ MSZMP VMB Arch. 208. fond. 1951. ó. e. szám.
- ¹⁹ Az MDP II. kongresszusának határozata. A szocializmus pítéséneké útján. Bp. 1951. 344—348. old.
- ²⁰ MSZMP VMB Arch. 208. fond. 1951. ó. e. szám.
- ²¹ Statisztikai Évkönyv 1949—1955. Bp. 1957. Veszprém megye legfontosabb statisztikai adatai. 1956. Veszprém 1957. A szövegben közölt adatok saját számításaim.
- ²² A párt munkája az ifjúság között címmel Farkas Mihály tartott beszámolót. Pártéleptés 1952. 8. sz.
- ²³ MSZMP VMB Arch. 208. fond. 1953. 378. ó. e. szám.
- ²⁴ MSZMP VMB Arch. 208. fond. 1953. 378. ó. e. szám.
- ²⁵ Veszprém megyei Népűjság, 1953. május 20.
- ²⁶ Az 1954. április 10—11-i megyei pártértekezlet. Veszprém megyei Népűjság, 1954. április 11.
- ²⁷ MSZMP VMB Arch. 208. fond. 1954. 474. ó. e. szám.
- ²⁸ MSZMP VMB Arch. 208. fond. 1954. 467. ó. e. szám.
- ²⁹ Veszprém megyei Népűjság, 1954. május 16. és 20.
- ³⁰ Az MDP KV-nek határozata a pártpropaganda helyzetéről és feladatairól. Propagandista, 1953. november—december.
- ³¹ Veszprém megyei Népűjság, 1954. április 11.
- ³² Az MDP KV-nek beszámolója és az MDP feladatai Rákosi Mátyás előadói beszéde. Az MDP III. kongresszusának jegyzőkönyve. Bp. 1954. 85. old.
- ³³ Nagy Imre felszólalása a Népfront kongresszuson. — A Hazafias Népfront I. országos kongresszusa. Bp. 1954. 54. old.
- ³⁴ A politikai helyzet és a párt feladatai. Az MDP KV-e 1955. március 2—4-i ülésének határozata. Bp. 1955. 8. old.
- ³⁵ Veszprém megyei Népűjság, 1955. március 17.
- ³⁶ Veszprém megyei Népűjság, 1955. május 7.
- ³⁷ MSZMP VMB Arch. 208. fond. 1955. 537. ó. e. szám.
- ³⁸ Pártegység a szocialista demokráciáért. Bp. 1956.
- ³⁹ Az 1956. augusztus 6-i megyei pártaktívák teljes anyagát közli Veszprém megyei Népűjság 1956. augusztus 8-i száma.
- ⁴⁰ Értelmiségi politikánk néhány kérdéséről. Az MDP KV-nek határozata. Bp. 1956.
- ⁴¹ A KV határozatát ismertető pártnapok megyénkben. Veszprém megyei Népűjság 1956. augusztus 15. és augusztus 18. Aktívulás a Veszprém városi és a zirci járási Pártbizottságon a KV július 18—21-i határozatából adódó feladatokról. Veszprém megyei Népűjság 1956. augusztus 17. A járási, városi pártaktívák tapasztalataiból. Veszprém megyei Népűjság 1956. augusztus 22.
- ⁴² Nagy Imre és társai ellenforradalmi összeesküvése. Kiadja a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa Tájékoztatói Hivatala. 10—16. old.
- ⁴³ Győzzenek az igaz ervek. Veszprém megyei Népűjság 1956. augusztus 23.
- ⁴⁴ Aktívabb kommunista munkát a tömegszervezetekben. Veszprém megyei Népűjság 1956. szeptember 19.
- ⁴⁵ Falusi értelmiségünk a faluért. Veszprém megyei Népűjság 1956. október 5.
- ⁴⁶ Sztrimbely György: A pártoktatás sikere elősegíti a júliusi határozat maradéktalan végrehajtását. Veszprém megyei Népűjság 1956. október 14.
- ⁴⁷ MSZMP VMB Arch. Gyűjtemény. Hogyan hatott október 23. a pedagógusokra? és Fehér Könyv az ellenforradalom Veszprém megyei ténykedéséről Veszprém, 1957. (A továbbiakban: Fehér Könyv Veszprém, 1957.) 3. oldal.
- ⁴⁸ MSZMP VMB Arch. Gyűjtemény. Feljegyzés a Hazafias Népfrent Megyei Bizottságának. 1956 október 15-én megtartott értelmiségi ankét-járól és Veszprém megyei Népűjság 1956. október 19. Értelmiségi ankét Veszprémben.
- ⁴⁹ Veszprém megyei Népűjság 1956. október 19.
- ⁵⁰ Veszprém megyei Népűjság 1956. október 21.
- ⁵¹ A MEFESZ szerepéről és tevékenységéről részletesen ír Molnár János: Ellenforradalom Magyarországon című könyvében. Bp. 1967. 36—43. old.
- ⁵² A szegedi egyetemek és főiskolák MEFESZ nagygyűléséről tudósít és ismerteti a MEFESZ szervezeti szabályzatát, programját a Délmagyarország 1956. október 21-i száma.
- ⁵³ Hollós Ervin: Kik voltak, mit akartak? Kossuth Könyvkiadó, 1967. 249. és 250. old.
- ⁵⁴ Az imperialisták az 1956. októberi ellenforradalom előkészítésében. Münich Ferenc: Egységben a békéért, a szocializmusért. Bp. 1956. 69. old.
- ⁵⁵ MSZMP VMB Arch. Gyűjtemény. Az 1956. október 23-án követő események Veszprémben.
- ⁵⁶ Uo. és Fehér Könyv Veszprém, 1957. 5—6. old., továbbá Vádirat. Ellenforradalom Veszprém megyében. Bp. 1957. (A továbbiakban: Vádirat...) 53—54. old.
- ⁵⁷ MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1957. 2. ó. e. szám és 1. fond. 1959. 10. ó. e. szám. Új Várpalota, 1956. október 26. Vádirat... 31—32. old.
- ⁵⁸ MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1957. 2. ó. e. szám és Veszprém megyei Népűjság 1956. október 25.
- ⁵⁹ Közli: Vass Henrik: A magyarországi 1956 októberi ellenforradalom történetének néhány kérdése c. könyvében. Bp. 1958. 82—83. old.
- ⁶⁰ MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1957. 2. ó. e. szám és 1. fond. 1959. 10. ó. e. szám.
- ⁶¹ Az ellenforradalom Veszprém megyei eseményeivel két könyv foglalkozik részletesen: Fehér Könyv Veszprém, 1957. és Vádirat... Bp. 1957. Ezeket kívül döntően az MSZMP Veszprém megyei Archivumának gyűjteményében található eredeti dokumentumokat használtam fel. A tanulmányban említett kérdések elemzését a következő dokumentumok alapján végeztem el:
— 1956. október 23-át követő események Veszprémben.
— Jelentés az ellenforradalom Keszthely városi eseményeiről.
— Feljegyzés a decemberi októberi eseményekről.
— A Veszprémi „Nemzeti Forradalmi Tanács” kiáltványa.
— Jegyzőkönyv a balatonakali községi Forradalmi Nemzeti Bizottság 1956. november 2-i üléséről.
— Magyarország Népe! Nagy Imre 1956. október 28-i beszéde.
— MEFESZ Híradó (Veszprémi Vegyipari Egyetem). Ezen kívül: Megalakult a „Megyei Nemzeti Forradalmi Tanács” Éljen a haza! A nép ítélete c. cikkek. Veszprém megyei Népűjság 1956. október 27.
A „Veszprém megyei Nemzeti Forradalmi Tanács” felhívása: Fontos döntések; Hivatalos Közlemények. A „Veszprém megyei Nemzeti Forradalmi Tanács” hivatalos rovata. Veszprém megyei Népűjság 1956. október 30.
Az ellenforradalmi tanácsok megalakulásáról tudósítanak a járási, városi jelentések. MSZMP Veszprém megyei Bizottságának Archivuma. Gyűjtemény.
- ⁶² Megalakult a Dunántúli Nemzeti Tanács (Közlemény). MSZMP VMB Arch. Gyűjtemény és Fodor Imre felszólalása az Országgyűlés 1957. május 10-i ülésén. (Az 1956-os Országgyűlés Naplója II. kötet 1732. old.) Ajkai Szabad Szó 1956. november 4.
- ⁶³ A „forradalmi tanácsok” összetételéről, a helyi tanácsi vezetők eltávolításáról, a kommunista üldözéséről szóló ténylek megállíthatók: MSZMP VMB Arch. Gyűjtemény. Ellenforradalmi erők a magyar októberi eseményekben. Kiadja a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának Tájékoztatói Hivatala. I. köt. 41. o. III. köt. 15. o. III. köt. 143. o. PI. Archivum. E. Gy. B. (III) 1. Visszaemlékezések a Veszprém megyei eseményekre. (Idézi: Pintér István: az 1956. évi ellenforradalom falun. Századok, 1960. 5—6. szám 858. o.)
- ⁶⁴ A párt helyzetéről az ellenforradalom napjaiban, lásd: MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1957. 1. ó. e. szám és 1. fond. 1959. 10. ó. e. szám.
- ⁶⁵ Ajkai Szabad Szó, 1956. november 4.
- ⁶⁶ A Forradalmi Munkás-Paraszti Kormány felhívása a magyar néphez. Budapest, 1956. november 4. A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszti Kormány közérdekű rendeletei. Budapest, 1956. 1—3. old.
- ⁶⁷ Vádirat... 51—52. old.
- ⁶⁸ MSZMP VMB Arch. Napi információs jelentések 1956. november 7.—december 3.
- ⁶⁹ Uo. és a Megyei Tanács VB 1956. november 9-i felhívása (Röpirat).
- ⁷⁰ MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1957. 2. ó. e. szám.
- ⁷¹ Keszthelyi Újság, 1956. október 31.
- ⁷² MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1957. 2. ó. e. szám.
- ⁷³ A munkástanácsok reakciós vezetésére és revékenységre a következő források utalnak: MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1957. 2. ó. e. szám MSZMP VMB Arch. Ellenforradalmi dokumentumok. Gyűjtemény.
- ⁷⁴ Az MSZMP megyei aktiválása Veszprémben. Új Út, 1956. december 4.
- ⁷⁵ Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának 1956. decemberi határozata. Az MSZMP határozatai és dokumentumai. 1956—1962. Bp. 1964. 20. old. (A továbbiakban: Az MSZMP határozatai... 1956—62.)
- ⁷⁶ Lásd: A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszti Kormány közérdekű rendeleteit, Budapest 1956. A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszti Kormány közérdekű rendeletei és nyilatkozatai. 1956. A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszti Kormány nyilatkozata a legfontosabb feladatokról. Budapest 1957.
- ⁷⁷ MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1957. 2. ó. e. szám.
- ⁷⁸ Az MSZMP Ideiglenes KB Intéző Bizottságának határozata a munkás-örökség felállításáról. Az MSZMP határozatai... 1956—1962. 25. old.
- ⁷⁹ MOL Középdunántúli Napló, 1957. február 15.
- ⁸⁰ MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1957. 3. ó. e. szám.
- ⁸¹ Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának határozata az ifjúság nevelésének néhány kérdéséről és a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség megalakításáról. Az MSZMP határozatai... 1956—1962. 45. old. és az MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1957. 4. ó. e. szám.

- ⁸² Mi az igazság a szakszervezetek „ellenőrzésének” ügyében. Középdunántúli Napló, 1957. február 17.
- ⁸³ A megyei pártaktívák munkájáról lásd: MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1957. 2. ö. e. szám és 1. fond. 1959. 10. ö. e. szám.
- ⁸⁴ Erősítsük pártunk egységét, a munkáshatalom szocialista építőmunkánk alapját. Az MSZMP 1957 júniusi országos értekezleten elhangzott beszámoló és a határozat. Kossuth Könyvkiadó 1957. 114. old.
- ⁸⁵ Uo. 117. old.
- ⁸⁶ MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1957. 2. ö. e. szám.
- ⁸⁷ Az MSZMP KB-a Politikai Bizottságának határozata a tanácsok pártirányításáról és a népi ellenőrzési szerv létrehozásáról. Az MSZMP határozatai... 1956—1962. 81. ill. 85. old.
- ⁸⁸ MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1958. 2. és 4. ö. e. szám, továbbá az MSZMP határozata az 1957—58-as pártoktatási év feladatairól. Pártélet, 1957. augusztus 34—39. old.
- ⁸⁹ MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1958. 22. ö. e. szám.
- ⁹⁰ MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1957. 19. ö. e. szám. és a magyar kérdés tárgyalása az ENSZ-ben (Gyulai Ida). Társadalmi Szemle, 1957. május. 80. old., Történelemhamisítók jelentése. Társadalmi Szemle, 1957. augusztus—szeptember. 61. old.
- ⁹¹ MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1957. 19. ö. e. szám.
- ⁹² Az MSZMP KB-nak határozata a munkásosztállyal kapcsolatos egyes feladatokról. Az MSZMP határozatai... 1956—1962. 261—262. old.
- ⁹³ MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1959. 10. ö. e. szám.
- ⁹⁴ Az MSZMP agrárpolitikájának tézisei, Kossuth 8. old.
- ⁹⁵ Az MSZMP KB-nak határozata a falusi helyzetről és a falusi politikai munka megjavításáról. Az MSZMP határozatai... 1956—1962. 189. old.
- ⁹⁶ Közlemény az MSZMP KB-a 1958 decemberi ülésének határozatáról. Az MSZMP határozatai... 1956—1962. 267. old.
- ⁹⁷ MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1959. 10. ö. e. szám és az Új élet útján Veszprém megye parasztsága. Földművelésügyi Minisztérium Tájékoztatói és Propaganda Osztálya. 17. old.
- ⁹⁸ Az 1958. március 4—5-i megyei tanácsülés jegyzőkönyve. Veszprém megyei Tanács VB Titkárság.

- ⁹⁹ Lenin Művei 1. kötet, Bp. 1951. 446. old.
- ¹⁰⁰ Az MSZMP Művelődési politikájának irányelvei. Párt dokumentumok az ideológiai és a kulturális munkáról. Bp. 1962. 57. old.
- ¹⁰¹ MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1959. 10. ö. e. szám.
- ¹⁰² Dr. Harmath Jenő: Az esti egyetem 10 éve. Elméleti ülés az MSZMP Veszprém megyei Bizottsága Marxizmus—Leninizmus Esti Egyeteme fennállásának 10. évfordulója alkalmával. Veszprém, 1967. 14—26. old.
- ¹⁰³ Veszprém húsz éve a szocializmus útján. 1945—1965. Veszprém, 1965. 26. old.
- ¹⁰⁴ Veszprém megye termelőszövetkezeti mozgalmának helyzete 1948—1959. év. A KSH megyei Igazgatóságának jelentése. 5. old.
- ¹⁰⁵ MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1958. 22. ö. e. szám és Új élet útján Veszprém megye parasztsága FM Tájékoztatói és propaganda Osztálya, 19—33. old.
- ¹⁰⁶ Az Országgyűlés 3. ülése 1959. február 19-én, Bakos István felszólalása. Az 1958. Országgyűlés naplója, 137—138. old.
- ¹⁰⁷ Veszprém megye termelőszövetkezeti mozgalmának helyzete 1948—1959. év. A KSH megyei Igazgatóságának jelentése. 8. old.
- ¹⁰⁸ MSZMP VMB Arch. 1. fond. 1959. 10. ö. e. szám.
- ¹⁰⁹ Az MSZMP KB-nak határozata az SZKP XXI. kongresszusáról és belső helyzetünk időszéri kérdéseiről. Az MSZMP határozatai... 1956—1962. 324. old.
- ¹¹⁰ Az MSZMP VII. kongresszusának határozata a szocializmusért folyó harc történelmi tapasztalatairól és a további feladatokról. Az MSZMP VII. kongresszusának jegyzőkönyve. Bp. 1960. 558. old.
- ¹¹¹ Az MSZMP határozatai... 1956—1962. 382. old.
- ¹¹² Jelentjük a pártértekezletnek: megyénkben végrehajtottuk a VII. kongresszus határozatait. Napló, 1962. október 27.
- ¹¹³ A VIII. kongresszus határozata. Az MSZMP VIII. kongresszusának jegyzőkönyve. Bp. 1963. 430. old.
- E helyen is szeretnék köszönetet mondani dr. Mérei Gyula tanszkevezető egyetemi tanárnak, a történettudományok doktorának és Kovács Gyulának, a Veszprém megyei Pártbizottság titkárnak a tanulmány lektorálása során tett értékes észrevételeikért.

Die Politik der Ungarischen Sozialistischen Arbeiterpartei (USAP) im Komitat Veszprém zur Zeit der Schaffung der Grundlagen des sozialistischen Aufbaus (1948—1962)

In dieser Studie wird ein verwickeltes Problem behandelt, indem die politische Geschichte des Komitats Veszprém in der 14 Jahre umfassenden Periode der Schaffung der Grundlagen des sozialistischen Aufbaus betrachtet wird.

Die Darlegungen gliedern sich in drei große Kapitel. Das erste Kapitel befaßt sich mit der Politik der Partei der Ungarischen Werktätigen (PUW) in den Anfangsjahren des sozialistischen Aufbaus. Zeitlich erfaßt das Kapitel die Jahre 1948—1956 und schließt mit einer Darstellung der das Gebiet des Komitats betreffenden konterrevolutionären Rebellion in den Monaten Oktober—November 1956.

Das zweite Kapitel schildert die von den verschiedenen Parteiorganen unternommenen Aktionen zur Bekämpfung der Rebellion und zur Konsolidierung des sozialistischen Aufbauwerks. Diese Zeitspanne dauert vom November 1956 bis November 1958.

Im dritten Kapitel wird die Arbeit der Partei in der abschließenden Periode der Schaffung der Grundlagen des sozialistischen Aufbaus analysiert. Die Hauptaufgabe dieser Zeit war der sozialistische Umbau der Landwirtschaft. Ausführlich wird die in der Zeit von Dezember 1958 bis zum Frühjahr 1962 durchgeführte politisch-ideologische Arbeit zur Konsolidierung der genossenschaftlichen Bewegung geschildert.

Ausgangspunkt der Betrachtungen ist, daß in Ungarn die Arbeiterklasse unter Führung ihrer Kommunistischen Partei dem Volke alle Macht im Staate erkämpft hat und mit der Errichtung der Proletariertdiktatur nahm auch der Auf- und Ausbau der sozialistischen Gesellschaftsordnung ihren Anfang. Im Juni 1948 kam es zur Vereinigung der beiden ungarischen Arbeiterparteien und dies besiegelte auch die Macht ergreifung der Arbeiterklasse in Staat und Gesellschaft.

Die Jahre 1948—1956 umfassen die erste Phase der Schaffung der Grundlagen des sozialistischen Aufbaus.

Im weiteren schildert die Studie ausführlich die Ergebnisse des sozialistischen Aufbauwerks auf dem Gebiet des

Komitats Veszprém. Nach Abschluß des Verstaatlichungsprozesses wurde überall im Komitat mit einer intensiven Industrieförderungsaktion begonnen. In den Jahren 1950—56 erreichte das gesamte Investvolumen auf dem Gebiet des Komitats die Höhe von 4757 Millionen Forint, wovon mehr als 70 v.H. auf Industrieprojekte entfielen. Mehr als 90 v.H. der Industrieinvestitionen kamen der Schwerindustrie zugute.

Rückständigkeit charakterisierte die Landwirtschaft des Komitats vor 1945. Nach Durchführung der Bodenreform standen den Neubesitzern nur dürftige landwirtschaftliche Produktionsmittel zur Verfügung und auch der Bestand an Zug- und Nutztieren war minimal. Die genossenschaftliche Bewegung kam auf dem Gebiet des Komitats erst 1948 in Gang.

Die im Jahre 1949 zustande gekommenen Staatsgüter wurden zur Schule der sozialistischen Betriebsführung. Auch die ersten Landmaschinenstationen gehen auf dieses Jahr zurück.

Nachfolgend statistisch dokumentierte Angaben über die seit dem sozialistischen Umbruch im Leben der Bevölkerung des Komitats eingetretenen Veränderungen, die ihre Lebens- und Arbeitsverhältnisse, ihre gesundheitliche, soziale und kulturelle Versorgung betreffen, und auf allen diesen Gebieten eine ganz wesentliche Entwicklung spiegeln.

Natürlich war es nicht zu vermeiden, daß neben großen Erfolgen auf dem Gebiet des sozialistischen Aufbaus in der Leitung der Partei sich auch ernste Fehler bemerkbar machten. Dies alles wird im Rahmen der vorliegenden Studie innerhalb der auf das Gebiet eines Komitats beschränkten Parteiarbeit aufgezeigt und deren positiven und negativen Aspekte eingehend beleuchtet. Gleichzeitig soll auch darauf hingewiesen werden, daß die begangenen Fehler sich durchaus nicht aus dem Wesen des sozialistischen Aufbaus erklären lassen, sondern einzig und allein sich aus der Fehlbeurteilung objektiv gegebener Entwicklungsprozesse, also

ganz allgemein aus Nichtbeachtung der Thesen des Marxismus—Leninismus ergeben.

Dies läßt sich wie folgt verdeutlichen: Den von der zentralen Leitung der Partei der Ungarischen Werktätigen (PUW) im Juni 1953 erbrachten und zur Behebung der gemachten Fehler durchaus geeignet gewesenen Entschließungen folgte eine sich immer mehr verlängende Zeit des Lavierens. Hieraus schöpfte der Klassenfeind neuen Mut, aber auch die Reihen der Kommunisten begannen zu wanken.

Desweiteren schildert die Studie, wie der Klassenfeind auf dem Gebiet des Komitats, je länger je mehr, mit offenem Visier auftrat. Dies bezog sich in erster Reihe auf die Industriebetriebe, wo die Arbeitsmoral untergraben wurde. Am Dorfe wiederum ging der Klassenfeind dazu über, in den Reihen der Genossenschaftsbauern Zwietracht zu säen.

Die in der März Sitzung 1955 der zentralen Leitung der PUW gefaßten Beschlüsse kündigten diesen immer dreister auftretenden rechtsgerichteten Fehlern und Entstellungen offen den Kampf an. Gleichzeitig aber wurde der Kampf gegen das Sektierertum vernachlässigt und die früheren Mißgriffe kamen wieder zum Vorschein.

Die damalige Parteileitung glaubte sich über die Lehren des XX. Kongresses der KPdSU einfach hinwegsetzen zu dürfen und zog aus ihnen auch nicht die unerläßlichen Konsequenzen zur Wiedergutmachung der gemachten Fehler.

Erst der im Juli 1956 gefaßte Beschluß der zentralen Parteileitung zeigte in richtiger Weise den aus der Krise herausführenden Weg. Der innere und äußere Feind zögerte aber nicht, um zum Gegenschlag auszuholen. Die konterrevolutionäre Gruppe um Imre Nagy übernahm die Aufgabe, die erforderliche geistige Vorbereitungsarbeit der Konterrevolution zu leisten und in allen Einzelheiten durchzuführen.

Im folgenden werden die konterrevolutionären Vorbereitungen im Komitat Veszprém sowie der Verlauf der Rebellion beschrieben. Eindeutig wird der Nachweis geführt, daß die Rebellion gegen die errungene politische Machtstellung der Arbeiterklasse gerichtet war und einer Restauration des Kapitalismus die Wege ebnete. Der vorbereitete Großangriff richtete sich in erster Linie auf die Zerschlagung der kommunistischen Partei und die Verfolgungsjagd gegen ihre Anhänger. Unter einem beabsichtigte der konterrevolutionäre Klüngel einen vernichtenden Schlag gegen die staatliche Macht der Proletarietdiktatur und ihre bewaffneten Selbstschutzorganisationen zu führen.

Der Zerschlagung der bewaffneten Rebellion folgte auch im Komitat Veszprém der organisatorische Neuaufbau der Partei. Vor den Augen des Lesers entrollt sich ein die verschiedenen Aktionen umfassendes Bild des beharrlichen und

zielbewußten Kampfes um die Neuschaffung der Parteiorgane und die Ankerbelugung des lebenswichtigen Produktionsapparats.

Nach der Ende Juni 1957 abgehaltenen Landestagung der USAP beschleunigte sich merklich das Tempo der sozialistischen Konsolidierung. Die leitenden Organe der neuerstandenen Partei widmeten auch im Komitat ihre ganze Aufmerksamkeit und Kraft der Bekämpfung der konterrevolutionären Ideologie und des Revisionismus. Der Masseneinfluß der Partei festigte sich zusehends. Der wirtschaftliche Neuaufbau machte gute Fortschritte und auch das ideologische Durcheinander konnte langsam, aber stetig überwunden werden. Bis Ende 1958 war das sozialistische Konsolidierungswerk so gut wie abgeschlossen. Die im November des Jahres durchgeführten Parlamentswahlen bestätigten eindeutig, daß eine erdrückend große Mehrheit der Wählerschaft die Politik von Partei und Regierung gutheißte.

Nach siegreicher Behauptung und Festigung der Machtposition der Arbeiterklasse im Staate wurde der sozialistische Umbau der Landwirtschaft als nächst wichtigste Schlüsselfrage der gesellschaftlichen Entwicklung in Angriff genommen. Die Voraussetzungen hierfür bildeten sich im Komitat bereits im Jahre 1958 heraus. Nach den Komitaten Győr—Sopron und Szolnok betrat im Februar 1960 auch in diesem Komitat, also ganz unter den ersten, die Bauernschaft den sozialistischen Weg der genossenschaftlichen Produktion.

In der Folge richteten die Parteikomitees und ihre Grundorganisationen das Hauptaugenmerk auf die politische und wirtschaftliche Festigung der landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaften, in denen der Reihe nach Parteikomitees gebildet wurden. Neu zustandegekommene landwirtschaftliche Produktionsgenossenschaften wurden durch Delegation von Fachkräften aus anderen Gebieten gefestigt.

Durch die rasche Entwicklung der industriellen Produktion auf dem Gebiet des Komitats wurden gute Grundlagen auch für die Gestigung der landwirtschaftlichen Genossenschaften geschaffen.

Der achte Kongreß der USAP kam zur Feststellung, daß mit dem Umbau der ungarischen Landwirtschaft die sozialistischen Produktionsverhältnisse auf dem ganzen Gebiet der Volkswirtschaft beherrschend geworden sind. Hiermit aber konnte auch die Schaffung der Grundlagen des sozialistischen Aufbaus als abgeschlossen betrachtet werden.

Die Studie ist auch in lokalgeschichtlicher Hinsicht der erste Versuch zur historischen Darlegung der Parteipolitik in den Jahren 1948—1962.

Béla Beszteri

La politique du parti dans le département de Veszprém à l'époque de la pose des fondements du socialisme (1948—1962)

L'étude élabore un thème compliqué. Elle présente au lecteur l'histoire politique du département de Veszprém pendant les 14 ans de la période de la pose des fondements du socialisme.

L'étude se divise en trois grands chapitres. Le premier chapitre traite la politique du Parti des Travailleurs Hongrois, aux années du commencement de l'édification du socialisme. Ce chapitre embrasse les années entre 1948 et 1956, et finit par l'historique de la révolte contre-révolutionnaire d'Octobre—Novembre 1956, au département de Veszprém.

L'objet du chapitre II est la présentation de l'activité des organes départementaux du Parti déployée dans la lutte pour la répression de la contre-révolution et pour la consolidation socialiste. Cette période va de novembre 1956 à novembre 1958.

Le chapitre III analyse le travail du parti de la période finale de la pose des fondements du socialisme. A cette époque, la réorganisation de l'agriculture constituait le problème principal. L'étude fait connaître en détails l'activité politique, idéologique déployée entre décembre 1958 et le printemps 1962 pour raffermir les coopératives agricoles.

L'étude part de ce qu'en Hongrie la classe ouvrière, sous la conduite du Parti Communiste, crée le pouvoir populaire. Par la réalisation de la dictature du prolétariat, l'édification de la société socialiste a commencé. En juin 1948 les deux partis ouvriers se sont unis et par ce fait la victoire du pouvoir ouvrier s'est renforcée.

La période allant de 1948 jusqu'en 1956 constitue la première période de la pose des fondements du socialisme. L'étude présente en détails les conquêtes de l'édification

du socialisme au département de Veszprém. Après les nationalisations, un développement industriel imposant a commencé au département. Aux années entre 1950 et 1956 le département a bénéficié d'investissements de 4,757 millions de forints. Plus de 70% de ces investissements ont été affectés à l'industrie. Plus de 90% des investissements industriels ont été versés à l'industrie lourde.

Avant 1945 l'agriculture du département était caractérisée par son état arriéré. Après le partage des terres, les nouveaux propriétaires n'avaient que peu d'outils et encore moins de cheptel, pour commencer leur exploitation. Les premières coopératives agricoles de production se sont constituées en 1948.

Les écoles de l'économie socialiste étaient les fermes d'Etat (constituées en 1949). En même temps ont été créées les stations de machines agricoles.

C'est à partir des faits, prouvés par données statistiques que nous prenons connaissance des changements survenus dans les conditions de vie et du travail de la population du département, dans son état sanitaire, social et culturel; tout le développement remarquable qui s'est accompli dans ces domaines s'étale à nos yeux.

Après des grandes conquêtes de l'édification du socialisme, de graves erreurs se sont présentées dans la direction du parti. L'étude examine tous ces faits dans le cadre de la vie du parti d'un seul département, et elle analyse en détails les expériences positives et négatives du travail du Parti. Il souligne que les fautes commises ne proviennent pas du caractère du système, mais de la méconnaissance des processus objectifs et de la violation des enseignements du marxisme-léninisme.

L'exécution de la décision prise en juin 1953 par le Comité Central du Parti des Travailleurs Hongrois — décision faite et conformée pour remédier aux fautes — était temporisée, ce qui encouragea les adversaires de classe, et sema du trouble aux rangs des communistes.

L'étude démontre comment l'adversaire de classe s'est activisé dans le département: aux usines, il oeuvrait pour relâcher la discipline de travail, et aux villages il visait la dissolution des coopératives de production agricole.

A sa session de mars 1955, le Comité Central du Parti des Travailleurs Hongrois s'est élevé ouvertement contre les erreurs et déformations droitistes, mais en même temps, la lutte contre les déviations sectaires a été reléguée au deuxième plan, même, des fautes antérieures sont réapparues.

La direction du parti de ce temps-là n'a pas tiré les leçons du XXe Congrès du Parti Communiste de l'Union Sovétique, elle n'en a tiré de conséquences adaptées aux choses de la Hongrie, pour remédier aux fautes commises.

C'est la décision de juillet 1956 du Comité Central qui désigna l'issue possible de la crise. A ce moment les ennemis intérieurs et extérieurs ont déclenché leurs contre-attaques. C'est le groupe de Imre Nagy qui a fait les préparatifs idéologiques de la contre-révolution.

Dans la suite, nous connaissons l'histoire de la préparation de la contre-révolution dans le département et celle de la

révolte contre-révolutionnaire. Les événements du département de Veszprém témoignent, eux aussi, sans laisser aucun doute que la contre-révolution voulait renverser le pouvoir de la classe ouvrière pour assurer la restauration capitaliste. Leur attaque visait avant tout l'anéantissement du parti communiste et la persécution des communistes. En même temps, ils essayaient de détruire le pouvoir de la dictature du prolétariat et ses organisations répressives.

L'écrasement des forces armées de la contre-révolution fut suivi, au département de Veszprém aussi, par la réorganisation du parti. L'étude nous donne une vue d'ensemble des événements de la lutte menée pour la réorganisation du parti et pour le relancement du travail productif, qui constitue la base primordiale de la vie.

Après la conférence nationale du Parti Socialiste des Ouvriers Hongrois de la fin-juin 1957, la cadence de la consolidation socialiste s'est accélérée. Les organes départementaux du parti ont consacré beaucoup de soins à la lutte contre l'idéologie contre-révolutionnaire et contre le révisionisme. L'influence du parti sur les masses s'est fortifiée, le travail constructif pour le rétablissement économique a apporté ses résultats, et on a réussi de faire disparaître même le chaos idéologique. A la fin de l'année 1958, la consolidation socialiste a été terminée. Aux élections de novembre 1958, les citoyens ont manifesté leur bonne entente avec la politique de notre parti et de notre gouvernement.

Après la défense et la consolidation du pouvoir de la classe ouvrière, la réorganisation socialiste de notre agriculture constituait le deuxième problème de clé, au cours de notre évolution sociale. En 1958, les conditions de cette réorganisation étaient déjà données dans le département. Après les départements de Győr et de Szolnok — en février 1960 notre paysannerie, parmi les premières dans le pays a choisi la voie commune pour la production agricole.

Ensuite, les comités et les organes de base du parti consacraient le plus clair de leur attention au renforcement politique et économique des coopératives agricoles. Avant tout, se constituaient aux coopératives les organes du parti. Des experts envoyés d'autres régions ont apporté aux coopératives nouvellement fondées leur aide, leurs connaissances et expériences.

Le développement rapide de l'industrie socialiste du département assurait une base solide au renforcement des coopératives de production agricole.

En novembre 1962, le VIIIe Congrès du Parti Ouvrier Socialiste Hongrois a pu constater que par la réorganisation socialiste de l'agriculture, les conditions socialistes de la production étaient devenues dominantes dans notre économie populaire tout entière, et ainsi nous avons terminé la pose des fondements du socialisme.

Cette étude — du point de vue de l'histoire locale — constitue la première tentative pour écrire l'histoire de la politique du parti, l'histoire politique de l'époque entre 1948 et 1962.

Béla Beszteri

Политика партии в комитате Веспрем в период закладки основ социализма (1948—1962)

Трактат разрабатывает очень сложную тему — развертывает перед читателем политическую историю комитата, охватывающую период в 14 лет, период закладки фундамента социализма.

Статья состоит из трех больших разделов.

I раздел рассматривает политику Венгерской демократической партии (ВДП) в годы начала строительства социализма. Эта глава охватывает 1948—1956 гг. и закан-

чивается периодом контрреволюционного мятежа в комитате Веспрем в октябре — ноябре 1956 года.

Тема II раздела — показ работы комитатских партийных организаций в борьбе за разгром контрреволюции и социалистическую консолидацию. Этот период продолжается с ноября 1956 года по ноябрь 1958 года.

III раздел показывает партийную работу завершающего звена закладки основ социализма. В этот период

главным вопросом был вопрос о переводе сельского хозяйства на социалистический путь. Статья подробно знакомит с политической и идеологической работой, проводимой в интересах усиления сельскохозяйственных кооперативов между декабрем 1958 и до весны 1962 года.

Статья исходит из того положения, что в Венгрии рабочий класс под руководством коммунистической партии создал народную власть. Строительство социалистического общества началось с осуществления пролетарской диктатуры. В июне 1948 года две рабочие партии (социалистическая и коммунистическая) объединились — этим укрепилась победа рабочей власти.

Период между 1948—1956 годами — первый этап в закладке фундамента социализма.

Статья подробно показывает достижения в строительстве социализма в комитате Веспрем. После осуществления национализации в Веспреме началось колоссальное развитие промышленности. В 1950—1956 гг. капиталовложения в комитате составили 4757 млн. форинтов. Из них более 70% получила промышленность. Среди индустриальных капиталовложений более 90% приходилось на тяжелую промышленность.

До 1945 года сельское хозяйство комитата было крайне отсталым. После распределения земли новые хозяева приступили к работе, имея очень мало сельскохозяйственных орудий и минимальное поголовье скота. Первые сельскохозяйственные кооперативы возникли в 1948 году.

Школой социалистического хозяйствования стали государственные хозяйства (образовались в 1949 году). Одновременно с ними были основаны машинно-тракторные станции.

Далее мы на основе приведенных статистических данных знакомимся с жизнью населения комитата — с изменениями, происшедшими в условиях труда, здравоохранении, положении культуры, с громадным прогрессом, происшедшим в этих областях.

Наряду с большими достижениями, в строительстве социализма в работе партии были допущены серьезные ошибки. Статья рассматривает все это на основе партийной жизни одного комитата и подробно оценивает положительный и отрицательный опыт в партийной работе. Указывает статья и на то, что совершенные ошибки происходят не из сути режима, а из неправильной оценки объективных процессов и отклонения от учения марксизма—ленинизма.

Постановление Центрального Руководства ВДП, принятое в июне 1953 года, дававшее основу для исправления ошибок, осуществлялось с проволочками. Это внесло смещение в ряды коммунистов и ободрило классовых врагов.

Статья показывает, как активизировались классовые враги в комитате: на заводах они стремились расшатать трудовую дисциплину, в селе же их деятельность сводилась к подрыву и развалу сельскохозяйственных кооперативов.

Центральное Руководство ВДП на мартовском пленуме 1955 года выступило против правоуклонистских ошибок и искажений, в то же время отошла на задний план борьба против сектантских ошибок, более того — прежние ошибки вновь оживились.

Тогдашнее партийное руководство не поняло уроков XX съезда КПСС, не сделало соответствующих выводов применительно к венгерским условиям и не приняло мер к исправлению ошибок в этом отношении.

Правильный путь из кризисного положения указали июльские решения 1956 года, принятые Центральным Руководством. Против этого начались враждебные выступления и извне и изнутри. Идеологическую подготовку контрреволюции вела группа Имре Надя.

Далее статья знакомит с подготовкой контрреволюции в комитате и историей мятежа. События в комитате подтверждают тот факт, что контрреволюция стремилась к свержению пролетарской диктатуры и реставрации капитализма. Удар в первую очередь был направлен на уничтожение коммунистической партии и на преследование коммунистов. Одновременно с этим целью была ликвидация власти пролетарской диктатуры и государственного аппарата.

После разгрома контрреволюционных сил заново началась организация партии и в комитате Веспрем. Статья дает полную картину того, как в комитате проводилась работа по организации партии, как велась борьба за восстановление работы предприятий — основы жизни.

После заседания Венгерской социалистической рабочей партии (ВСРП) в конце июня 1957 года ускорился темп социалистической консолидации. Партийные организации в комитате большое внимание уделяли борьбе против контрреволюционной идеологии и ревизионизма. Укрепилось влияние партии в массах, успешно шло хозяйственное строительство, удалось ликвидировать и идейную неразбериху. К концу 1958 года закончилась социалистическая консолидация. На выборах в ноябре 1958 года избиратели выразили свое единодушие с политикой партии и павительства.

Второй ключевой задачей после защиты и укрепления пролетарской власти была социалистическая реорганизация сельского хозяйства. К 1958 году в комитате к этому были уже необходимые предпосылки. К февралю 1960 года комитат Веспрем (после комитатов Дьёр и Сольнок) был одним из первых в стране, где крестьянство выбрало путь коллективного хозяйствования.

Теперь партийные комитеты и партийные организации главное внимание направили на политическое и хозяйственное укрепление сельскохозяйственных кооперативов. В сельскохозяйственных кооперативах одна за другой возникают партийные ячейки. Вновь образовавшиеся кооперативы усиливают специалистами, переброшенными с других предприятий.

Быстрое развитие социалистической промышленности обеспечило хороший фундамент для укрепления сельскохозяйственных кооперативов.

VIII съезд ВСРП в ноябре 1962 года констатировал, что с социалистической реорганизацией сельского хозяйства во всем народном хозяйстве господствующими стали социалистические производственные отношения — этим закончился период закладки фундамента социализма.

Статья является первой попыткой описания политической истории периода 1948—1962 гг., политики партии в этот период в комитате Веспрем.

Бела Бестери